

स्थानीय सरकार

गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय

हिलिहाङ गाउँपालिका

यसम, ओखलढुङ्गा, प्रदेश नं. १

**हिलिहाङ गाउँपालिका
गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय
पञ्चमी, पाँचथर**

Revenue Improvement Action Plan (RIAP)

२०७८

बिषय सूची

बिषय सूची	ख
तालिका सूची	घ
परिच्छेद - एक: परिचय	१
१.१ पृष्ठभूमि	१
१.२ योजनाको औचित्य	३
१.३ योजनाको उद्देश्यहरु	६
१.४ योजना तर्जुमा विधि र प्रक्रिया	६
१.४.१ पृष्ठभूमि	ङ्कचद्वच! खद्वद्वण□कचण थद्व□ घङ्कद्वजथङ्कघ.
१.४.२ सन्दर्भ सामाग्री अध्ययन	९
१.४.३ प्रारम्भिक अभिमुखीकरण तथा कार्ययोजना सम्बन्धि छलफल	१०
१.४.४ तथ्यांक तथा सूचना संकलन	११
१.४.५ मस्यौदा प्रतिवेदन तयारी र छलफल तथा सुझाव संकलन	ङ्कचद्वच! खद्वद्वण□कचण थद्व□ घङ्कद्वजथङ्कघ.
१.४.६ अन्तिम प्रतिवेदन पेश र कार्यपालिका बैठकमा छलफल ...	ङ्कचद्वच! खद्वद्वण□कचण थद्व□ घङ्कद्वजथङ्कघ.
१.४.७ राजश्व सुधार कार्ययोजनाको कार्यान्वयन तथा अनुशरण	१२
१.५ अध्ययन सिमाहरु	१२
परिच्छेद - दुई: गाँउपालिकाको सक्षिप्त परिचय	१४
२.१ परिचय	ङ्कचद्वच! खद्वद्वण□कचण थद्व□ घङ्कद्वजथङ्कघ.
२.२ भौगोलिक अवस्थिति	१४
२.३ राजनैतिक एवं प्रशासनिक विभाजन	१४
२.४ जनसंख्या	१५
२.५ जातजाति, धर्म र भाषा	१६
२.६ शिक्षा तथा स्वास्थ्य	१६
२.७ सडक तथा यातायात	१८
२.८ मानव संसाधनको अवस्था	२०
२.९ भौतिक सम्पतिको अवस्था	२२
परिच्छेद - तीन: स्थानीय तहको राजश्व अधिकार तथा आय संभाव्यता	२४
३.१ राजश्व अधिकार सम्बन्धी कानुनी व्यवस्था	२४
३.२ आन्तरिक आय परिचालनको वर्तमान अवस्था	३२
३.३ आन्तरिक आय संकलनको प्रमुख क्षेत्र र संभावना विश्लेषण	३४
३.३.१ स्थानीय कर राजश्व	३४
३.३.२ गैर कर राजश्व	४२
परिच्छेद - चार: आय संकलनको संस्थागत क्षमता तथा संकलन अवस्था	५०
४.१ राजश्व परिचालन सम्बन्धी नीति तथा संयन्त्र	५०

४.२ आय संकलनको संस्थागत क्षमता	५३
४.३ विगतको आय परिचालनको अवस्था	५४
४.४ राजश्व परिचालनमा रहेका सवालहरु	५६
परिच्छेद - पाँच: राजश्व सुधार कार्ययोजना	६०
५.१ राजश्व सुधार कार्ययोजना	६०
५.१.१ प्रभावकारी राजश्व संकलनका रणनीति तथा कार्यनीति	६०
५.१.२ राजश्व सुधार कार्ययोजना	६३
परिच्छेद - छ: आगामी तीन बर्षको आय प्रक्षेपण	७२
६.१ राजश्व सुधार कार्ययोजनाका आधारमा राजश्व प्रक्षेपण	७२
परिच्छेद - सात: अपेक्षित नतिजा	८०
७.१ अपेक्षित नतिजा	८०
परिच्छेद - आठ: अनुगमन तथा मूल्याङ्कन	८२
अनुसूचीहरु	ङ्कचद्वय! खट्टरण□कचण थद्व□ घङ्गद्वयथङ्गघ.
अनुसूची १ - तथ्याङ्क संकलनको चेक लिष्ट	ङ्कचद्वय! खट्टरण□कचण थद्व□ घङ्गद्वयथङ्गघ.
अनुसूची २ - तथ्याङ्क संकलन फाराम	ङ्कचद्वय! खट्टरण□कचण थद्व□ घङ्गद्वयथङ्गघ.
अनुसूची ३ - मिटिङको फोटोहरु	१०५
अनुसूची ४ - तथ्याङ्क संकलनको क्रममा लिका विभिन्न स्थानको फोटोहरु	१०६
अनुसूची ५ - मस्यौदा प्रतिवेदन प्रस्तुतीकरणको फोटोहरु	१०८
अनुसूची ६ - अभिमुखिकरण कार्यशाला गोष्ठीको प्रस्तुतीकरणको माईन्यूट	१०९
.....	१०९

तालिका सूची

तालिका 1: गाँउपालिकाको वडा विभाजन र क्षेत्रफल.....	१४
तालिका 2 हिलिहाड गाँउपालिकाको वडागत घरधुरी र जनसङ्ख्या विवरण	१५
तालिका 3 हिलिहाड गाँउपालिकामा रहेका शैक्षिक स्तर विवरण.....	१६
तालिका 4 हिलिहाड गाँउपालिकामा रहेका सरकारी स्वास्थ्य संस्थाहरूको विवरण.....	१७
तालिका 5 बिद्घमान सडकको अवस्था.....	१९
तालिका 6 बिद्घमान भू-उपयोग.....	२०
तालिका 7 गाँउपालिकाका कर्मचारीहरूको विवरण.....	२१
तालिका 8 गाँउपालिकाको अचल सम्पतिको विवरण.....	२२
तालिका 9 तहगत राजस्व अधिकार	२४
तालिका 10 एकल कर प्रशासन अन्तर्गत उठेको राजस्वलाई स्थानीय र प्रदेश तह बीच बाँडफाँड व्यवस्था	२६
तालिका 11 प्राकृतिक स्रोतको रोयल्टी बाँडफाँट (प्रतिशतमा)	३०
तालिका 12 कर राजस्वको बाँडफाँट सम्बन्धी व्यवस्था	३१
तालिका 13 राजस्व बाँडफाँटका लागि भएको सिफारिसको आधारहरू (प्रतिशतमा).....	३१
तालिका 14: गाँउपालिकाको आन्तरिक आय परिचालनको वर्तमान अवस्था	३२
तालिका 15: संभाव्य सम्पत्ति करदाता तथा सम्पत्ति कर.....	३५
तालिका 16: मालपोतको दर:	३६
तालिका 17: मालपोतको संभावित प्रक्षेपण	३७
तालिका 18: व्यवसाय करको अनुमानित प्रक्षेपण.....	३९
तालिका 19: सरकारी स्वामित्तको बहाल र बिक्रीबाट हुने संभाव्य आयको विवरण.....	४७
तालिका 20 : राजश्व परामर्श समितिको विवरण.....	५०
तालिका 21: गाँउपालिकाको आयको अवस्था.....	५४
तालिका 22: कुल आयमा गाँउपालिकाको आन्तरिक आयको योगदान(रु हजारमा).....	५५
तालिका 23: राजश्व सुधार सम्बन्धी रणनीति र कार्यनीति	६०
तालिका 24: राजश्व प्रशासन सुधार योजना.....	६३
तालिका 25: कर राजश्व सुधार योजना	६६
तालिका 26: गैर कर राजश्व सुधार योजना	६८
तालिका 27: आगामी तीन आर्थिक बर्षको राजश्व प्रक्षेपणको आधार(रु हजारमा).....	७२
तालिका 28: आगामी तीन आर्थिक बर्षको आय प्रक्षेपण (रु हजारमा).....	७५
तालिका 29: अपेक्षित आय संरचना रु (हजारमा)	८०
तालिका 30 अनुगमन योजना	८३

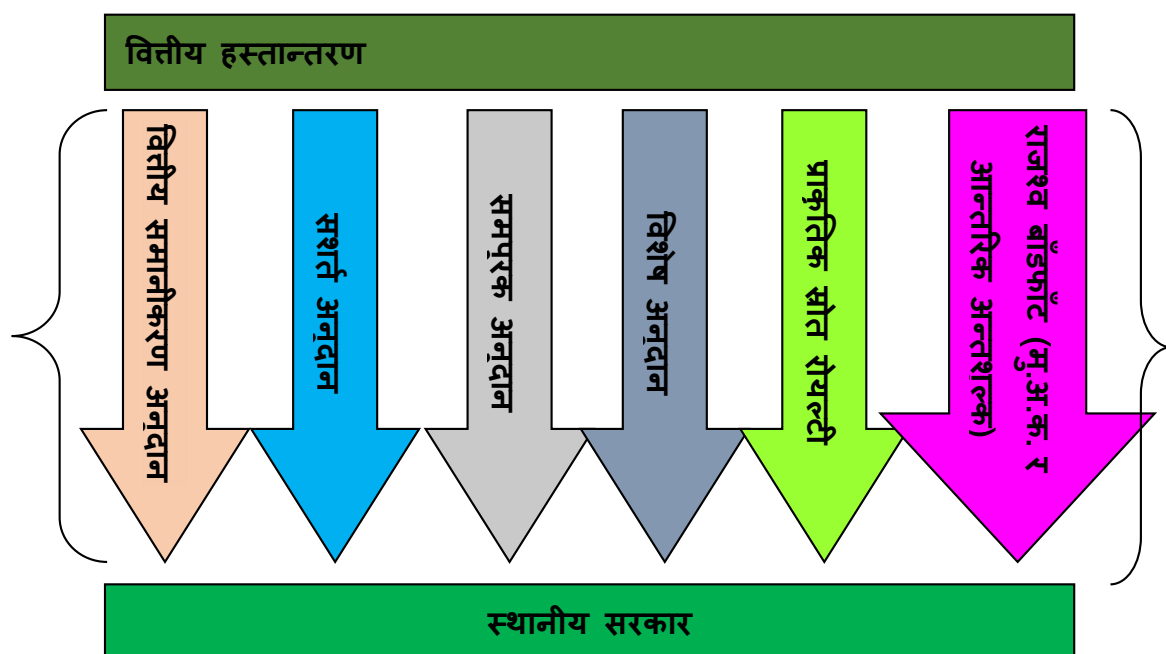
परिच्छेद - एक: परिचय

१.१ पृष्ठभूमि

नेपालको मूल राज्य सञ्चालन संरचना सङ्घ, प्रदेश र स्थानीय गरि तीन तहको हुने तथा राज्यशक्तिको प्रयोग तीनै तहले विद्यमान संवैधानिक व्यवस्था रहेको छ । संवैधानिक अधिकारभित्र रही स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ ले स्थानीय सरकारहरूलाई कार्य जिम्मेवारी तथा स्रोत परिचालन गर्न सक्ने उलेख्य अधिकार दिएको छ । स्थानीय सरकारले आ-आफ्नो क्षेत्रमा पर्ने सेवा प्रवाह तथा विकास निर्माणको क्षमतालाई वृद्धि गर्न आय परिचालन क्षमतालाई वृद्धि गर्न आय परिचालन क्षमतामा पनि सुधार गर्न आवश्यक हुन्छ । यसका अतिरिक्त प्राकृतिक तथा अन्य मानवीय कारणले अकस्मात सिर्जना हुने प्रतिकूल परिस्थितिलाई सामना गर्नसक्ने गरि उत्थानशील हुन पनि आय परिचालन क्षमता सुदृढ हुनु पर्दछ ।

संविधान २०७२ ले नेपालमा तीन तहका सरकारको व्यवस्था गरेको छ । यस अनुरूप ७५३ स्थानीय तहको (गाँउपालिका, नगरपालिका, उप-महानगरपालिका तथा महानगरपालिका) निर्वाचन सम्पन्न भै संविधानले व्यवस्था गरे वमोजिम अनुसूचि ८ अनुसार निसृत गरिएका काम कर्तव्य र जिम्मेवारीहरू निर्वाह गर्दै आईरहेको छन् । नेपालको संविधानले यी तीन तहका सरकारका बीच समन्वय, सहकार्य र सहअस्तित्वको सम्बन्धद्वारा सहकारी मोडेलको संघीयता कार्यान्वयनमा रहेको छ ।

स्थानीय सरकारलाई संविधानद्वारा प्रदान गरिएको कार्यजिम्मेवारी पुरा गर्न आवश्यक पर्ने साधनको परिपूर्तिका लागि सङ्घ तथा प्रदेश सरकारबाट वित्तिय समानीकरण अनुदान, सशर्त अनुदान, समपुरक अनुदान र विशेष अनुदान दिन सक्ने व्यवस्था गरेको छ । सङ्घ तथा प्रदेश सरकारबाट प्रदान गरिने यस्तो अनुदानले मात्र स्थानीय तहको खर्च आवश्यकता पुरा गर्न सम्भव नहुने र राज्य शक्तिको बाँडफाँड गर्दा राज्यको राजस्व अधिकारको समेत तहगत सरकारबीच शक्तिको बाँडफाँड गरिने हुँदा सङ्घीय वित्त व्यवस्थापनका मान्यता अनुसार स्थानीय तहलाई विभिन्न कर तथा गैर कर लगाउने र उठाउने गरि राजस्व अधिकार समेत संवैधानिक रुपमै प्रदान गरिएको छ । अनुदान र राजस्व अधिकार बाहेक स्थानीय तहले संविधान र सङ्घीय कानून बमोजिम राजस्व बाँडफाँड बापत प्राप्त गर्नसक्ने र नेपाल सरकारको पूर्व स्वीकृतिमा ऋण लिन सक्ने कानुनी व्यवस्था समेत गरिएको छ ।

चित्र १: वित्तीय हस्तान्तरण

स्थानीय सरकारलाई प्राप्त भएका वित्तीय अधिकारलाई ऐनको प्रावधान अनुसार व्यवस्थित तथा न्यायोचित तरिकाले पूर्णरूपमा परिचालन गर्न थप प्रयास गर्नुपर्ने आवश्यकता महशुस भएको छ । यसको मुख्य कारणहरूमा स्थानीय सरकारलाई प्राप्त कतिपय अधिकारहरू नयाँ भएकोले त्यसका लागि आवश्यक नीति तथा कार्यविधि, संगठनात्मक व्यवस्था, सूचना तथा तथ्याङ्क प्रणालीको स्थापना, आयको सम्भावना अध्ययन, नियन्त्रण प्रणालीको स्थापना आदि व्यवस्था तथा अभ्यासको कमी हुनु रहेको छ ।

स्थानीय सरकारको बढ्दो खर्च धान्नका लागि र उनीहरूको सामर्थ्य वृद्धि गर्नका लागि ती निकायहरूको आन्तरिक राजस्व परिचालन क्षमतामा वृद्धि गर्नुपर्ने आवश्यकता बन्न पुगेको छ यसका लागि स्थानीय तहको राजस्व अधिकारका सम्भावनाहरूको खोजी गर्ने, सम्भाव्य क्षेत्रको राजस्व परिचालनका लागि अवलम्बन गर्नुपर्ने नीतिगत, कानूनी र व्यवस्थापकीय सुधारका उपायहरू पहिचान गरि कार्यान्वयनमा ल्याउने र ती सबै प्रयासका आधारमा आगामी दिनमा परिचालन गर्न सकिने वास्तविक आन्तरिक आयको प्रक्षेपण गर्ने कार्यका लागि राजस्व सुधार कार्ययोजना खाँचो देखिन्छ ।

राजस्व सम्बन्धी वर्तमान स्थिति अध्ययन, विश्लेषण गरि राजस्व सुधारका लागि गर्नुपर्ने कार्यहरूको पहिचान गर्ने, समग्र राजस्व प्रशासनलाई सुदृढ गर्ने तथा सोका आधारमा आगामी तीन आर्थिक वर्षको राजस्व प्रक्षेपण कार्यमा सहजीकरण गर्ने प्रयोजनाका लागि १ नं. प्रदेश अन्तरगत का ५५ स्थानीय तहहरूले राजस्व सुधार कार्ययोजना (Revenue Improvement Action

Plan) तयार गरि स्थानीय तहहरूको राजस्व सुधार गर्नका लागि अवलम्बन गर्नुपर्ने क्रियाकलापहरूको कार्ययोजना आवश्यक छ । सो कार्यका लागि प्रदेश तथा स्थानीय शासन सहयोग कार्यक्रमले यस प्रदेश अन्तरगतका विभिन्न स्थानीय तहहरूको राजस्व सुधार कार्ययोजना तयार गर्नका लागि आवश्यक प्राविधिक सहयोग गर्ने कार्यक्रम रहेको छ ।

यस दस्तावेज तर्जुमाको क्रममा भएका प्रयासहरूमा गाउँपालिकाका प्रतिनिधि, कर्मचारी तथा अन्य सरोकारवाला पक्षहरूले राजस्व परिचालनको क्षेत्रमा आधारभूत अभिमुखीकरण, गाउँपालिकाको आन्तरिक आय सुधारका लागि सहभागितात्मक विधिबाट समस्या तथा अवसरहरूको पहिचान गरि मुख्य उपलब्धिका रूपमा गाउँपालिकाको कार्ययोजना तयारी र आय सम्भाव्यताको विश्लेषण गरि गाउँपालिकाको आय प्रक्षेपणलाई मार्गदर्शन जस्ता कार्यहरू रहेका छन् ।

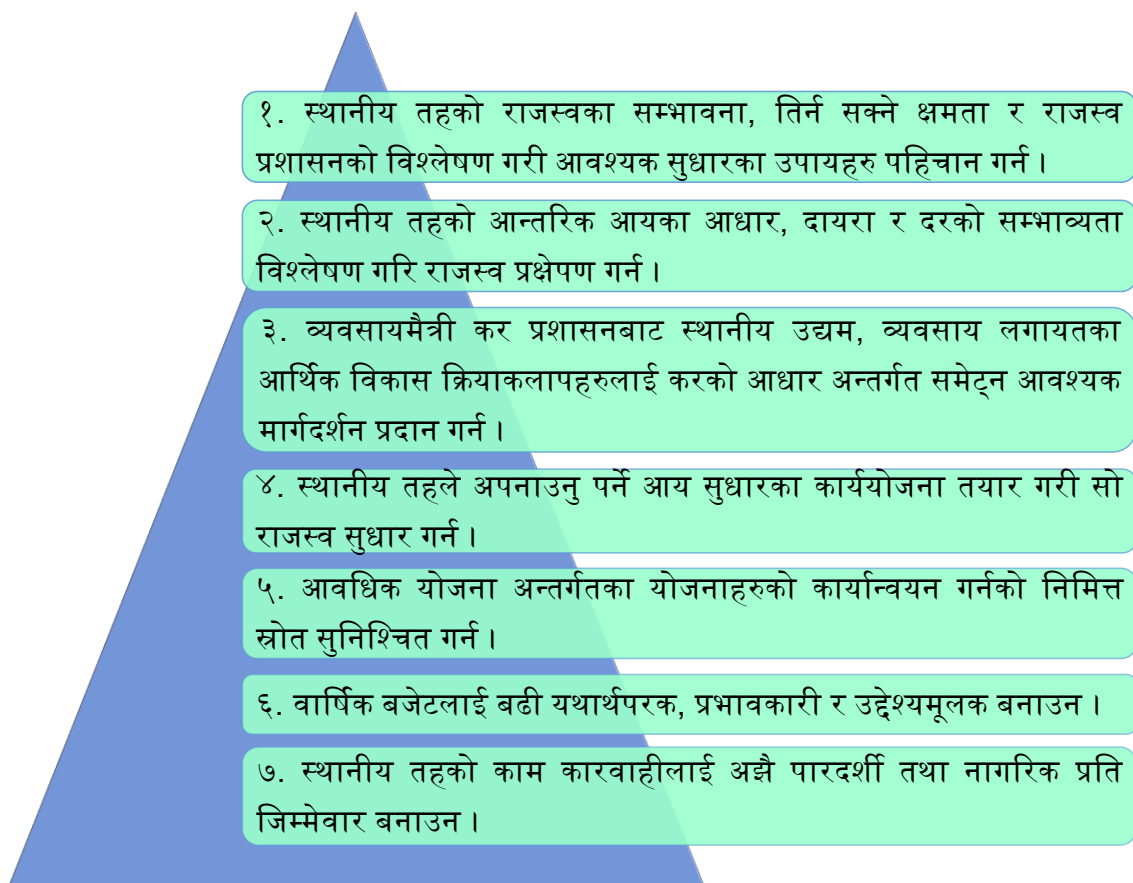
१.२ योजनाको औचित्य

सङ्घीयतामा तहगत सरकारलाई संविधानले नै कार्यजिम्मेवारी निश्चित गरि ती जिम्मेवारीहरू पुरा गर्न आवश्यक स्रोतको व्यवस्था गर्दा अन्तरसरकारी वित्तिय हस्तान्तरणको अलावा आफ्नो कार्यक्षेत्रमा तोकिएका स्रोतबाट संविधानले प्रदान गरेको अधिकार अनुरूप स्थानीय तहले राजस्व परिचालन गरि साधन स्रोतको जोहो गर्दछन् । जनताको बढ्दो माग बमोजिमको खर्च धान्नका लागि आवश्यक सामर्थ्य अभिवृद्धि गर्न पनि ती स्थानीय सरकारहरूको आन्तरिक राजस्व परिचालन क्षमतामा वृद्धि हुनु अपरिहार्य देखिन्छ । यसका लागि स्थानीय तहको राजस्व अधिकारका सम्भावनाहरूको खोजी गर्न, सम्भाव्य क्षेत्रको राजस्व परिचालनका लागि अवलम्बन गर्नुपर्ने नीतिगत, कानूनी र व्यवस्थापकीय सुधारका उपायहरू पहिचान गरि तिनको यथोचित कार्यान्वयन गर्न र ती सबै प्रयासका आधारमा आगामी दिनमा परिचालन गर्न सकिने वास्तविक आन्तरिक आयको प्रक्षेपण गर्ने कार्यका लागि राजस्व सुधार कार्ययोजना महत्वपूर्ण औजार हुने विश्वास गरिन्छ ।

स्थानीय तहलाई कर वा गैर कर वापत रकम तिर्ने स्थानीय निवासीहरूले आफुले तिरेको करको सदुपयोग भए नभएको निगरानी गर्ने र यस विषयमा नियमित रूपमा आफ्नो गाउँपालिका/नगरपालिकासँग प्रश्न सोध्ने हुनाले गाउँपालिका/नगरपालिकाहरू पनि जनताप्रति सोझै उत्तरदायी हुने वातावरण सिर्जना हुन्छ । सेवा प्रवाहमा पनि सुधार हुन्छ र जनताको सन्तुष्टिको मात्रा पनि बढ्दै जान्छ । आन्तरिक स्रोतबाट परिचालित राजस्व खर्च गर्दा स्थानीय तहले कुनैपनि बाह्य शर्तहरू पालना गर्नु नपर्ने भएकोले यसको मात्रा जति बढी भयो त्यति बढी मात्रामा स्वायत्तताको अनुभूति गर्दछन् । यसरी स्थानीय तह प्रदेश तहले जति बढी स्वायत्तता पूर्वक काम गर्न पाउँछन् त्यति नै सङ्घीयता सफल र सुदृढ हुँदै जान्छ ।

वैधानिक रूपमा नै स्रोत साधनमाथि उल्लेख्य अधिकार प्राप्त भएको लामो समयसम्म पनि आन्तरिक स्रोत तथा राजस्व कमजोर रहने र निरन्तर सङ्घ तथा प्रदेशबाट प्राप्त हुने अनुदानमा नै भर पर्नुपर्ने अवस्था भएमा स्थानीय सरकारको स्वायत्तता तथा दीगोपनमा प्रश्नचिन्ह लाग्ने सम्भावना रहन्छ । यस परिपेक्ष्यमा स्थानीय सरकारहरूले समयमै कानूनले अख्तियारी दिएका क्षेत्रमा आन्तरिक राजस्वको सम्भावना अध्ययन गरि कानूनसम्मत रूपमा राजस्वको क्षमता विस्तार गर्दै जानु आवश्यक हुन्छ । यसका लागि जन निर्वाचित पदाधिकारीहरू र राष्ट्रसेवक कर्माचारीहरूलाई संविधानले प्रदत्त गरेका काम कर्तव्य र अधिकारहरू कुशलता साथ सम्पादन गरि नागरिकहरूलाई छिटो छरितो गुणस्तरीय सेवा प्रवाह सुनिश्चित गर्न सहयोग पुऱ्याउनु पहिलो र महत्वपूर्ण कार्य हो भने भर्खरै सम्पन्न भएका स्थानीय तहको संस्थागत अवस्था स्व-मूल्याङ्कन गरि सुधारका क्षेत्रहरूको पहिचान गरि तदनुरूप आवश्यकता र मागमा आधारित क्षमता विकासका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्दै लैजानु आवश्यक छ । यसका साथै स्थानीय तहलाई संविधान र ऐनले दिएको अधिकार प्रयोग गरि वित्तीय रूपमा सवल र सक्षम बनाउन राजस्व परिचालन सम्बन्धी ज्ञान, शिप र क्षमता अभिवृद्धि गर्दै सार्वजनिक विकास निर्माण र सेवा प्रवाहमा सक्षम बनाउन आवश्यक छ ।

गाउँपालिकामा थप आन्तरिक राजस्व परिचालन गर्न यसको अधिकार क्षेत्रभित्र सबै उपलब्ध आन्तरिक आयका स्रोतहरूबाट सम्भाव्य राजस्व परिचालन गर्नु अनिवार्य हुन्छ । यसमा सुधार ल्याउन गाउँपालिकाको बाह्य वातावरण तथा राजस्व प्रशासनको समेत विश्लेषण गर्नुपर्ने हुन्छ । यसैले राजस्व परिचालनमा सुधारका कृयाकलापहरू पहिचान गरि सोको कार्यान्वयनबाट स्थानीय तहको आन्तरिक आयमा पर्न सक्ने प्रभाव समेतका आधारमा आगामी दिनमा प्राप्त हुन सक्ने राजस्वको प्रक्षेपण गर्न स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ को प्रावधान बमोजिम यो राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा गरिनेछ । यस राजस्व सुधार कार्ययोजनाबाट गाउँपालिकालाई आफ्नो आन्तरिक आय परिचालन सुधारका साथै राजस्व प्रक्षेपणलाई यथार्थपरक, समन्यायिक, सहभागितामूलक र वैज्ञानिक बनाई बजेट तर्जुमा प्रकृत्यालाई थप व्यवस्थित गर्न मद्दत पुग्ने अपेक्षा गरिएको छ । यसै सन्दर्भमा हिलिहाड गाउँपालिकाको आन्तरिक आय परिचालनमा सुधार ल्याउनको लागि राजस्व सुधारका कृयाकलापहरू पहिचान गर्न र पहिचान गरिएका कृयाकलापहरूको कार्यान्वयनबाट स्थानीय तहको आन्तरिक आयमा पर्न सक्ने प्रभाव समेतका आधारमा आगामी दिनमा प्राप्त हुन सक्ने राजस्वको प्रक्षेपण गर्ने कार्यका लागि यो राजस्व सुधार कार्ययोजना निर्माण गर्न लागिएको छ । राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमाको औचित्यको शंरासलाई निम्न चित्रमा प्रस्तुत गरिएको छ ।

चित्र २: राजस्व सुधार कार्ययोजनाको औचित्य

स्थानीय सरकारलाई संविधानले दिएको अधिकार प्रयोग गरी अनुसूची ८ मा रहेका २२ वटा प्रमुख कार्यक्षेत्र भित्रका जिम्मेवारीहरू पुरा गर्नुपर्ने अवस्था छ । यस प्रयोजनका लागि स्थानीय सरकारलाई संघीय तथा प्रदेश सरकारबाट प्राप्त हुने वित्तीय अनुदानका अतिरिक्त स्थानीय सरकारलाई आफ्नै राजश्वका आधारहरू तयार गर्ने अधिकार निहित रहेको छ । स्थानीय सरकार संचालन ऐन २०७४ को परिच्छेद ३ दफा ११ (घ) र अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन २०७४ को दफा ४ अनुसार स्थानीय सरकारलाई आफ्नो क्षेत्रमा कर गैर कर संकलन गर्नसक्ने अधिकार रहेको छ । तर कर प्रणाली र अधिकार क्षेत्रबारे कम जानकारी, स-साना व्यवसायहरूमा कर लागू गर्दा हुनसक्ने संभावित अलोकप्रियता, स्थानीय सरकारलाई प्राप्त हुन आएको अनुदान नै खर्च हुन नसकिरहेको अवस्थामा कर लगाउनु पर्ने आवश्यकता महसुस नहुनु जस्ता कारणहरूले गर्दा आफ्नो अधिकार क्षेत्र भित्र रहेर स्थानीय तहले अपेक्षित रूपमा राजश्व संकलन गर्न सकिरहेको अवस्था छैन । यसरी स्थानीय सरकारहरूले वित्तीय संघीयताको पूर्ण अभ्यास गर्न नसकेका कारण सार्वजनिक क्षेत्र भित्र रहेर वैज्ञानिक कर प्रणाली लागू गरी कार्यान्वयन गराई आफ्नै राजश्व आधार तयार गर्ने सहयोग पुऱ्याउनु नै यस राजश्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमाको मुख्य ध्येय रहेको छ । राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमाको औचित्यको शांरासलाई निम्न बुढामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

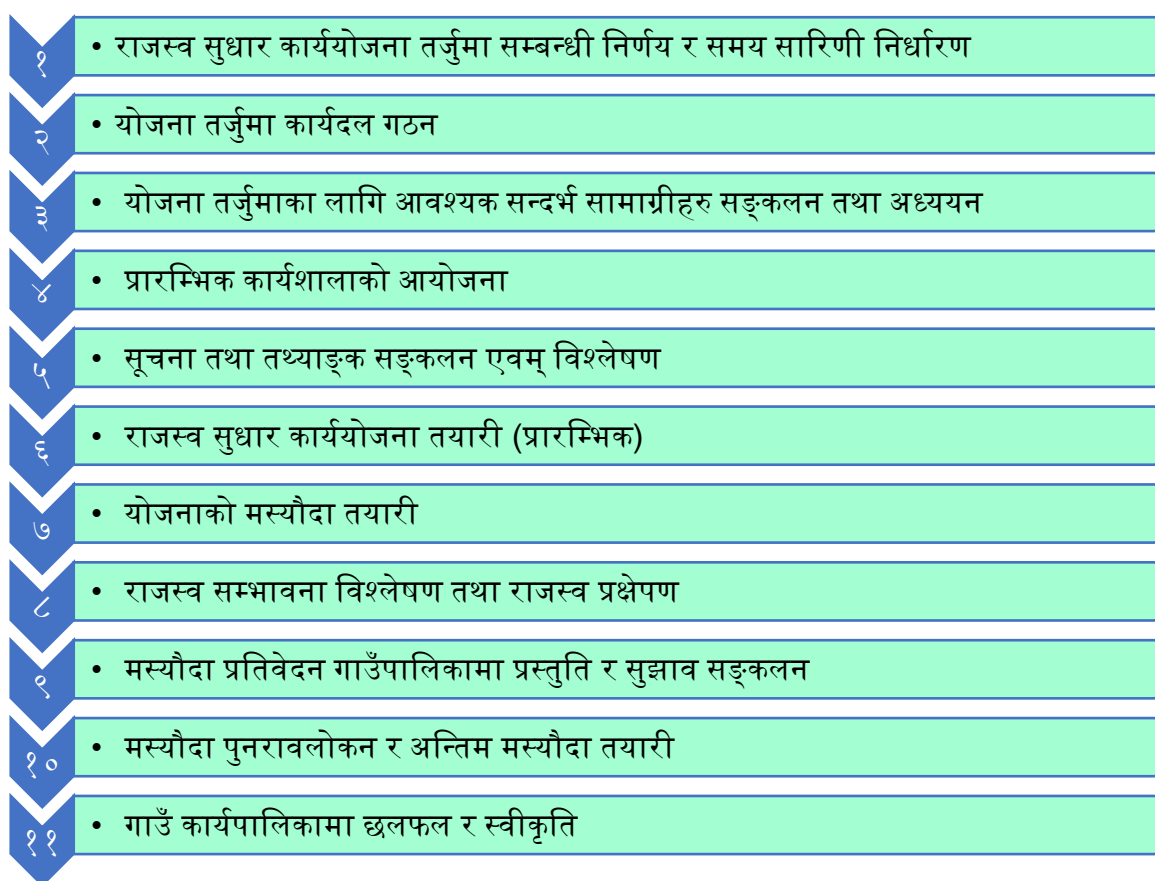
१.३ योजनाको उद्देश्यहरू

गाउँपालिकाको आन्तरिक आयका सम्भावनाहरूको पहिचान तथा अधिकतम परिचालनका लागि देखिएका समस्याहरू न्यूनीकरण गर्न कार्ययोजना तयार गरि सोको आधारमा आगामी ३ वर्षको आय प्रक्षेपणमा गाउँपालिकालाई सहयोग पुर्याउनु नै यस योजनाको मूलभूत उद्देश्य हो । यस योजनाका खास उद्देश्यहरू देहाय अनुसार रहेका छन् :

- स्थानीय तहका जनप्रतिनिधीहरू तथा कर्मचारीहरूलाई राजस्व सुधार कार्ययोजना सम्बन्धी अभिमुखीकरण गर्ने ।
- शीर्षकगत रूपमा सम्भावित करका आधार तथा विगत तीन वर्षको आन्तरिक आयको अवस्थाको विश्लेषण गर्ने ।
- राजस्व वृद्धिको लागि आयका प्रमुख स्रोतहरूको सम्भावना र यथार्थ असुलीमा भएको फरकको पहिचान गर्ने ।
- स्थानीय तहको राजस्व प्रशासनको संगठनात्मक सङ्कलन तथा बिलिङ्ग पद्धति र आन्तरिक नियन्त्रण प्रणाली सहित पालिकाको राजस्व प्रशासन तथा यसको कार्यकुशलताको विश्लेषण ।
- स्थानीय तहको आन्तरिक आय वृद्धिका सम्भावनाहरू पहिचान गरि आय सुधार कार्ययोजना र प्रक्षेपण सहितको आन्तरिक आय सुदृढीकरण कार्ययोजना तयार गर्ने ।
- नयाँ सम्भावनाहरूको पहिचान गर्दै स्थानीय तहले अपनाउनुपर्ने सुधार रणनीति सहितको राजस्व सुधार कार्ययोजना तयार गर्ने ।
- स्थानीय तहको विद्यमान आर्थिक ऐन पुनरावलोकन गरि आगामी आर्थिक वर्षमा सुधारका लागि सुझाव प्रदान गर्ने ।

१.४ योजना तर्जुमा विधि र प्रक्रिया

गाउँपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा प्रक्रिया स्थानीय पदाधिकारी, कर्मचारी, सम्बन्धित समितिहरू र सरोकारवालाहरूको अपनत्व र क्षमता अभिवृद्धि गर्ने उद्देश्यले सहभागितामूलक विधि अवलम्बन गरिएको छ । यसको मार्गदर्शकका रूपमा सङ्घीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालयद्वारा जारी गरिएको स्थानीय तहको राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा सम्बन्धी दिग्दर्शन, २०७६ लाई लिईएको छ । साथै स्थानीय आवश्यकता अनुसार सम्भाव्य स्थानीय राजस्वका स्रोतहरूलाई समेट्ने उद्देश्यले तथ्याङ्क तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालयद्वारा जारी निर्देशिका बमोजिम कार्ययोजना तर्जुमाका चरणहरू यसप्रकार रहेका छन् ।

चित्र ३: राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमाका चरणहरु

गाउँपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा गर्ने कार्यक्रम तय गरि सो सम्बन्धमा हिलिहाड गाउँपालिका, यसम, ओखलढुङ्गा, प्रदेश नं. १ र यस सिभिल ओयसिस ईन्जिनियरिङ प्रा.लि.बीच भएको सम्झौता पश्चात विभिन्न समयमा भएका छलफलहरुबाट गाउँपालिकाबाट आवश्यक सन्दर्भ सामग्री सङ्कलन गरि अध्ययन टोलीलाई प्राप्त भएको हो । राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमाका लागि मुलतः Coaching & Mentoring (स्थलगत रुपमा सँगसँगै काम गर्दै सिकाउँदै जाने) विधिमा आधारित हुनेछ ।

- हिलिहाड गाउँपालिकामा कार्य प्रारम्भ गर्नुभन्दा पहिला परामर्शदाताले प्रदेश प्रशिक्षण केन्द्रको सम्बन्धित विज्ञ वा तोकिएको कर्मचारीहरूसँग हिलिहाड गाउँपालिकामा गर्नुपर्ने कार्यको योजना बनाई छलफलबाट अन्तिम रुप दिई अगाडी बढाईएको छ ।
- हिलिहाड गाउँपालिकाबाट राजस्व कार्ययोजना तर्जुमा कार्यको गुणस्तर सुनिश्चितताका लागि अनुगमन र फलोअप हुनेछ भने प्रदेश प्रशिक्षण केन्द्रबाट अनुगमन हुन सक्नेछ । सो कार्यका लागि सेवा प्रदायक संस्थाले यो कार्य गर्नका लागि विस्तृत कार्ययोजना समेत पेश

गरेको छ । परामर्शदाताले प्रदेश सुशासन केन्द्रको सम्बन्धित विज्ञ वा तोकिएको कर्मचारीहरूसँग निरन्तर समन्वयमा कार्य गर्नेछ ।

- राजस्व सुधार कार्ययोजना निर्माण प्रकृत्यालाई सहभागितामूलक विधिबाट सञ्चालन गरेको छ । साथै यस विषयमा हिलिहाड गाउँपालिकाका कर्मचारीहरूको पनि क्षमता अभिवृद्धि गर्नु पर्नेछ । यस सन्दर्भमा हिलिहाड गाउँपालिकाका अध्यक्ष, उपाध्यक्ष तथा अन्य जनप्रतिनिधि, कर्मचारी एवम् सरोकारवालाहरूको सहभागिता र समूह छलफलबाट राजस्व सुधार सम्बन्धी आवश्यकताहरू पहिचान गरेको छ ।
- सङ्घीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालयले तयार पारेको गाउँपालिका तथा नगरपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा दिग्दर्शन, २०७६ मा उल्लेखित सम्बन्धित फारामहरू विधि तथा प्रकृत्याहरू प्रयोग गरि (छलफल तथा कार्यशाला) मार्फत राजस्व सुधार कार्ययोजना निर्माण गरिनेछ ।
- यस प्रकृत्याबाट पहिचान गरिएका आवश्यकताहरूलाई एकिकृत गरि हिलिहाड गाउँपालिकाको ३ वर्षे राजस्व सुधार कार्ययोजना तयार गरिनेछ र अन्तिम दस्तावेज तयार गरि हिलिहाड गाउँपालिकालाई प्रस्तुतिकरण गरि आवश्यक सुझावहरूलाई सङ्कलन गरि दस्तावेजलाई अन्तिम रूप दिनेछ ।
- राजस्व सुधार कार्ययोजनाको अन्तिम दस्तावेज (विद्युतीय तथा भौतिक प्रति) हिलिहाड गाउँपालिका र प्रदेश प्रशिक्षण केन्द्र, कलवलगुरी, झापामा बुझाउने छ ।
- प्रदेश प्रशिक्षण केन्द्रबाट कार्यक्रमको अन्तिम भुक्तानी लिनका लागि प्रदेशमा गठन मूल्याङ्कन समितिको अन्तिम मूल्याङ्कन पश्चात खर्चसँग सम्बन्धित आवश्यक विल, भरपाई सहित कार्यक्रमको अन्तिम प्रतिवेदन बुझाउने छ ।

१. कार्ययोजना निर्माणका चरणहरू

परामर्शदाताले सहभागितामूलक विधि र प्रकृत्या प्रयोग गरी राजस्व सुधार कार्ययोजना तयार गर्नेछ । अध्ययनको सन्दर्भमा प्राप्त जानकारी र तथ्याङ्कहरूको परिणात्मक र गुणात्मक विश्लेषण गर्न मिश्रित विधिहरूको प्रयोग गर्नेछ । राजस्व सुधार कार्ययोजना तयार गर्ने क्रममा निम्न चरणहरू अपनाउने छ ।

- पहिलो: सन्दर्भ सामग्रीको अध्ययन
- दोस्रो: अभिमुखीकरण तथा राजस्व सुधार योजना तर्जुमा कार्यशाला
- तेस्रो: तथ्याङ्क तथा सूचना सङ्कलन र विश्लेषण

- चौथो: राजस्व सुधार कार्ययोजना तयारी तथा राजस्व प्रक्षेपण
- पाचौं: मस्यौदा प्रतिवेदन तयारी
- छैठौं: मस्यौदा प्रतिवेदन माथि छलफल, सुझाव सङ्कलन
- सातौं: अन्तिम मस्यौदा तयारी, कार्यपालिका बैठकमा छलफल
- आठौं: सहजीकरण तथा समन्वय समितिमा अन्तिम सुझाव र कमेन्टका लागि पठाउने, प्राप्त सुझाव समावेश गर्ने र कार्यपालिकाबाट स्वीकृत गर्ने ।

१.४.१ सन्दर्भ सामाग्री अध्ययन

यस चरणमा परामर्शदाताबाट राजश्व सुधार कार्य योजनासंग सान्दर्भिक विभिन्न सन्दर्भ सामाग्री, दस्तावेज, प्रतिवेदन, ऐन, कार्यविधि आदिको संकलन तथा अध्ययन गरिएको थियो जसलाई तल प्रस्तुत गरिएको छ:

- नेपालको संविधान, २०७२
- स्थानीय सरकार संचाल ऐन २०७४ (संशोधन सहित)
- अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४
- राजश्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा दिग्दर्शन, २०७७
- नेपाल सरकारको बजेट २०७८/७९
- नेपाल सरकारको आर्थिक ऐन, २०७७
- गाँउपालिकाको बार्षिक नीति तथा कार्यक्रम, २०७८/७९
- गाँउपालिकाको आर्थिक ऐन, २०७८
- गाँउपालिकाको बिनियोजन ऐन, २०७८
- गाँउपालिकाको बिगत ३ बर्षको आयको विवरण
- सार्वजनिक निजी साझेदारी तथा लगानी ऐन, २०७५
- सङ्घीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालयद्वारा जारी गरेका सम्बन्धित नमूना कानूनहरु योजना, आदि
- गाँउपालिकाको गाँउ वस्तु विवरण (पार्श्वचित्र), २०७७
- सार्वजनिक निजी साझेदारी तथा लगानी ऐन, २०७५
- आर्थिक कार्यविधि तथा वित्तीय उत्तरदायित्व सम्बन्धी ऐन, २०७६
- एकीकृत आर्थिक सङ्केत तथा वर्गिकरण र व्याख्या, २०७४
- प्रदेश नं. १ को आर्थिक ऐन, २०७६
- राष्ट्रिय योजना आयोगको पन्ध्रौं योजना

- राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोग ऐन, २०७४
- आन्तरिक राजस्व व्यवस्थापनको तेस्रो सुधार कार्ययोजना (२०७५/७६-२०७७/७८)

१.४.२ प्रारम्भिक अभिमुखीकरण तथा कार्ययोजना सम्बन्धि छलफल

गाँउपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा कार्यक्रम अन्तर्गत गाँउपालिका तहमा प्रारम्भिक दुई दिने कार्यशाला गोष्ठी संचालन गरिएको थियो । २०७८ माघ २४ र २५ गते संचालित उक्त कार्यक्रममा गाँउपालिकाका अध्यक्ष, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, सूचना प्रविधि अधिकृत तथा आन्तरिक लेखा परीक्षकसँग लगायतसँग प्रत्यक्ष छलफल गरी गाँउपालिकाकले हालसम्म परिचालन गरि आएका करका आधारहरु, राजस्व परिचालनको अवस्था, सुधार गर्न सकिने क्षेत्र, राजस्व प्रशासनको वर्तमान संरचना, यसमा सुधार गर्न सकिने क्षेत्र, पदाधिकारी तथा कर्मचारीको क्षमता विकासका सवालहरु र हाल तयार गर्न लागेको राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा र यसको प्रक्रियाबारे जानकारी गराई गाँउपालिकाको भूमिका सम्बन्धमा स्पष्ट पारिएको हो ।

राजस्व सुधार कार्ययोजनाका लागि कार्यतालिका निर्धारण तथा कार्यजिम्मेवारी निर्धारण गरी आवश्यक सूचना सङ्कलन फाराम अनुसार सम्बन्धित सूचना, सामाग्रीहरु आदिका आधारमा हिलिहाड गाँउपालिकाको राजस्वको अवस्था बारे जानकारी हासिल हुनुका साथै मुख्य सवालहरु पहिचान गर्न मद्दत पुगेको हो । आवश्यक सन्दर्भ सामाग्रीहरुको अध्ययन तथा विश्लेषण पश्चात विज्ञहरुको टोलीबाट तथ्याङ्क तथा सूचना सङ्कलनका लागि आवश्यक फारामहरुको विकास गरि सो फारामलाई अन्तिम रुप दिन यस कार्यमा सङ्लग्न विज्ञहरुबीच आवश्यक छलफल र अन्तरक्रिया समेत गरिएको थियो । सूचना सङ्कलनका लागि तयार गरिएको फारमहरु निम्नानुसार रहेका छन् ।

- गाँउपालिकाको परिचयको लागि आवश्यक आधारभूत र संस्थागत सूचना तथा मुख्य पदाधिकारीहरुसँगको परामर्शका लागि तयार गरिएको सूचना सङ्कलन चेकलिष्ट अनुसुची १ मा रहेको छ । यस सूचीमा मुख्यतः गाँउपालिकाको संक्षिप्त परिचय, गठन, राजस्व प्रशासनको अवस्था र विगत तीन आर्थिक वर्षको राजस्व परिचालनको स्थिति बारे जानकारी लिने उद्देश्यले यो फारमको प्रयोग गरिएको छ ।
- राजस्वका शिर्षकगत समूह छलफलका लागि आवश्यक सूचनासँग सम्बन्धित फारम अनुसुची २ मा रहेको छ । स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ मा व्यवस्था भए अनुसार कर र गैरकरहरुको शिर्षकगत रुपमा वर्तमान समस्याहरु, सम्भावना, समाधानका लागि गर्नुपर्ने उपायहरु र जिम्मेवार निकायको पहिचान र कार्यान्वयनको समयावधीका बारेमा समूहगत रुपमा छलफल गर्नका लागि यो फारम प्रयोगमा ल्याईएको हो ।

१.४.३ तथ्यांक तथा सूचना संकलन

अध्ययनका क्रममा परामर्शदाताद्वारा विभिन्न विधिहरूको प्रयोग गरी आवश्यक तथ्यांक तथा सूचनाहरू संकलन गरिएको थियो । गाँउपालिकाबाट संकलित आवधिक योजना, विगतका बार्षिक नीति तथा कार्यक्रम, बजेट वक्तव्य, आय तथा व्ययको विवरण, आर्थिक ऐन, विनियोजन ऐन, अन्य नीति तथा कानून र राजस्व परामर्श समितिका सिफारिस आदिलाई पूर्वनिर्धारित प्रश्नावली तथा ढाँचामा संकलन गरिएको थियो । गाँउपालिकाबाट निम्न दस्तावेज र सूचनाहरू संकलन गरिएको थियो (तथ्याङ्क संकलनको फोटो अनुसूची ४ मा राखिने छ) ।

१. विगत ३ आर्थिक बर्षको आय व्ययको यथार्थ विवरण
२. चालु आर्थिक बर्षको आर्थिक ऐन र बजेट
३. गत बर्षको बार्षिक प्रगति प्रतिवेदन
४. राजस्व प्रशासनिक व्यवस्था तथा सूचना प्रवाह सम्बन्धी विवरण
५. आन्तरिक आय संकलनको अवस्था, स्रोत, क्षेत्र तथा दर सम्बन्धी विस्तृत विवरण
६. आन्तरिक आय संकलनको संभावित नयाँ क्षेत्रहरू सम्बन्धी तथ्यांक तथा सूचना
७. संगठन संरचना तथा कर्मचारीको विवरण ।
८. गाँउपालिकाको भौतिक अवस्था ।
९. राजस्व शाखामा कार्यरत कर्मचारीहरूको विवरण
१०. कार्यक्ष तथा कार्य स्थलको पर्याप्तता ।
११. फर्निचर, कम्प्युटर, प्रिन्टर तथा अन्य भौतिक सुविधाहरू
१२. राजस्व सम्बन्धी डाटा वेस, राजस्व प्रशासनमा सफ्टवेयर र त्यसको प्रयोग
१३. कम्प्युटर विलिङ्ग प्रणालिको प्रयोग
१४. वडा कार्यलयमा राजस्व प्रशासनको अवस्था

तथ्याङ्क तथा सूचना संकलनको विस्तृत चेकलिष्ट अनुसूची ३ मा राखिने छ ।

हिलिहाड गाँउपालिकाको सङ्कलित विगतका आय तथा व्यय, आर्थिक ऐन तथा विनियोजन ऐन, नीति तथा कानूनहरू र पूर्वनिर्धारित प्रश्नावली तथा ढाँचामा गाँउपालिका र वडास्तरका प्राथमिक तथा द्वितीय स्रोतबाट प्राप्त तथ्याङ्क तथा सूचनाहरू विश्लेषण गरिएको हो । जसबाट कार्ययोजना तर्जुमा सम्बन्धी अपुग सूचना, अस्पष्टता र मुख्य सवाल सम्बन्धी जानकारी भयो । यी विषयमा थप प्रष्टताका लागि गाँउपालिका अध्यक्ष, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत र लेखा

अधिकृतसँग भएको अन्तर्क्रियामा एक आपसमा प्रष्ट हुनुपर्ने विषय, गाउँपालिकाले भोगिरहेका चुनौतीहरू, अपेक्षा र आवश्यकता बारेमा जानकारी आदान प्रदान भयो । त्यसपछि सबै प्राप्त सूचनाहरू र अन्तर्क्रियाबाट प्राप्त वस्तुस्थित बारेको थप स्पष्टता पछि केही अझ स्पष्ट हुनुपर्ने विषयहरू गाउँपालिकाको प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत तथा लेखा अधिकृतसँग टेलिफोन छलफल गरि स्पष्ट गरी सोही आधारमा राजस्व सुधार कार्ययोजनाको प्रतिवेदन तयार गरिने छ ।

१.४.४ राजस्व सुधार कार्ययोजना तयारी तथा राजस्व प्रक्षेपण

सन्दर्भ सामाग्री सङ्कलन तथा अध्ययन, गाउँपालिकासँग सम्पर्क, छलफल र सूचना सङ्कलन विधि निर्धारण र तथ्याङ्क/सूचना सङ्कलन लगायतका क्रियाकलापहरू तथा प्राप्त सूचनाको विश्लेषणका आधारमा पहिचान भएको वार्षिक कुल सम्भाव्यता र स्रोतबाट प्राप्त हुन सक्ने राजस्वलाई आगामी तीन वार्षिक वर्षका लागि प्रक्षेपण गरिने छ । साथै हिलिहाड गाउँपालिकामा मस्यौदा प्रतिवेदनको प्रस्तुतिकरण गरि प्राप्त सुझावहरू सङ्गलन गरि अन्तिम प्रतिवेदन तयार गरिने छ ।

१.४.५ राजस्व सुधार कार्ययोजनाको कार्यान्वयन तथा अनुशरण

राजस्व सुधार कार्ययोजनालाई गाउँपालिकाले आवश्यक छलफल तथा स्वीकृति गरी कार्यान्वयन गर्ने र कार्ययोजना बमोजिम कार्य भए नभएको भन्ने बारेमा समय समयमा समिक्षा र आवश्यकता अनुसार सुधारका लागि छलफल गर्न नियमित रूपमा गर्ने अनुगमन सम्बन्धी सुझाव गरिने छ । राजस्व सुधार कार्ययोजना कार्यान्वयन गर्दा चाल्नुपर्ने रणनीति र क्रियाकलाप तथा राजस्व परिचालनका सम्बन्धमा हिलिहाड गाउँपालिकाको पदाधिकारी तथा कर्मचारीहरूलाई प्रशिक्षण गर्ने कार्य सम्पन्न गरिने छ ।

१.५ योजनाका अध्ययन सिमाहरू

हिलिहाड गाउँपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजना निम्नानुसारका सीमामा रही तयार गरिने छ ।

- अध्ययन तथा विश्लेषण कार्य प्रमुख रूपमा कार्यालयको अभिलेख, दस्तावेज, प्रतिवेदन तथा द्वितीय स्रोतहरूबाट प्राप्त तथ्याङ्क तथा सूचनाहरूमा आधारित हुनेछ ।
- गाउँपालिकाको कार्यालयबाट प्राप्त अभिलेख तथा दस्तावेज, अन्तरवार्ता, गाउँपालिकाका पदाधिकारीहरू तथा सम्बन्धित कर्मचारीहरू र अन्य सरोकारवालाहरूसँग गरिएको अन्तर्क्रिया तथा कार्याशालाबाट प्राप्त सूचनाको आधारमा तयार गरिने छ । यसका

अलावा प्रदेश सुशासन केन्द्र तथा पालिकामा मस्यौदा प्रतिवेदन प्रस्तुतिकरण गरि प्राप्त सुझावहरु सङ्लग्न गरिने छ ।

- गाउँपालिकाको जनसङ्ख्या तथा आर्थिक गतिविधिमा हुने वृद्धि, गाउँपालिकाको सेवामा हुने वृद्धि र नागरिक सन्तुष्टिमा हुने वृद्धि, मूल्याङ्कन दरमा हुने वृद्धि तथा राजस्वका दरको पुनरावलोकन आदि कृयाकलापहरुले भविष्यको राजस्व सङ्कलनमा असर गर्ने भएतापनि यी तथ्याङ्कहरु उपलब्ध नभएकोले खण्डमा आय प्रक्षेपणमा आधार लिन कठिनाई हुन सक्छ ।
- गाउँपालिकाको अभिलेख व्यवस्थित भइ नसकेको खण्डमा ऐतिहासिक प्रवृत्ति देखिने तथ्याङ्कीय विश्लेषणका लागि आवश्यक तथ्याङ्क र सूचनाको अभावमा स्ट्याटिस्टिकल टुल्सहरुको प्रयोग गरि विश्लेषण तथा प्रक्षेपण गर्न अलि असहज हुने देखिन्छ ।

परिच्छेद - दुई: गाउँपालिकाको संक्षिप्त परिचय

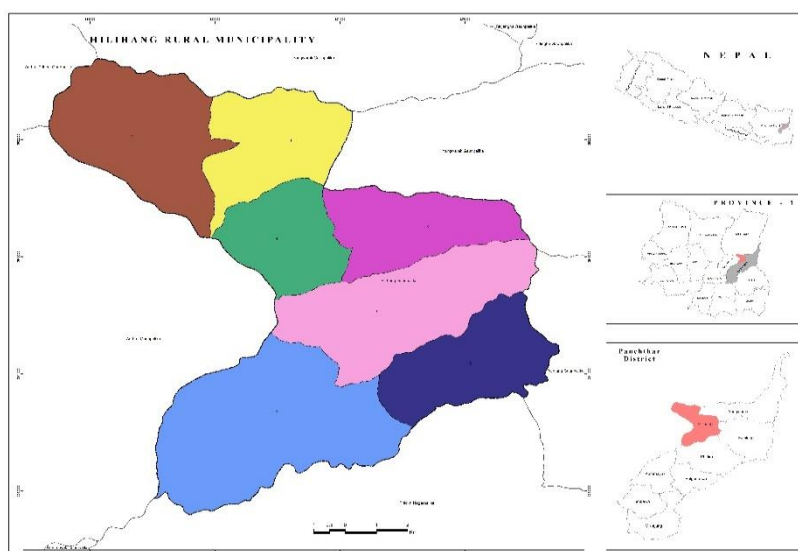
२.१ संक्षिप्त परिचय

हिलिहाड गाउँपालिकाको राजस्व सम्भाव्यता पहिचान, परिचालन र व्यवस्थापनका लागि गाउँपालिकाको वस्तुस्थिति, आर्थिक गतिविधि, मानवीय संसाधन तथा भौतिक स्रोत साधन लगायतको महत्वपूर्ण भूमिका रहन्छ । यस परिच्छेदमा गाउँपालिकाको संक्षिप्त परिचय, मानव संसाधनको अवस्था र गाउँपालिकाको भौतिक सम्पत्तिको अवस्था प्रस्तुत गरिएको छ ।

२.२ भौगोलिक अवस्थिति

चित्र १ हिलिहाड गाउँपालिकाको भौगोलिक

हिलिहाड गाउँपालिकाको क्षेत्रफल १२३.०१ वर्ग कि.मी. रहेको छ। यसको सिमाना पूर्व फालेलुङ र याङवरक गाउँपालिका पश्चिममा तेहथुम जिल्ला उत्तरमा याङवरक गाउँपालिका र ताप्लेजुङ जिल्ला दक्षिणमा फिदिम नगरपालिका अबस्थित छ। समुद्र

सतहबाट अधिकतम २४८० मिटर सम्मको उचाईमा रहेको यो गाउँपालिकाको सबै भुभाग पहाडी भागमा पर्दछ । यस गाउँपालिकाको भू-उपयोगको अवस्थामा अधिकांश भुभाग कृषियोग्य भूमि, वन, भीर र पाखोले ओगटेको छ ।

२.३ राजनैतिक एवं प्रशासनिक विभाजन

हिलिहाड गाउँपालिका १ नम्बर प्रदेश अन्तरगत पाँचथर जिल्लामा अवस्थित रहेको छ । साविकका ४ वटा गाविसहरू (अमरपुर, पँचमी, सुभाङ, भारपा) समावेश गरी बनाइएको यस गाउँपालिकामा ७ वडाहरू रहेका छन् । गाउँपालिकाको वडागत विभाजन र क्षेत्रफल सम्बन्धी विवरण तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका १: गाउँपालिकाको वडा विभाजन र क्षेत्रफल

क्र.स.	समावेश साविक गाविस	साविक वडा	नयाँ वडा	क्षेत्रफल (वर्ग किमि)
--------	--------------------	-----------	----------	-----------------------

१	अमरपुर	१ - ५	१	१३.९४
२	अमरपुर	६ - ९	२	२०.१६
३	पँचमी	१ - ३, ५	३	१२.९६
४	पँचमी	४, ६ - ९	४	११.२४
५	सुभाड	३ - ९	५	२१.१९
६	भारपा	१ - ६	६	१३.८९
७	सुभाड	१, २	७	२९.६३
	भारपा	७ - ९		

स्रोत: नेपाल सरकारको राजपत्र, २०७३

२.४ जनसंख्या

जनगणना २०७८ को प्रारम्भिक नतिजा अनुसार हिलिहाड गाउँपालिकाको जनसंख्या २०५३७ रहेको छ जसमा ७८४० पुरुष र ७६२० महिला छन्। हिलिहाड गाउँपालिकाको वस्तुस्थिति विवरण २०७७ का अनुसार गाउँपालिकाको कुल घरधुरी ४३२३ जनसंख्या २२२९५ रहेको छ । जसमा पुरुषको संख्या ११६६९ (५०.३२%) र महिलाको संख्या १०६२६ (४९.६८) रहेको छ । वडागत रूपमा सबैभन्दा बढी जनसंख्या वडा नं ७ मा ४४६१ र सबैभन्दा कम वडा नं ३ मा २१२३ रहेको छ ।

तालिका २ हिलिहाड गाउँपालिकाको वडागत घरधुरी र जनसङ्ख्या विवरण

वडा नं.	घरधुरी	जनसङ्ख्या		
		महिला	पुरुष	जम्मा
१	४८०	१२७७	१३५५	२६३२
२	७१४	१७२६	२०३०	३७५६
३	४५९	१०२५	१०९८	२१२३
४	४९१	११४८	१२७६	२४२४
५	७७९	१८८५	२१०५	३९९०
६	६१८	१३९६	१५१३	२९०९
७	७८२	२१६९	२२९२	४४६१
जम्मा	४३२३	१०६२६	११६६९	२२२९५

स्रोत: हिलिहाड गाउँपालिका प्रोफाइल, २०७७

२.५ जातजाति, धर्म र भाषा

गाउँपालिकाको वस्तुस्थिति विवरण २०७७ का अनुसार गाउँपालिकामा लिम्बु ब्राम्हण/क्षेत्री, तामाङ, नेवार, मगर, माँझी, कामी, जस्ता जातिहरूको बसोबास रहेको छ। जसमा लिम्बु (३७.२६%) जातीको बाहुल्यता रहेको छ। ३२.७८% ब्राम्हण/क्षेत्री र दलितहरू ८.४९% छन् । धर्मको हिसाबले हेर्दा सबैभन्दा बढी हिन्दु धर्म मान्ने जनसंख्या ४६.१%, त्यसपछि किरात धर्म मान्ने २९.५% बौद्ध धर्म मान्ने जनसंख्या १२.२% र क्रिश्चियन धर्म मान्ने जनसंख्या १.१% छ । त्यसैगरी सबैभन्दा बढी नेपाली भाषा बोल्ने जनसंख्या छ भने लिम्बु भाषा बोल्ने जनसंख्या दोस्रोमा रहेको छ। तेस्तै अन्य भाषा बोल्नेहरू मा नवारी राई तामाङ रहेकोछ।

२.६ शिक्षा तथा स्वास्थ्य

पहाडी गाउँपालिका भएतापनि हिलिहाड गाउँपालिकाका सबै वडाहरूमा न्यूनतम पनि एक प्राथमिक विद्यालय रहेको छ । गाउँपालिकाको वस्तुस्थिति विवरण २०७७ का अनुसार गाउँपालिकाको साक्षरता दर करिब ९४% देखिन्छ । निरक्षर मध्ये बृद्ध बृद्धा र असक्त समेत रहेको हुँदा यस गाउँपालिका पूर्ण साक्षर रहेको अनुमान गर्न सकिन्छ ।

तालिका ३ हिलिहाड गाउँपालिकामा रहेका शैक्षिक स्तर विवरण

क्र. सं.	शैक्षिक स्तर/ वर्ड	१	२	३	४	५	६	७	जम्मा
१	पूर्व प्राथमिक	१०२	११५	८०	१४८	१०९	११४	१५५	८२३
२	आधारभूत तह (१ देखि ८)	१०५०	१५०३	७१३	८०१	१५१५	१२०६	१८६३	८६५१
३	माध्यामिक तह (९ देखि १२)	८०८	११७४	७२७	६०२	१२६७	६०७	१११७	६३०२
४	स्नातक तह	७६	६२	४५	४७	१११	४६	४९	४३६
५	स्नातकोत्तर+	३१	१६	२३	१२	३१	१४	३१	१५८
६	साधारण लेखपढ (साक्षर)	२३९	६२२	२७०	४४०	४८८	४७३	७००	३२३२
७	लेखपढ गर्न नसक्ने (निरक्षर)	१८६	७८	१७५	२४३	२५३	३४९	२८१	१५६५

स्रोत: हिलिहाड गाउँपालिका प्रोफाईल, २०७७

गाउँपालिकामा ४ वटा स्वास्थ्य ईकाई (पंचमी, भारपा, सुभाड, एकचेपा) छन् । त्यसबाहेक गाउँपालिकामा प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्र गोपेटार र स्वास्थ्य चौकीहरु अमरपुर र सिहापुरमा छन्। तर गाउँपालिकाका स्वास्थ्य चौकी र सामुदायिक स्वास्थ्य ईकाइहरुमा दक्ष जनशक्ति, स्वास्थ्य उपकरण, ल्याव सेवा र पूर्वाधारहरुको अभाव रहेको छ । स्थानीय स्वास्थ्य केन्द्रहरुमा प्राथमिक तहको स्वास्थ्य सेवा मात्र उपलब्ध रहेकोले गम्भिर प्रकारको रोगको उपचारको लागि गाउँपालिकावासीहरु तराईका सुबिधासम्पन्न अस्पताल अथवा राजधानी काठमाण्डौं जानुपर्ने वाध्यता रहेको छ ।

तालिका ४ हिलिहाड गाउँपालिकामा रहेका सरकारी स्वास्थ्य संस्थाहरुको विवरण

क्र. सं.	सरकारी स्वास्थ्य संस्था	वाड नं.	स्वास्थ्यकर्मीको		म. स्वा. स्व. से.
			दरवन्दी	पुर्ति	
१	प्रा. स्वा. के. गोपेटार	३	१२	११	९
२	स्वास्थ्य चौकी अमरपुर	१	५	५	९
३	स्वास्थ्य चौकी सिंहपुर	२	५	५	९
४	स्वास्थ्य ईकाई भारपा	६	५	५	९
५	स्वास्थ्य ईकाई सुभाड	५	५	४	९
६	स्वास्थ्य ईकाई एकचेपा	७	२	२	९
७	स्वास्थ्य ईकाई पंचमी	४	२	२	९
	जम्मा		३२	३१	४५

स्रोत: हिलिहाड गाउँपालिका प्रोफाइल, २०७७

२.७ सांस्कृतिक अवस्था

आफ्नो छुट्टै भौगोलिक, साँस्कृतिक, सामुदायिक पहिचान बोकेको यस गाउँपालिकामा विशेष रूपले लिम्बु ब्राम्हण, क्षेत्री, नेवार, तामाङ, राई दलित लगायत विभिन्न आदिवासी तथा जनजातिहरुको मिश्रित बसोबास रहेको छ । मुख्य बोलीचालिको भाषा नेपाली भएता पनि सबै समुदायको आ-आफ्नै खालका भाषाहरु प्रचलनमा रहेका छन् । स्थानीय चाडपर्व, भाषा, धर्म तथा संस्कृतिले कुनै पनि स्थानको साँस्कृतिक विविधता झल्काउने गर्दछ । जातिय, भाषिक, धार्मिक रूपमा विविधता बोकेको यस क्षेत्रमा स्थानीय चाडपर्व तथा संस्कृतिहरुमा विविधता पाइन्छ । यस क्षेत्रमा जनैपूर्णिमा, दशैं, तिहार, होली पूर्णिमा, तीज, गुरुपूर्णिमा, कृष्णाष्टमी, माघे संक्रान्ति, चैते दशैं, रक्षाबन्धन, रोदि घर, धान्ने पूर्णिमा, ल्होसार, आदि मनाईने गरेको छ । धार्मिक तथा भाषिक रूपमा करीब एकरूपता रहेको यस गाउँपालिका क्षेत्रमा चाडपर्वका समयमा गरिने विभिन्न साँस्कृतिक क्रियाकलापहरुले यस क्षेत्रको सामाजिक र साँस्कृतिक उत्कृष्टता झल्काउने गर्दछ

२.८ खानेपानी

खानेपानीको स्रोत गाँउपालिकामा राम्रै देखिएको छ । गाँउपालिकाको करिब ६९.३ प्रतिशत परिवारले पाईप घाराबाट खानेपानी प्राप्त गर्दछन् । त्यसै गरि अन्य खानेपानीको स्रोतहरूमा पाइपघारा सार्वजनिक धारा २३८ % नदी खोला वा सतहको पानी ६७ प्रतिशत, नढाकिएको इनार/कुवा ०२ प्रतिशत, अन्य स्रोत ०.०३ प्रतिशत रहेको छ।

२.९ आर्थिक अवस्था

गाँउपालिकाको पार्श्वचित्र, २०७७ अनुसार १५ देखि ५९ वर्ष उमेर समूहका आर्थिक रूपले सक्रिय जनसङ्ख्या करिब ५० प्रतिशत रहेको छ । गाँउपालिकाका बासिन्दाहरू विशेष गरि कृषि पेशामा निर्भर रहेका छन् भने केही मात्रामा सरकारी नोकरी, व्यापार व्यवसाय र वैदेशिक रोजगार जस्ता पेशामा आवद्ध रहेका छन् । जसअनुसार कुल जनसंख्या मध्ये ४३.६ प्रतिशत कृषि तथा पशुपालनमा आवद्ध भएका, २३.५ प्रतिशत विद्यार्थी, घरायसी अर्थात विद्यार्थीको जनसंख्या ९.६ प्रतिशत, बैदेशिक रोजगारीमा ६.५ प्रतिशत, ज्याला मजदुरीमा ४.१ प्रतिशत, नोकरी तथा जागिरमा ३.७ प्रतिशत, उद्योग तथा व्यापारमा २.४ प्रतिशत, काम गर्न नसक्ने अशक्त २.७ प्रतिशत, सिकर्मि-डकर्मि-सवारी चालक आदी १.९ प्रतिशत, पेन्सनर ०.४ प्रतिशत, व्यवसायिक कार्य गर्ने ०.३ प्रतिशत, बेरोजगार १.२ प्रतिशत र अन्य ०.१ प्रतिशत रहेको छ ।

२.१० सडक तथा यातायात

यस गाँउपालिका लाई मेची राजमार्ग र मध्य पहाडी लोकमार्गको पहुँच भएकोले सडक तथा यातायातको दृष्टिकोणले हेर्दा हिलिहाड गाँउपालिका सुगम देखिन्छ । गाँउपालिका भित्र मेची राजमार्ग कालोपत्रे सडक रहेको छ भने अन्य सबै सडक ग्रावल रहेकोछ। सबै वडा केन्द्रहरूलाई जोडने सडकको क्रमश स्तरोन्नती गरी पक्की सडकले जोडने गाँउपालिकाको नीति रहेको छ । गाँउपालिका अन्तरगत रहेका विभिन्न सडक खण्डहरूमा सार्वजनिक बस, जीप तथा निजी मोटरसाइकलहरू संचालन भईरहेको पाइन्छ । गाँउपालिकाबाट सदरमुकाम फिदिम लगायत अन्य क्षेत्रबाट राजधानी काठमाण्डौमा लगायत तराईको विभिन्न स्थानमा नियमत जिप तथा बस सेवाहरू संचालनमा रहेका छन् । बस, माईक्रोबस, टाटा सुमो जिप, ट्रिपर, निसान जिप, मोटरसाइकल आदि गाँउपालिकामा मुख्य सवारी साधनहरू हुन् ।

तालिका 5 बिद्यमान सडकको अवस्था

क्र.स.	सडकको बर्गिकरण	सडकको लम्बाई	सडकले छोएको वडाहरु
१	मेची राजमार्ग	७० कि. मी.	५ वटा वडा
२	पक्की	७० कि. मी.	५ वटा वडा
३	कच्ची	७० कि. मी.	सबै वडाहरु

स्रोत: हिलिहाड गाउँपालिका प्रोफाइल, २०७७

२.११ बिध्युत र उर्जा

हिलिहाड गाउँपालिकामा ९२.७ प्रतिशत घरघुरीमा विद्युतियीकरण भएको छ । केन्द्रिय विद्युत प्रसारण सेवाको पहुँच पुगेको छ। हिलिहाड गाउँपालिकाका करिब ४८.८ प्रतिशत घरघुरीमा केन्द्रिय प्रसारणको विद्युतको पहुँच छ भने ४३.४१% सोलार विद्युतको पहुँच रहेको छ। हिलिहाड गाउँपालिका पूर्णतया ग्रामीण रहेकोले खाना पकाउनको लागि करिब ९७ प्रतिशत घरघुरीले परम्परागत काठ/दाउरा नै प्रयोग गर्ने गर्दछन् । त्यस्तै गरि ७.७९ प्रतिशत घरले एल.पी. ग्यास, ०.१० प्रतिशतले गोबर ग्यास, ०.०३ प्रतिशत घर परिवारले मट्टितेल र ०.१५ घरले अन्य ईन्धन प्रयोग गरेको देखिन्छ ।

२.१२ सञ्चार

हिलिहाड गाउँपालिकामा सञ्चारको मुख्य स्रोतको रूपमा मोबाईल प्रयोग गर्ने परिवार ९०.४ प्रतिशत रहेको छ भने टि.भी. र रेडियो मात्र प्रयोग गर्ने क्रमशः ३५.५ प्रतिशत र २६.३ प्रतिशत रहेको छ । यसका साथै आधुनिक सुविधाहरु जस्तै मोटरसाईकल (६.२ प्रतिशत), गाडी (१.६ प्रतिशत), कम्प्युटर (१.२ प्रतिशत), टेलिफोन (१.१ प्रतिशत), ईन्टरनेट (०.३ प्रतिशत), आदि प्रयोग गर्ने गरेका छन् भने सञ्चारको कुनै सुविधा नभएको घर परिवार २.९ प्रतिशत छन् ।

२.१३ भू-बनोट र प्राकृतिक स्रोतहरु

गाउँपालिकाको भू-उपयोगलाई हेर्दा कुल क्षेत्रफलको सबैभन्दा बढी ५८.५७% जमीन कृषिको रूपमा प्रयोग भइरहेको छ । त्यसैगरी ३५.३७% जमीन वनजंगल क्षेत्रले ओगटेको छ । आवास क्षेत्र ०.६२% क्षेत्रफल ढाकेको छ । जल क्षेत्र ०.९१% रहेको छ भने बालुवा को भूभाग ०.८३% रहेको छ ।

तालिका 6 बिद्घमान भू-उपयोग

क्र.स.	भू-उपयोग प्रकार	क्षेत्रफल(Sqkm)	प्रतिशत
१	आवास क्षेत्र	०.७७	०.६२
२	कृषि क्षेत्र	७२.०५	५८.५७
३	बन क्षेत्र	४३.५१	३५.३७
४	घाँस क्षेत्र	३.०३	२.४६
५	बालुवा क्षेत्र	१.०२	०.८३
६	झाडि क्षेत्र	१.४५	१.१८
७	जल क्षेत्र	१.१२	०.९१
८	कुल	१२३.०१	१००

स्रोत: हिलिहाड गाउँपालिका प्रोफाईल २०७७, नापी विभाग

२.१४ हावापानी

हिलिहाड गाउँपालिकाको हावापानी सितोष्ण प्रकारको रहेकोछ। यस गाउँपालिकाको उत्तरी भागको हावापानी केही चिसो छ भने यसको तल्लो भागमा केही न्यानो हुने गर्दछ। यहाँको तापक्रम हिउँदमा निकै चिसो हुने गर्दछ। यहाको औषत तापक्रम ८ देखि २८ डिग्री सेल्सियसको बीचमा रहने गर्दछ।

२.१५ मानव संसाधनको अवस्था

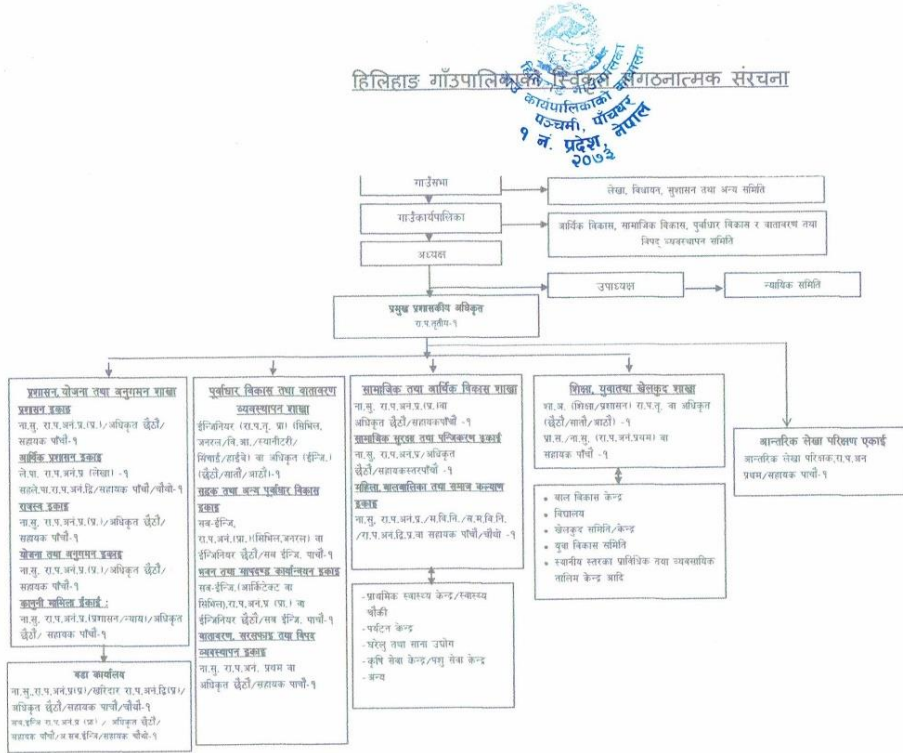
नवगठित गाउँपालिकाको पहिलो निर्वाचन २०७४ वैशाख ३१ गते सम्पन्न भई हाल सोही निर्वाचित जनप्रतिनिधिहरू मार्फत् गाउँपालिकाको कार्य संचालन हुँदै आईरहेको छ । यस गाउँपालिकामा रहेका ७ वटा वडामा निर्वाचित तथा मनोनित सदस्यहरू सहित जम्मा ४९ जना गाउँसभा सदस्यहरू रहेका छन् । त्यसैगरी गाउँ कार्यपालिकाको दैनिक कार्यसम्पादनका लागि विभिन्न विषयगत क्षमता सहित अधिकृत तथा सहायक स्तरका कर्मचारी कार्यरत छन् । यस गाउँपालिकामा प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत १, अधिकृतहरू ७, ईन्जिनियर १, सिनियर अहेब र नरसिंह अधिकृत १/१ र सब ईन्जिनियर १, रोजगार संयोजक १, एम. आई. एस. अपरेटर १ गरी

हाल १९ जना कर्मचारीहरु कार्यरत छन् । कर्मचारीहरुको विवरण तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका ७ गाँउपालिकाका कर्मचारीहरुको विवरण

क्र.स.	पद	संख्या
१	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत	१
२	प्रशासन अधिकृत	१
३	लेखा अधिकृत	१
४	ईन्जिनियर	१
५	कृषि अधिकृत	१
६	शिक्षा अधिकृत	१
७	पशु चिकित्सक	१
८	पशु अधिकृत (छैठौं)	१
९	नरसिङ अधिकृत	१
१०	सूचना अधिकृत	१
११	रोजगार संयोजक	१
१२	सिनियर अहेब	१
१३	एम. आई. एस. अपरेटर	१
१४	सब ईन्जिनियर	१
१५	खा.पा.स.टे.	१
जम्मा		१९

चित्र २ हिलिहाङ गाँउपालिकाको संगठनात्मक तालिका

(Signature)
 विक्रम लिम्बू
 प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

२.१६ भौतिक सम्पतिको अवस्था

हिलिहाङ गाँउपालिकाको कार्यालय वडा नं ५ पंचमीमा रहेको छ । गाँउपालिकाको आफ्नै पुरानो पंचमी गा बि स भवन छ । गाँउपालिकाको सम्पतिको विवरण तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छः

तालिका ८ गाँउपालिकाको अचल सम्पतिको विवरण

क्र.स.	विवरण	एकाई
१	गाँउ कार्यपालिकाको भवन	१
२	जिप	१ थान
३	व्याक हो लोडर	१ थान
४	मोटरसाईकल	२१ थान
५	ल्यापटप	३
६	टेलिभिजन	१
७	डेस्कटप कम्प्युटर	३

८	प्रिन्टर	५
९	अटोलेभल	१

परिच्छेद - तीन: स्थानीय तहको राजश्व अधिकार तथा आय संभाव्यता

स्थानीय तहलाई प्राप्त राजस्व सम्बन्धी अधिकार र सो अधिकार कार्यान्वयनका लागि गाउँपालिकाका तर्फबाट गरिएका कानूनी व्यवस्था र गाउँपालिकाको राजस्व सङ्कलन अवस्था, सम्भावना, समस्या तथा चुनौतीहरू शीर्षकगत रूपमा यस परिच्छेदमा विश्लेषण गरिएको छ ।

३.१ राजश्व अधिकार सम्बन्धी संवैधानिक र कानूनी व्यवस्था

३.१.१ संवैधानिक व्यवस्था

नेपालको संविधानको अनुसूची ८ अनुसार स्थानीय तहको वितीय अधिकार अन्तरगत स्थानीय तहहरूले सम्पत्ति कर (घरजग्गा कर), घरबहाल कर, घरजग्गा रजिष्ट्रेशन शुल्क, सवारी साधन कर, भूमिकर (मालपोत), मनोरञ्जन कर, विज्ञापन कर र व्यवसाय कर ल्याउन सक्नेछन् र गैरकर अन्तरगत सेवा शुल्क, दस्तुर, पर्यटन शुल्क र दण्ड जरिवाना सङ्कलन गर्न सक्नेछन् । राजस्व अधिकार सम्बन्धी विभिन्न तहहरूको एकल तथा साझा अधिकार सम्बन्धी विवरण तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका ९ तहगत राजस्व अधिकार

सङ्घ	प्रदेश	स्थानीय	साझा
<ul style="list-style-type: none"> ▪ भन्सार ▪ अन्तःशुल्क ▪ मूल्य अभिवृद्धि कर ▪ संस्थागत आयकर ▪ व्यक्तिगत आयकर ▪ पारिश्रमिक कर ▪ राहदानी कर ▪ भिसा शुल्क ▪ पर्यटन दस्तुर ▪ सेवा शुल्क दस्तुर ▪ दण्ड जरिवाना 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ घरजग्गा रजिष्ट्रेशन शुल्क ▪ सवारी साधन कर ▪ मनोरञ्जन कर ▪ विज्ञापन कर ▪ पर्यटन शुल्क ▪ कृषि आयमा कर ▪ सेवा शुल्क दस्तुर ▪ दण्ड जरिवाना 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ सम्पत्ति कर ▪ घर बहाल कर ▪ घर जग्गा रजिष्ट्रेशन शुल्क ▪ सवारी साधन कर ▪ सेवा शुल्क दस्तुर ▪ पर्यटन शुल्क ▪ विज्ञापन कर ▪ व्यवसाय कर ▪ भूमिकर (मालपोत) ▪ मनोरञ्जन कर ▪ मालपोत सङ्कलन ▪ दण्ड जरिवाना 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ सेवा शुल्क ▪ दस्तुर ▪ दण्ड जरिवाना ▪ प्राकृतिक स्रोतबाट प्राप्त रोयल्टी ▪ पर्यटन शुल्क

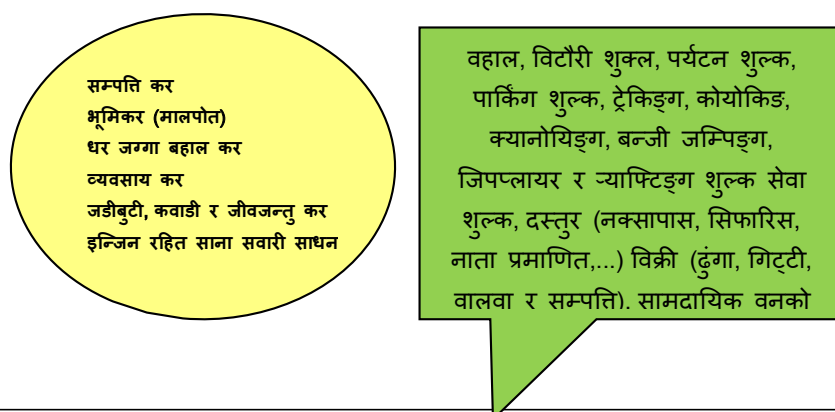
स्रोत: नेपालको संविधान, २०७२

३.१.२ कानुनी व्यवस्था

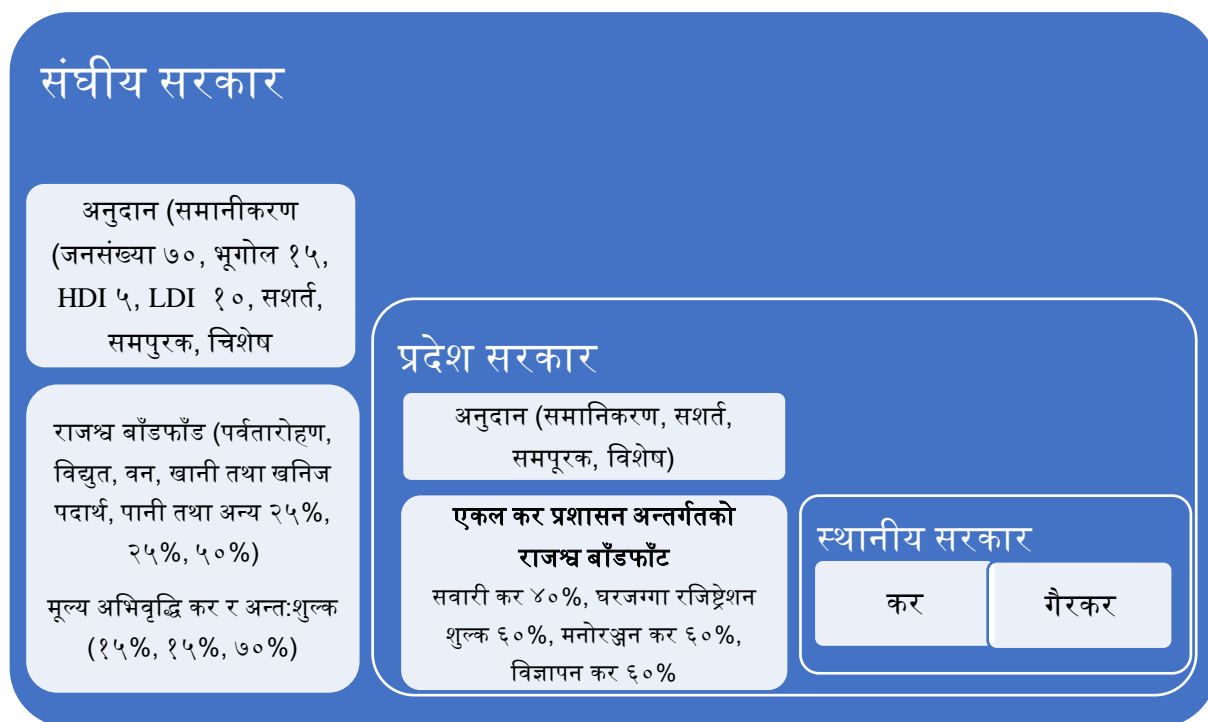
स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को दफा ५४ देखि दफा ६३ सम्म स्थानीय तहको वित्तीय अधिकार सम्बन्धी व्यवस्था रहेको छ । यसमा कर अन्तर्गत प्रत्यक्ष करहरु जस्तै सम्पत्ति कर, भूमिकर (मालपोत), घरजग्गा वहाल कर, वहाल विटौरी शुल्क, पार्किङ्ग शुल्क, जडीबुटी, कवाडी र जीवजन्तु कर, आदि छन् भने अप्रत्यक्ष कर जस्तै व्यवसाय कर जस्ता करहरु रहेका छन् । यसै गरि गैरकर अन्तर्गत गाउँपालिका वा नगरपालिकाबाट विभिन्न सेवाहरु उपभोग गरे वापतको सेवाशुल्क जस्तै विभिन्न पर्यटन व्यवसाय शुल्क, स्थानीय तहले निर्माण, सञ्चालन वा व्यवस्थापन गरेका स्थानीय पूर्वाधार उपयोग शुल्क, स्थानीय तहले उपलब्ध गराएको कुनै सेवा उपयोग गरे वापत सेवा उपयोगकर्ताहरुबाट असूल गरिने सेवा व्यवस्थापन शुल्क, विभिन्न नियमन सेवा तथा सिफारिस वापत प्राप्त भएको दस्तुर वापतको रकम, नक्सापास दस्तुर र गाउँपालिका वा नगरपालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्र वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन तथा प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षणबाट तोकिएको परिमाणमा स्लेट, ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा एवम् माटोजन्य वस्तु विक्री र अन्य सम्पत्ति विक्री सामुदायिक वनको आय र जनसहभागिता वापतको रकम आदि रहेका छन् ।

यसै गरि प्रदेश र स्थानीय तह दुवैले साझेदारीमा सकलन गर्ने घरजग्गा रजिष्ट्रेशन दस्तुर रहेको छ । जसको दर प्रदेशले तोक्ने र सङ्कलन स्थानीय तहले गर्ने प्रावधान रहेको छ । हालसम्म सङ्घीय तहबाट स्थानीय तहमा घरजग्गाको लगत स्थानान्तरण भई नसकेको र सङ्घीय सरकार मातहतको जिल्लास्थित मालपोत कार्यालयले नै घरजग्गा कर प्रदेश कानून वमोजिम असूल उपर गरि त्यसको ६० प्रतिशत सम्बन्धित गाउँपालिका वा नगरपालिका र ४० प्रतिशत सम्बन्धित प्रदेशमा पठाउने गरेको छ ।

यसरी स्थानीय गाउँपालिकामा देहायको चित्रमा देखाए बमोजिमका स्रोतबाट रकम प्राप्त हुने गर्दछ ।

चित्र ३ राजस्व अधिकार सम्बन्धी कानुनी व्यवस्था

अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ ले स्थानीय तहको वित्तीय अधिकारलाई थप स्पष्ट पार्न सङ्घीय, प्रदेश सरकार र स्थानीय तहले परिचालन गर्ने कर र गैर करका शिर्षकहरु निर्धारण गर्नुका अलावा संविधानका अनुसूचीमा एकल अधिकारमा दोहोरो अधिकार क्षेत्रमा परेका र संयुक्त अधिकार क्षेत्रका राजस्वका शिर्षकहरुको सन्दर्भमा प्रदेश र स्थानीय तह बीच एकल कर प्रशासन सम्बन्धमा निम्नानुसारको थप व्यवस्था समेत गरेको छ । शुरुमा राखिएको व्यवस्थामा २०७५ सालको आर्थिक ऐनले थप परिमार्जन समेत गरेको छ । परिमार्जित व्यवस्था देहाय बमोजिम रहेको छ ।

एकल कर प्रशासन सम्बन्धी व्यवस्था (आर्थिक ऐन २०७५ बाट अन्तरसरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ दफा ५ र ६ मा भएको संसोधन सहित)

तालिका १० एकल कर प्रशासन अन्तर्गत उठेको राजस्वलाई स्थानीय र प्रदेश तह बीच बाँडफाँड व्यवस्था

करका क्षेत्रहरु	दर निर्धारण गर्ने तह	सङ्कलन गर्ने तह	राजस्व बाँडफाँड (प्रतिशत)	
			प्रदेश	स्थानीय तह
सवारी साधन कर	प्रदेश	प्रदेश	६०	४०

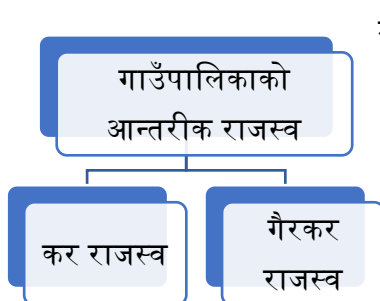
रजिष्ट्रेशन शुल्क	प्रदेश	स्थानीय	४०	६०
मनोरञ्जन कर	प्रदेश	स्थानीय	४०	६०
विज्ञापन कर	स्थानीय	स्थानीय	४०	६०

स्रोत : अन्तरसरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ (आर्थिक ऐन २०७५ द्वारा संशोधित) दफा ५ र ६

एकल कोषको व्यवस्थापन देहाय अनुसार हुनेछ :

- यस्तो एकल कर बाँडफाँट प्रयोजनका लागि सङ्कलन गर्ने तहले (प्रदेश र स्थानीय) सङ्कलित रकम विभाज्य कोषमा जम्मा गर्नुपर्ने हुन्छ ।
- प्रदेश सवारी साधन करबाट उठेको रकम प्रदेश विभाज्य कोषमा जम्मा गर्ने ।
- प्रदेशले सवारी साधन करबाट उठेको रकम प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोगले निर्धारण गरेको आधार र ढाँचा बमोजिम प्रदेश सरकारले स्थानीय तहलाई बाँडफाँट गर्ने ।
- प्रदेशले मासिक रूपमा सम्बन्धित स्थानीय सञ्चित कोषमा जम्मा गर्नुपर्ने ।

स्थानीय तहको आन्तरीक आय

स्थानीय तहको सरकार अर्थात् गाउँपालिका तथा नगरपालिकालाई कानूनले कर, सेवाशुल्क, दस्तुर तथा दण्ड जरिवानाबाट राजस्व प्राप्त गर्ने अधिकार प्रदान गरेको छ । यी राजस्वका स्रोतहरु सम्बन्धित व्यक्तिले प्रत्यक्ष रूपमा भुक्तानी गर्नुपर्ने किसिमका छन् । यसैले हरेक नागरिकले आफुले तिरेको करको उपयोग स्थानीय सरकारले कसरी गरेको छ भन्ने विषयमा स्वभाविक

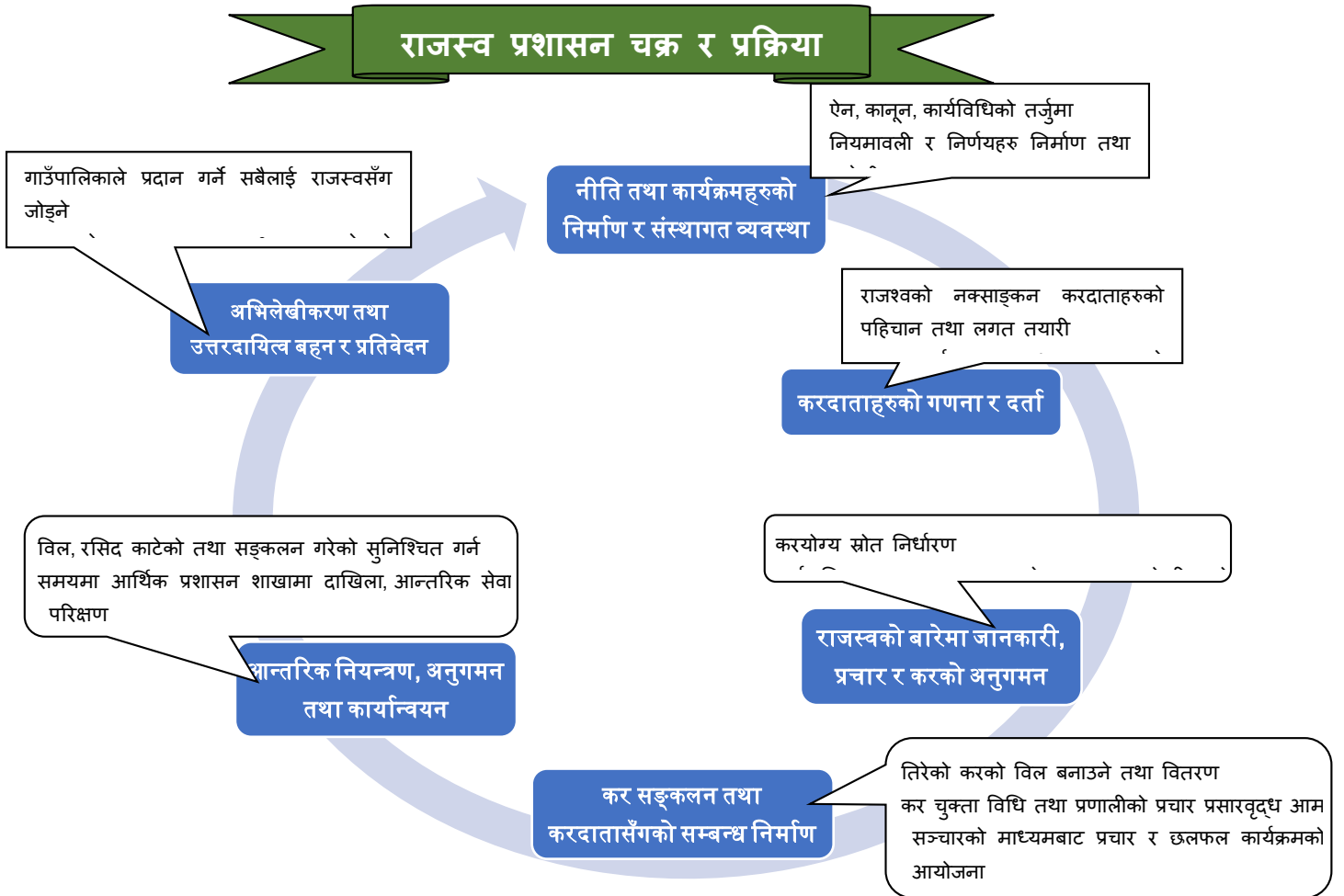
रूपमा चासो र सरोकार राख्ने गर्दछ र स्थानीय सरकारले यसको सही उपयोग गर्ने दायित्व निर्वाह गर्नुपर्दछ ।

राजस्व परिचालन चक्र र प्रक्रिया

स्थानीय तहमा राजस्व परिचालनलाई सुदृढ बनाउन देहाय बमोजिमको चक्र अनुसारका विभिन्न खुड्किलाहरु जस्तै क) नीति तथा कार्यविधिहरुको निर्माण र संस्थागत व्यवस्था (यस अन्तर्गत ऐन, कानून कार्यविधिहरुको तर्जुमा, नियमावली निर्णयहरु निर्माण तथा पुराना काम नलाग्न निर्णयहरु खारेजी, करको ढाँचा र दरको निर्धारण तथा सभाबाट अनुमोदन र सशक्त र प्रभावकारी राजस्व शाखाको स्थापना गरि कर्माचारीको व्यवस्था समेत पर्दछन्), ख) करदाताहरुको गणना र दर्ता (राजस्वको नक्साङ्कन, करदाताहरुको पहिचान तथा लगत तयारी, फारामको उपलब्धता र सो फाराममा आम्दानीको स्रोतको अभिलेखीकरण), ग) राजस्वको बारेमा जानकारी, प्रचार प्रसार र

करको अनुमान (करयोग्य स्रोत निर्धारण र सार्वजनिक छलफल तथा चेतनामूलक गोष्ठीहरूको आयोजना), घ) कर सङ्कलन तथा करदाताहरूसँग सम्बन्ध निर्माण (तिरेको करको बिल बनाई वितरण गर्ने र करचुक्ता विधि प्रणालीको प्रचार प्रसार, आम सञ्चारको माध्यमबाट प्रचार प्रसार र छलफल कार्यक्रमको आयोजन), ङ) कार्यान्वयन तथा अनुगमन, आन्तरिक नियन्त्रण (बिल र रसिद काटेको तथा कर सङ्कलन भएको सुनिश्चित गर्ने, समयमा आर्थिक प्रशासन शाखामा कर रकम दाखिला तथा आम्दानी बाँधिएको सुनिश्चितता र आन्तरिक लेखापरीक्षण, समयमा कर नतिर्ने करदातालाई दण्ड जरिवाना भए नभएको अनुगमन र कानूनी कारवाही, अन्तिम लेखापरीक्षण आदि) र च) अभिलेखीकरण तथा प्रतिवेदन र उत्तरदायित्व वहन (गाउँपालिकाको सेवा र राजस्वको आवद्धता, राजस्व सङ्कलन तथा यसको उपयोगको सार्वजनिकीकरण, करको किसिम र स्थानको आधारमा राजस्वको प्रतिवेदन र नियमित रूपमा प्रकाशन गर्ने आदि) आदि पर्दछन् । यो चक्रका प्रत्येक खुड्किलामा गाउँपालिकाको राजस्व प्रशासन र अन्य प्रशासकीय व्यवस्था, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत तथा अध्यक्ष र समग्र कार्यपालिकाको सहयोग, समन्वय, सहजीकरण र निगरानी आवश्यक पर्छ ।

चित्र ४: राजस्व प्रशासन चक्र प्रक्रिया

गाउँपालिकाको आन्तरिक राजस्वका स्रोतहरू

क) सम्पत्ति कर सम्बन्धी व्यवस्था : गाउँपालिकाको आफ्नो क्षेत्रभित्रको घर र घरजग्गामा सम्पत्ति कर लगाउन सकिने छ । यस बमोजिम सम्पत्ति कर लगाउँदा घर र सो घरले चर्चेको जग्गा सम्पत्ति कर लगाएर बाँकी जग्गा नभएका अन्य जग्गामा भूमिकर (मालपोत) लगाउनु पर्ने छ । स्पष्टिकरण घरले चर्चेको जग्गा भन्नाले घरले ओगटेको क्षेत्रफल बराबरको जग्गा र अधिकतम सो बराबरको थप जग्गा सम्झनु पर्दछ । यसरी सम्पत्ति कर लगाउँदा देहायबमोजिमका विषयलाई आधार लिनुपर्ने व्यवस्था रहेको छ ।

१. घर र जग्गाको आकार प्रकार र बनौट
२. घर र जग्गाको प्रचलित बजार मूल्य तथा घरको हकमा हास मूल्य
३. घर र जग्गाको व्यापारिक वा आवासीय उपयोगको अवस्था

ख) भूमिकर (मालपोत) सम्बन्धी व्यवस्था : गाउँपालिका तथा नगरपालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्रको जग्गामा त्यस्तो जग्गाको उपयोगको आधारमा भूमिकर (मालपोत) लगाउने छ । आर्थिक ऐन, २०७५ ले घर र त्यसले चर्चेको निश्चित जग्गामा सम्पत्ति कर लगाएपछि सोभन्दा बढी जग्गामा भूमिकर (मालपोत) लगाउनुपर्ने व्यवस्था छ । तर सम्पत्ति कर लगाएको अवस्थामा भूमिकर (मालपोत) लगाइने छैन ।

ग) व्यवसाय कर: गाउँपालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्र व्यापार, व्यवसाय वा सेवामा पूँजीगत लगानी र आर्थिक कारोबारको आधारमा व्यवसाय कर लगाउन सक्ने छ ।

घ) घर जग्गा बहाल कर: गाउँपालिकाको क्षेत्रभित्र कुनै व्यक्ति, वा संस्थाले भवन, घर, पसल, ग्यारेज, गोदाम, टहरा, छप्पर, कारखाना, जग्गा, पोखरी पुरै वा आंशिक तवरले बहालमा दिएको गाउँपालिकाले त्यस्तो बजाल रकममा बहाल कर लगाउन सक्ने छ ।

ङ) सवारी कर: गाउँपालिकाले सिमित सवारी साधन (अटोरिक्सा तथा इ-रिक्सा, ठेला गाडा, टाँगा र रिक्साहरूको मात्र दर्ता, नवीकरण तथा वार्षिक सवारी कर सङ्कलन गर्न सक्ने अधिकार पाएको छ । तर यस गाउँपालिकाले चालु आ.व.मा सवारी कर निर्धारण गरिएकोले ढुवानी र यातायात एवम् अन्य सवारी साधनहरूको कर सङ्कलन गरिने छ ।

च) विज्ञापन कर: गाउँपालिकाले आफ्नो क्षेत्रका सडक, चोक, सार्वजनिक स्थलमा विज्ञापन, प्रचारप्रसार आदिका लागि राख्न दिने साइन बोर्ड, ग्लो बोर्ड, स्टल, आदिमा विज्ञापन कर लगाउन सक्ने व्यवस्था छ ।

छ) गैर करहरू: स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐनमा गाउँपालिकाले पर्यटन शुल्क अन्तर्गत आफ्नो क्षेत्रभित्र सञ्चालनमा रहेका केवलकार, ट्रेकिङ्ग, कायाकिङ्ग, बञ्जी जम्प, जिपफ्लायर, ज्याफिटङ्ग, प्याराग्लाइडिङ्ग लगायतका स्थानीय पर्यटन, मनोरञ्जन तथा साहसिक खेलकुद सम्बन्धी सेवा वा व्यवसायमा सेवा शुल्क लगाउने व्यवस्था रहेको छ । यसैगरी गाउँपालिकाबाट विभिन्न सिफारिसहरू, इजाजत पत्र तथा नविकरण जस्तै एफएम रेडियो सञ्चालन, 'घ' वर्गको निर्माण इजाजत पत्र, निजी विद्यालय स्थापना, स्थानीय स्तरका व्यापारिक फर्म, सहकारी, प्राविधिक शिक्षा तथा तालिम, ट्युशन तथा कोचिङ सेन्टर, औषधी पसल, प्लटिङ जस्ता व्यवसायिक संस्थाहरूको दर्ता, नविकरण आदिमा विभिन्न दस्तुर सङ्कलन गर्ने व्यवस्था रहेको छ ।

ज) प्राकृतिक स्रोतको रोयल्टी बाँडफाँट सम्बन्धी व्यवस्था

अन्तरसरकारी वित्त व्यवस्था ऐन, २०७४ अनुसार प्राकृतिक स्रोतको रोयल्टी बाँडफाँट अन्तरगत पर्वतारोहण, विद्युत, वन, खानी तथा खनिज, पानी तथा अन्य प्राकृतिक स्रोतबाट प्राप्त रोयल्टी बाँडफाँट सम्बन्धमा निम्न तालिकामा व्यवस्था गरेको छ ।

तालिका ११ प्राकृतिक स्रोतको रोयल्टी बाँडफाँट (प्रतिशतमा)

स्रोतहरू	सङ्घ	प्रदेश	स्थानीय तह
पर्वतारोहण	५०	२५	२५
विद्युत	५०	२५	२५
वन	५०	२५	२५
खानी तथा खनिज	५०	२५	२५
पानी तथा अन्य स्रोत	५०	२५	२५

स्रोत : अन्तरसरकारी वित्त व्यवस्था ऐन, २०७४ (अनुसूची ४)

राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोगले स्थानीय तहले प्राप्त गर्ने २५ प्रतिशतको हिस्साको लागि प्रत्येक स्थानीय तहको प्राकृतिक स्रोतको अवस्थिति तथा प्राकृतिक स्रोतमा आधारित परियोजना वा उपयोगबाट प्रभावित क्षेत्र र जनसङ्ख्याको पहिचान गरि स्थानीय तहलाई रकम बाँडफाँट गर्न सिफारिस गरेको छ ।

झ) कर राजस्व बाँडफाँट सम्बन्धी व्यवस्था

अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ अनुसार मूल्य अभिवृद्धि कर र आन्तरिक उत्पादनबाट उठेको अन्त शुल्क रकममध्येबाट उठेको रकमलाई सङ्घीय विभाज्य कोषमा राखी

सोबाट रकममध्ये सङ्घीय सरकारले ७० प्रतिशत, प्रदेशले १५ प्रतिशत र स्थानीय सरकारले १५ प्रतिशत बाँडफाँट गर्ने व्यवस्था रहेको छ ।

तालिका 12 कर राजस्वको बाँडफाँट सम्बन्धी व्यवस्था

स्रोतहरू	सङ्घ	प्रदेश	स्थानीय तह
मूल्य अभिवृद्धि कर (भ्याट)	७०	१५	१५
अन्तशुल्क	७०	१५	१५

स्रोत : अन्तरसरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ परिच्छेद ३ (६)

राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोग ऐन, २०७४ अनुसार विभिन्न तहका सरकारहरूका बीचमा अनुदान सिफारिस गर्दा लिइने आधारहरू, राजस्वको बाँडफाँट गर्दा लिइने आधारहरू र प्राकृतिक स्रोतको परिचालन गर्दा लिइने आधार र मापदण्डहरू तयार गरि कार्यान्वयनका लागि सहजिकरण गर्नुपर्ने व्यवस्था रहेको छ । प्राकृतिक स्रोतको बाँडफाँट सम्बन्धी विषयमा सङ्घ र प्रदेश, प्रदेश र प्रदेश, प्रदेश र स्थानीय तह तथा स्थानीय तहहरू बीच उठ्न सक्ने सम्भावित विवादको विषयमा अध्ययन अनुसन्धान गरि त्यसको निवारण गर्न समन्वयात्मक रूपमा काम गर्न राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोगले सम्बन्धित तहहरूलाई सुझाव दिने संवैधानिक व्यवस्था गरेको छ । राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोगले प्राकृतिक स्रोतको बाँडफाँट गर्दा सो सँग सम्बन्धित वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन सम्बन्धमा अध्ययन र अनुसन्धान गरि नेपाल सरकारलाई सिफारिस समेत गर्नुपर्ने कानुनी व्यवस्था रहेको छ ।

हाल राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोगले जनसङ्ख्या (कूल जनसङ्ख्या र आश्रित जनसङ्ख्या), क्षेत्रफल, मानव विकास सूचकाङ्क, न्यून विकास सूचकाङ्कको आधारमा प्रदेश तथा स्थानीय तहहरूलाई राजस्व बाँडफाँट गर्ने गरि सिफारिस गरेको छ ।

तालिका 13 राजस्व बाँडफाँटका लागि भएको सिफारिसको आधारहरू (प्रतिशतमा)

सि.नं.	आधारहरू	प्रदेश	स्थानीय तह
१	जनसङ्ख्या (कूल जनसङ्ख्या अनुपात ८०, आश्रित जनसङ्ख्या अनुपात २०)	७०	७०
२	क्षेत्रफल	१५	१५
३	मानव बिकास सूचकाङ्क	५	५
४	न्यून विकास सूचकाङ्क	१०	१०

पूर्वाधार सूचकाङ्क (७० प्रतिशत खर्चको आवश्यकता सूचकाङ्क २० प्रतिशत र सामाजिक तथा आर्थिक असमानता सूचकाङ्क १० प्रतिशत)		
जम्मा	१००	१००

नोट: यस सूत्रबाट आएको रकममा ठूलो फरक देखिने र अन्तरसरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐनको दफा २१ ले प्रदेश तथा स्थानीय तहले आफ्नो प्रशासनिक खर्च आन्तरीक राजस्व तथा राजस्व बाँडफाँटबाट पुऱ्याउनु पर्ने हुनाले वित्त आयोगले प्रत्येक स्थानीय तहलाई न्यूनतम रकम र त्यसमा सुत्र अनुसार रकम बाँडफाँट गर्ने गरेको छ ।

३.२ आन्तरिक आय परिचालनको वर्तमान अवस्था

गाउँपालिकालाई प्राप्त कानुनी अधिकारको आधारमा सम्भाव्य आय शिर्षकहरूको परिचालन अवस्थाको विश्लेषण गरिएको छ । यसले हिलिहाड गाउँपालिकामा सम्भावना भएका आय शिर्षकहरूको सम्भाव्यता, सङ्कलनको अवस्था तथा दरको निर्धारणको अवस्थालाई देखाउँछ ।

तालिका १४: गाउँपालिकाको आन्तरिक आय परिचालनको वर्तमान अवस्था

क्र.स.	आयका शिर्षकहरू	संभावना	दर	संकलन
क	करतर्फ			
१	सम्पत्ति कर	√		
२	भूमिकर (मालपोत)	√	√	√
३	सवारी कर (टाँगा, रिक्सा, अटोरिक्सा, ईरिक्सा)	निकै न्यून	√	
४	घरजग्गा वहाल कर	न्यून	√	√
५	व्यवसाय कर	√	√	√
६	जडिबुटी, कवाडी र जीवजन्तु कर	न्यून	√	
७	विज्ञापन कर	न्यून	√	
८	मनोरञ्जन कर	न्यून	√	
ख	गैरकरतर्फ			
१	स्लेट, ढुंगा, गिट्टी, बालुवा एवं माटोजन्य वस्तुको विक्री	√	√	
२	वहाल विटौरी शुल्ल	√	√	√
३	सरकारी सम्पतिको वहालबाट प्राप्त आय	√	√	√
४	पर्यटन शुल्ल	√	√	

क्र.स.	आयका शिर्षकहरू	संभावना	दर	संकलन
५	अन्य विक्रीबाट प्राप्त रकम रकम (राजपत्र, पुस्तक, नक्शा आदि)	√	√	
६	सरकारी सम्पतिको विक्रीबाट प्राप्त आय	√	√	√
७	अन्य सेवा शुल्क तथा विक्री (पार्क, वनभोज स्थल, भू-टावर)	√	√	
८	ढुंगा गिट्टी वालुवा दहतर बहतर शुल्क	√	√	√
९	न्यायिक दस्तुर (न्यायिक समितिको समेत)	√	√	√
१०	अन्य प्रशासनिक शुल्क (बोलपत्र फाराम विक्री समेत)	√	√	√
११	पार्किङ शुल्क	√	√	
१२	सिफारिस दस्तुर	√	√	√
१३	व्यक्तिगत घटना दर्ता विलम्ब दस्तुर	√	√	√
१४	नाता प्रमाणि दस्तुर	√	√	√
१५	सेवा शुल्क दस्तुर	√	√	√
१६	व्यवसाय रजिष्ट्रेशन दस्तुर	√	√	√
१७	अन्य राजश्व (माथिका अन्य शिर्षकमा नपरेका)	√	√	√
१८	ट्रेकिङ्ग, कोयोकिङ्ग, क्यानोइङ्ग, बञ्जी जम्पिङ्ग, जिपफ्लायर र ज्याफ्टीङ्ग शुल्का	√	√	

गाउँपालिकामा उल्लेखित मध्ये करका शीर्षकतर्फ मालपोत र सम्पत्ति कर दुबै संकलन भएको देखिन्छ । घरजग्गा वहाल करतर्फ न्यून असुली देखिएको छ । जडीबुटी, कवाडी र जीवजन्तु कर तथा मनोरञ्जन कर सम्भावना न्यून रहेको छ । सवारी करको दर निर्धारण गरिएको भएपनि संकलन भएको देखिदैन । ब्यवसाय कर लिइएको छ तर अझै प्रभावकारी बनाउनु पर्ने छ।

त्यसैगरि गैरकर तर्फ सिफारिस दस्तुर, न्यायिक दस्तुर, प्रशासनिक शुल्क, नाता प्रमाणित दस्तुर र व्यवसाय रजिष्ट्रेशनमा शुल्क लगाउने गरिएको छ । वहाल विटौरी तर्फ केहि संभावना रहेको छ । नशसा पास शुरु भएकोले यसबाट गाँउपालिकालाई आय हुने संभावना रहेको छ । त्यसैगरी घरजग्गा अभिलेखिकरण भनेर शुल्क उठाउने संभावना रहेको छ । सरकारी सम्पत्ति (जेसीबी, प्रोजेक्टर) को बहालबाट निकै न्यून आय भएको देखिन्छ । समग्रमा जम्मा २६ वटा शीर्षकहरू मध्ये हाल १६ वटा शीर्षकहरूबाट मात्र कर संकलन भइरहेको छ तथापि राजस्व प्रशासन सुधार

गरी अन्य शीर्षकहरूबाट आय संकलन गर्ने सम्भावना देखिन्छ । अन्य शीर्षकका हकमा पनि सम्भावना छ तर असुली शुरु भएको छैन ।

३.३ आन्तरिक आय संकलनको प्रमुख क्षेत्र र संभावना विश्लेषण

हिलिहाड गाउँपालिकाले गाउँसभाबाट आ.व. २०७८/७९ का लागि विभिन्न शीर्षकहरूका लागि कर दर रेट निर्धारण तथा स्वीकृत गरि मिति २०७८-०३-३१ गते स्थानीय राजपत्र प्रकाशन गरिसकेको छ । गाउँपालिकाको आन्तरिक आय सङ्कलनको प्रमुख क्षेत्र र सम्भावना विश्लेषण छुट्टाछुट्टै निम्न उपशीर्षकहरूमा गरिएको छ ।

३.३.१ स्थानीय कर राजश्व

क) सम्पत्ति कर

हालको अवस्था

गाउँपालिकाको आर्थिक ऐन २०७८ को दफा २ मा “गाउँपालिकाको क्षेत्रभित्र अनुसूची (१) बमोजिम सम्पत्ति कर लागू गरी कार्यान्वयन गरिने व्यहोरा उल्लेख गरिएको छ । उक्त आर्थिक ऐनको अनुसूची (१) मा घरजग्गाको मुल्य अनुसार करको दर निर्धारण गर्न सम्भाव्यता अध्ययन गरि आधार तयार गर्ने भनिएको छ।

संभावना

गाउँपालिकाको वस्तुस्थिति विवरण २०७७ अनुसार यस गाउँपालिकामा ४३२३ घरधुरी रहेका छन्। विद्यमान कानुनी व्यवस्थाले घर र घरले चर्चेको जग्गा र अधिकतम सो जग्गा बराबरको थप जग्गामा मात्र सम्पत्ति कर लाग्ने व्यवस्था रहेको छ। गाउँपालिकामा सम्पत्ति कर लगाउने कुनै व्यवस्था नहुदा यसबाट गाउँपालिकाले आम्दानी गारेको छैन। तर यदी सम्पूर्ण घरको बर्गिकरण गरेर कर लिनसकिनेछ। गाउँपालिकामा आर.सि.सि. फ्रेम स्ट्रक्चर भएको करिब ५६ घरधुरी, ईटा वा ढुंगामा माटोको जोडाई भएको घर ३९१८, काठको खम्बा र बार भयको घर ३४९, छन् । यसप्रकार यी चार प्रकारका घरहरूलाई गाउँपालिकाको आर्थिक ऐनमा उल्लेखित दरमा सामान्य हेरफेर गर्दा क्रमशः बार्षिक प्रतिघर आर.सि.सि. फ्रेम स्ट्रक्चरको लागि रु. २५००, ईटा वा ढुंगामा माटोको जोडाई भएको घर जोडाई भएको घरको रु. १५००, काठको खम्बा र बार भएको घर २०० का दरले सम्पत्ति कर निर्धारण गर्ने प्रस्ताव गरिएको छ । जस अनुसार आउने सम्पत्ति करको गणना निम्नानुसार रहेको छः

तालिका 15: संभाव्य सम्पति करदाता तथा सम्पति कर

घरको बनावट	करदाता संख्या	करको औसत दर	संभाव्य कुल आय (रु)
आर.सि.सि. फ्रेम स्ट्रक्चर भएको	७३	२५००	१८२५००
ईटा वा ढुंगामा माटोको जोडाई भएको	४२११	१५००	६३१६५००
काठको खम्बा र बार भएको	५९	३००	१७७००
जम्मा	४३४३		६५१६७००

सुधारका पक्षहरू

सम्पति कर कार्यान्वयनका लागि गाँउपालिकाले गर्नुपर्ने विषयहरू निम्नअनुसार रहेको देखिन्छः

- आर्थिक ऐनमा उल्लेखित करको दर निर्धारण गर्ने ।
- सम्पति कर सम्बन्धी जनप्रतिनिधि तथा कर्मचारीहरूका लागि सचेतना तालिम संचालन गर्ने ।
- एकिकृत सम्पति कर सम्बन्धी गाँउपालिकावासीहरूलाई विभिन्न माध्यमहरूबाट सूचित गर्ने ।
- आवश्यक उपकरण तथा पूर्वाधार तयार गरी गाँउपालिका कार्यालय तथा सबै वडामा कम्प्युटरमा आधारित बिलिड प्रणाली लागू गर्ने ।
- विद्युतीय भूक्तानी प्रणाली क्रमश लागू गर्ने (ईसेवा, खल्लि आदि)
- व्यवसायको करको लगत संकलन गरी व्यवसाय करको अभिलेखलाई सम्पति करको अभिलेखसंग आवद्ध गर्ने ।

ख) मालपोत वा भूमि कर

हालको अवस्था

गाँउपालिकाको आ. व. २०७७/७८ को आर्थिक ऐनको अनुसूची २ मा दिए वमोजिम मालपोत वा भूमिकरको दर निर्धारण गरिएको छ । यसमा जग्गाको स्वामित्व र प्रकारको आधारमा ४ वटा

क्याटेगोरीमा वर्गिकरण गरी सोही बमोजिम भूमि करको दर तोकिएको छ । परम्परागत विधि अनुसार अब्बल, दोयम, सीम र चाहार गरी चार समुहमा वर्गिकरण गर्ने गरिएकोमा यसमा उत्पादनको हिसाबले खेत र पाखो भनि दुई आधारमा छुट्याइएको छ तर सडकको पहुँचको हिसाबले बर्गिकरण भने गरिएको छैन । जस अनुसार निम्न अनुसार निर्धारण गरिएको पाईन्छ।

तालिका १६: मालपोतको दर:

क्र स	रोपनी	खेत				बारी			
		अब्बल	दोयम	सिम	चाहार	अब्बल	दोयम	सिम	चाहार
१									
२	० देखि १० सम्म	१०	९	८	७	७	६	५	४
३	१० देखि २० सम्म	१०	९.५	८.५	७.५	७.५	७	५.५	४.५
४	२० देखि ४० सम्म	११	१०	८.५	८	८	७	६	५
५	४० देखि ६० सम्म	१३	१२	११	१०	९	८	७	६
६	६० भन्दा माथी	१४	१३	१२	१०	११	९	८	७

बजार क्षेत्रहरु हेवाखोला, सल्लेरी, टारी, डोप्कीले, चतुरे, जोरपोखरी, गोपेट, भालुचोक, लामा चोक, नेपाल चोक, सिंहपुर, काबेली, अमरपुर डाडाको मालपोत मुल्याङ्कनको ०.१% ले हुन आउने रकम हुनेछ । पाँच बर्ष वा सो भन्दा बढि समय सम्मको मालपोत नबुझाउनेहरुको लागी २०७७ कात्तिक मसान्त भित्र मालपोत बुझाउन आएमा जरीवाना रकमको ५० प्रतिशत छुट गरिने छ।

संभाव्यता

गाँउपालिकाको वस्तुस्थिति विवरण २०७७ अनुसार गाँउपालिकाको कुल क्षेत्रफलको (१५०.७ वर्ग किमि) ७५% भूभाग खेतियोग्य छ । यस हिसाबले गाँउपालिकामा करिब ११३०० हेक्टर (करिब २२२००० रोपनी) खेतियोग्य कृषि जमिन रहेको अनुमान छ । गाँउपालिकाले तोकेको मालपोत दर अनुसार जग्गाको कृषि भूमिको विभाजन गर्दा तालिका ४ बमोजिमको रकम असुल हुनसक्ने देखिन्छ । कुल कृषियोग्य भूमि मध्ये करिब २५% सडकसंग जोडिएको जोडिएको अनुमान गर्न सकिन्छ । यसप्रकार जमीनको पहुँचका आधारमा मालपोतको हिसाव गर्दा करिब रु. ५,५०,००० थप प्राप्त हुनसक्ने देखिन्छ । यसरी गाँउपालिकाले भूमिकर बाट करिब ४०००००० रकम संकलन

गर्नसक्ने संभावना रहेको छ । उल्लेखित रकम घर र घरले चर्चेको जग्गामा लाग्ने सम्पत्ति कर बाहेक नै प्राप्त हुनेगरी हिसाव गरिएको छ ।

तालिका 17: मालपोतको संभावित प्रक्षेपण

जमीनको प्रकार	रोपनी	दर (रु)	कुल रकम (रु)
अब्बल	३२०००	१०	३२००००
दोयम	४००००	९	३६००००
चाहर	७००००	८	५६००००
सिम	८००००	७	५६००००
कुल	२२२०००		१८०००००

सुधारका पक्षहरू

यस सम्बन्धमा सुधारका पक्षहरू देहाय अनुसार छन्:

- खेतियोग्य जमीनको यकिन तथ्याङ्क संकलन गर्ने ।
- मापलोतको दरमा सामान्य फेरबलद गर्ने ।
- साविकको वर्गीकरणका आधारमा बढी मुल्य पर्ने जग्गाको यथार्थ लगत तयार पार्ने ।
- आवश्यक पूर्वाधार तयार गरी सबै वडा कार्यालयमा कम्प्युटरमा आधारित विलिङ प्रणाली लागू गर्ने ।

ग) वहाल कर (घरजग्गा वहाल कर)

हालको अवस्था

गाँउपालिकाको आर्थिक ऐनले गाँउपालिका क्षेत्रभित्र कुनै व्यक्ति वा संस्थाले घर, भवन, पसल, ग्यारेज, गोदाम, छप्पर, सेड, जग्गा, पोखरी, पार्क, हलभाडा लगायतका संरचना आंशिक तवरले वा अन्य कुनै आमदानी हुने गरी वहालमा दिईएकोमा अनुसूची (३) वमोजिम बढीमा वहाल अंकको १०% वहाल कर लाग्ने व्यवस्था गरिएको छ । हालसम्म संस्थागत रुपमा वहालमा दिईएका घरहरूबाट मात्र यो कर संकलन गरिएको भन्ने जानकारी गाँउपालिकासंगको छलफलमा प्राप्त भएको थियो ।

संभावना

यस गाँउपालिकाको मुख्य बजार क्षेत्रमा केही घर तथा जग्गाहरु बहालमा गएको देखिन्छ तर गाँउपालिका भित्र व्यवसायिक प्रयोजनको लागि ठूला भवनहरु भने छैनन् । आवसीय प्रयोजनको लागि बनेका घरहरुमा नै व्यापारिक गतिविधिहरु भएको देखिन्छ । गाँउपालिकामा करिब ३०० जति व्यवसायहरु दर्ता भएकोमा ३५% ले मासिक भाडामा घर सटर लिएर विभिन्न व्यापार र व्यवसायहरु गरिरहेको देखिन्छ । तरहाल सम्म बहाल कर उठेको देखिदैन । यसरी करिब १५० बहाल कर बाट उक्त आम्दानीमा १०% वहाल कर लगाउँदा करिब रु. २,७५,००० जति वहाल कर असुल हुनसक्ने देखिन्छ ।

सुधारका पक्षहरु

- वहालमा भएका घरजग्गाको लगत संकलन गरी व्यवसाय दर्ताको माध्यमबाट अद्यावधिक गर्ने र सम्पत्ति करसंग आवद्ध गर्ने ।
- घर तथा जग्गा धनि र वहालवालाहरु बिचको वहाल सम्झौता अनिवार्य गर्ने ।
- घरजग्गा वहाल रकम मूल्यांकन गर्न संरचनाको प्रकार र स्थानको आधारमा प्रति वर्गफिटका दरले वहाल मूल्य निर्धारण गर्ने र सो वमोजिम वहाल रकम निर्धारण गरी कर संकलन गर्ने ।
- घरजग्गा वहाल कर संकलन कार्यविधि तर्जुमा गर्ने ।

घ) व्यवसाय कर

हालको अवस्था

गाँउपालिकाले आर्थिक ऐन २०७८ मार्फत् गाँउपालिका क्षेत्रभित्र व्यापार व्यवसाय वा सेवामा पूंजिगत लगानी र आर्थिक कारोवारका आधारमा आर्थिक ऐनको अनुसूचि (४) वमोजिम कर लगाउने व्यवस्था गरेको छ । आर्थिक ऐनमा १६ वटा क्याटागोरी बनाई विभिन्न १०० प्रकारका उद्योगहरुमा व्यवसाय करको दर निर्धारण गरेको छ । सबैभन्दा बढी नेपाल सरकारको पूर्ण स्वामित्तमा रहेको बाहेक आर्थिक कारोवार गर्ने वाणिज्य बैंकहरुलाई रु. २०००० देखि अस्थायी हाटबजार र घुम्ती पसलहरुलाई रु. ५० सम्म व्यवसाय कर तोकिएको छ । गाँउपालिकाले आर्थिक वर्ष २०७६/७७ मा व्यवसाय कर वापत रु २,२५,००० असुल गरेको देखिन्छ ।

संभावना

गाँउपालिकाका जनप्रतिनिधिहरु र कर्मचारीहरुसंगको छलफल अनुसार हिलिहाड गाँउपालिकामा ठूला स्तरका उद्योगहरु नभएतापनि स-साना स्तरका करिब ३०० जति (चिया खाजा घर, रेष्टुरेन्ट, खाद्य पसल, कस्मेटिक पसल, निर्माण सामग्री पसल, औषधी पसल, लता कपडा पसल, जुता चप्पल पसल आदि) व्यवसायिक इकाईहरु रहेका छन् । त्यस बाहेक केही लघु तथा घरेलु स्तरमा कुटानी पिसानी मिल समेत रहेका छन् । आर्थिक सर्वेक्षण २०१८ का अनुसार गाँउपालिकामा ५२२ वटा विभिन्न प्रकारका व्यवसायहरु दर्ता भै संचालनमा रहेको देखिन्छ । जसमा थोक तथा खुद्रा व्यापारको संख्या नै २०६ छ भने हाल यो संख्या निककै बढेको देखिन्छ । गाँउपालिकासंग भएको छलफल र आर्थिक सर्वेक्षणको उपलब्ध उपलब्ध व्यवसायको संख्यालाई लेखाजोखा गरी गाँउपालिकाको आर्थिक ऐन अनुसारको दररेट हेर्दा व्यवसायीको कर तिर्ने सामर्थ्य अनुसार व्यवसाय करको संभावना अनुसार आँकलन गरिएको छः

तालिका १८: व्यवसाय करको अनुमानित प्रक्षेपण

क्र. स.	करदाता	संख्या	औसत करको दर (रु.)	संभावित आय (रु.)
१	लघु तथा घरेलु उद्योगहरु	५	१५००	७५००
२	स-साना होटल रेष्टुरेन्ट तथा खाजा घर	८०	१५००	१२००००
३	कृषि, वन तथा मत्स्यसंग सम्बन्धित व्यवसाय	६०	१५००	९००००
४	मर्मत संभार सेवा (मोटरसाईकल, टीभि, रेडियो, मोवाईल)	१५	१५००	२२५००
५	संस्थागत (निजी स्कुल, सहकारी)	८८	२५००	२२००००
६	नीजि क्लिनिक तथा फार्मसी	१५	२५००	३७५००
७	साना तथा खुद्रा व्यापार	३६५	१५००	५४७५००
जम्मा		६२८		१०४५०००

सुधारका पक्षहरु

गाँउपालिकाको व्यवसाय कर संकलनमा सुधार ल्याउन निम्न कार्यहरु गर्न प्रस्ताव गरिएको छः

- गाँउपालिकामा संचालित व्यवसायहरूको करको दर पुनरावलोकन गरी आर्थिक ऐनमा उल्लेख गर्ने।
- सबै व्यवसायीलाई व्यवसाय दर्ताको आह्वान गर्ने तथा व्यवसाय दर्ताका लागि घुम्ती शिविरलाई हरेक वर्ष निरन्तरता दिने ।
- एकै प्रकारको व्यवसायलाई व्यवसायमा भएको लगानी तथा कारोवारको आधारमा ठूला, मझौला र साना (क, ख, ग) वर्गमा वर्गीकरण गरी करको दरमा परिमार्जन गर्ने ।
- व्यवसायीहरूमा कर तिर्न प्रोत्साहित गर्ने खालका कार्यक्रमहरू संचालन गर्ने ।
- कर शिक्षा कार्यक्रम संचालन गर्ने ।
- बढी कर तिर्ने व्यवसायीहरूलाई पुरस्कृत गरी प्रोत्साहन गर्ने ।
- कर भुक्तानी प्रणालीलाई बैंक मार्तफ र अनलाईन गर्ने ।

ड) जडिबुटी, कवाडी र जीवजन्तु कर

हालको अवस्था

गाँउपालिकाको आर्थिक ऐन २०७८ को अनुसूची ५ मा जडिबुटी निकासी, पशुजन्य पदार्थ निकासी, वन पैदावार र कृषिजन्य पदार्थ निकासी कर लाग्ने व्यवस्था गरिएको छ । तर यी शीर्षकहरूमा गाँउपालिकाले हालसम्म कुनै कर संकलन गर्न सकेको छैन । सबै प्रकारका जडिबुटीहरूको प्रति केजी ५ रु मा निकासी कर लाग्ने व्यवस्था आर्थिक ऐन २०७८ को अनुसूची ५ मा रहेको छ । वन पैदावारको बिक्रिमा १०% कर तोकिएको छ । प्रचलित कानूनले निषेधित गरे वाहेकका काठ तथा अमिसो प्रति गाडि रु. १००० सम्म निकासी कर तोकिएको छ । सबै प्रकारका कवाडीमा प्रति केजी १ रु मा निकासी कर लाग्ने व्यवस्था आर्थिक ऐन २०७८ को अनुसूची ५ मा रहेको छ ।

संभावना

हिलिहाड गाँउपालिकाको प्रमुख बजार केन्द्रहरूमा तथा बड्दो शहरीकरण र बजारीकरण तिब्र रूपमा भैरहेको छ । जसले गर्दा कवाडी मालवस्तुको संकलन र निर्यात हुने सक्ने संभावना रहेको छ । त्यसैगरी जडिबुटीको संकलन तथा बिक्री सम्बन्धमा कुनै तथ्यांक नभए पनि पाँचऔले चिराईतो जस्ता जडिबुटी गाँउपालिका तथा आसपासको ग्रामीण क्षेत्रमा यसको उत्पादन भईरहेको छ र बिक्रीको सम्भाव्यता देखिन्छ । गाँउपालिकामा कुखुरा, खसी, बोका, राँगाहरूको

पालनपोषण हुने भएकोले यहाँबाट तराई तथा राजधानी काठमाण्डौ उपत्यकामा मासु र छालाको निकासी हुन सक्ने संभावना समेत रहेको छ । त्यसैले यस गाउँपालिकामा उल्लेखित शिर्षकमा कवाडी तर्फ १ लाख, जडिबुटी तर्फ ३ लाख, पशुजन्य पदार्थ तर्फ ६ लाख गरी १० लाखसम्म बार्षिक कर संकलन हुने प्रारम्भिक अनुमान गरिएको छ ।

सुधारका पक्षहरू

जडिबुटी, कवाडी र जिवजन्तु कर संकलनको लागि निम्न पक्षहरूमा सुधार ल्याउनुपर्ने देखिन्छ:

- व्यवसायीहरूको दर्ता र अभिलेखीकरण गर्ने ।
- कवाडी वस्तुहरूको व्यवसायिक कारोवार गर्नेलाई इजाजत प्रदान गरी वार्षिक ठेक्का वन्दोवस्त गरी कर संकलन गर्ने ।
- जडीबुटीको र जिवजन्तुको उपलब्धता पत्ता लगाई कारोबारमा कर संकलन शुरुवात गर्ने
- जडिबुटी, कवाडी तथा जीवजन्तुको व्यावसायिक रूपमा कारोवार गर्नेलाई इजाजत प्रदान गरी कारोवारको आधारमा कर संकलन गर्ने ।

ड) विज्ञापन कर

विद्यमान कानुनी व्यवस्था अनुसार गाउँपालिकाले आफ्नो क्षेत्रका सडक, चोक, सार्वजनिक स्थलमा विज्ञापन प्रचार-प्रसार आदिका लागि राख्न दिने साइन बोर्ड, ग्लो बोर्ड स्टल अदिमा विज्ञापन कर लगाउन सक्नेछ । संघीय कानून अनुसार यो प्रदेश सरकारसंग बाँडफाँड हुने कर हो । गाउँपालिकाको आर्थिक ऐन २०७८ को दफा ८ मा गाउँपालिका क्षेत्र भित्र हुने विज्ञापन सेवामा अनुसूची (७) वमोजिम विज्ञापन कर असुल गर्न सकिने व्यवस्था गरिएको छ । तर हालसम्म गाउँपालिकाले विज्ञापन कर वापत रकम संकलन गर्न सकेको देखिदैन ।

सम्भावना

हिलिहाड गाउँपालिकाको मुख्य बजार क्षेत्र (सल्लेरी, चतुरे, जोरपोखरी, गोपेटार, भालुचोक, सिंहपुर तथा काबेली र मुख्य राजमार्ग आसपास ठूला साना होर्डिड बोर्डहरू राखिएका तर त्यस वापत गाउँपालिकाले कुनै कर प्राप्त गर्न सकिरहेको छैन । बजार र राजमार्ग आसपास ६*६ फुटको दर १४०० बार्षिक र ठूलो सार्वजनिक स्थलमा राखिएको ६*६ फुटको दर ३००० दर तोकिएको छ । जस बाट करिब १००००० सम्म विज्ञापन कर असुल गर्न सक्ने देखिन्छ ।

सुधारका पक्षहरू

- विज्ञापनका सामग्री तथा प्रयोग भएका स्थानका सन्दर्भमा यथार्थ तथ्यांक संकलन गर्ने ।
- गाँउपालिकाको अनुमति बिना जथाभावि रुपमा विज्ञापनका होर्डिकड बोर्डहरू राख्न निषेध गर्ने ।
- संकलित विवरण अनुसार विज्ञापन करको दर निर्धारण गर्ने ।
- न्यूनतम संकलन हुन सक्ने रकम यकिन गरी ठेक्का अंक निर्धारण गर्ने ।
- सम्भाव्य स्थानहरूमा विज्ञापन प्रवर्द्धनको वातावरण तयार गर्ने ।

३.३.२ गैर कर राजश्व

क) व्यवसाय रजिष्ट्रेश दस्तुर (दर्ता तथा अनुमति दस्तुर)

हालको अवस्था

गाँउपालिकाको आर्थिक ऐन २०७८ मा व्यवसाय रजिष्ट्रेश दस्तुर (दर्ता तथा अनुमति दस्तुर) को दफा नराखेको भएतापनि आर्थिक ऐनको अनुसूची ४ मा व्यवसाय करको व्यवस्था गरिएको छ । स्थानीय तहले एफएम रेडियो संचालन, घ वर्गको निर्माण इजाजत पत्र, विद्यालय स्थापना, स्थानीय स्तरका व्यापारिक फर्म, सहकारी, प्राविधिक शिक्षा तथा ब्यवसायिक तालिम, ट्युसन, कोचिङ, औषधि पसल, प्लटिङ्ग, ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा, नुन, माटो, खरीढुङ्गा, स्लेटजस्ता वस्तुको सर्भेक्षण, उत्खनन् तथा उपयोग आदि कार्य गर्नको लागि अनुमति दिन र सो बापत दस्तुर संकलन गर्न सक्छन् । गाँउपालिकाले औधोगिक व्यवसाय ऐन २०७६ जारी गरी सोही अनुरूप व्यवसायहरू दर्ता गर्ने, ईजाजत पत्र दिने र सो वापत दस्तुर संकलन गरिरहेको छ । गाँउपालिकाले आर्थिक ऐनमा २० प्रकारका व्यवसायहरूको क्याटेगोरी बनाई व्यवसाय रजिष्ट्रेशन दस्तुर तोकेको छ । सबैभन्दा बढी नेपाल सरकारको पूर्ण स्वामित्तमा रहेको बाहेक आर्थिक कारोवार गर्ने वाणिज्य बैंकहरूलाई रु. १०००० देखि अस्थायी हाटबजार र घुम्ती पसलहरूलाई रु. ५ सम्म व्यवसाय कर तोकिएको छ । तर गाँउपालिकाले व्यवसाय दर्ता रजिष्ट्रेशन दस्तुर वापत हालसम्म कुनै रकम संकलन गरेको छैन ।

सम्भावना

गाँउपालिका क्षेत्रमा संचालनमा रहेका स्थानीय स्तरका व्यापारिक फर्म, घ वर्गको निर्माण इजाजत पत्र, कृषि तथा वनजन्य उद्योग, मर्मत संभार, सहकारी, बैंक, स्वास्थ्य सेवा, विद्यालय आदि अनुमति प्रमाणपत्र दिई नियमित गर्नुपर्ने तथा नयाँ संचालनमा आउन चाहनेलाई इजाजत र खानी संचालन अनुमति दिँदा गाँउपालिकामा यस्ता व्यवसायिक कार्यहरू करिब १५० रहेको अनुमान गरिएको छ । प्रति फर्म वार्षिक औसत रु. ३,००० रजिष्ट्रेशन दस्तुर लिदा करिब रु. ४,५०,००० लाख संकलन गर्न सकिने देखिन्छ ।

सुधारका पक्षहरू

- आर्थिक ऐनमा भएको रजिष्ट्रेशन शुल्कलाई सामान्य परिमार्जन गर्ने ।
- औद्योगिक व्यवसाय ऐन २०७६ मा रहेको उद्योग दर्ता तथा नियमन सम्बन्धी व्यवस्थालाई परिमार्जन गर्ने ।

ख) घर नक्शा पास दस्तुर

हालको अवस्था

गाँउपालिकाको आर्थिक ऐन २०७८ मा घर नक्शापास पासको दफा नराखेको भएतापनि आर्थिक ऐनको अनुसूची १ मा नक्शापास दस्तुरको व्यवस्था गरिएको छ । तर नक्शापासको प्रचलन व्यापक रूपले अघि बढ्न सकेको देखिँदैन । छलफलको क्रममा नक्शापास प्रक्रिया शुरु गरिएको र निर्माण भैसकेका घरहरूको समेत नियमन गर्ने तयारी गरिएको छ । गाँउपालिकाका कतिपय वडाहरू नितान्त ग्रामिण प्रकृतिका रहेकोले उक्त वडाहरूमा घर तथा भवन निर्माण गर्दा नक्शापास सम्बन्धी व्यवस्थाको चेतना अभाव र गाँउपालिकाको कम पहुँचले गर्दा नक्शा पास बिना घर निर्माण गर्ने चलन विद्यमान छ । घर निर्माणको क्रममा बैंकबाट ऋण लिने र बिक्री गर्ने प्रयोजनको लागि मात्र नक्शा पास गर्ने प्रचलन विद्यमान छ । तरपनि मुख्य बजार, मुख्य सडक आसपासको क्षेत्र, वडाका केन्द्रहरूमा भने नक्शापासको चलन शुरु भैसकेको देखिँन्छ । गाँउपालिकाको घर नक्शा पास दस्तुर कच्ची घरको ०.३५ नक्शा पासकोलागि र अभिलेखिकरणको लागि ०.२५ प्रति वर्ग फिट निर्धारण गरिएकोछ।

बाँसको बारबेर गरी माटोको लेपन गरेकोर/नगरेको र प्लास्टिक खर तथ कर्कटपाता छानो भएको घरको रु ०.३५ नक्शा पासकोलागि र अभिलेखिकरणको लागि रु ०.२५ प्रति वर्ग फिट निर्धारण गरिएकोछ। ईटा र ढुङ्गा -माटोको जोडाई बाँस काठ र सिमेन्टको वारबेर गरी प्लास्टिक खर

तथ कर्कटपाता छानो भएको घरको रु ३ नक्सा पासकोलागि र अभिलेखिकरणको लागि रु २ प्रति वर्ग फिट निर्धारण गरिएकोछ। काठको घर कर्कटपाता छानो भएको घरको रु ५ नक्सा पासकोलागि र अभिलेखिकरणको लागि रु ३ प्रति वर्ग फिट निर्धारण गरिएकोछ। कर्कटपाता छानो भएको ईटा , ढुङ्गा सिमेन्टको जोडाई भएको घरको रु ६ नक्सा पासकोलागि र अभिलेखिकरणको लागि रु ३.५ प्रति वर्ग फिट निर्धारण गरिएकोछ। आर सि सि सिमेन्ट प्लास्टर भएको वा ढलान भएको घरको रु ७ नक्सा पासकोलागि र अभिलेखिकरणको लागि रु ४.५ प्रति वर्ग फिट निर्धारण गरिएकोछ । तेस्तै कम्पाउण्ड वालको हकमा रु ५ नक्सा पासकोलागि र अभिलेखिकरणको लागि रु ३ प्रति वर्ग फिट निर्धारण गरिएकोछ। गाँउपालिकाको स्विकृति नलि संरचना निर्माण गर्नेलाई मापदण्ड भित्र रहेछ भने रु ३ थप जरिवान लगाई प्रकृया अगि बढाउन सकिनेछ । तोकिएको अधिभत्र अभिलेखिकरण गर्न नआएमा वा उल्लेखित अभिलेखिकरण दर मा रु २ थप जरिवान लाग्नेछ। नक्सा पास गर्ने प्रयोजनको लागि बुदाँ नं १ को लागी आवेदनदस्तुर रु २५ र अन्यको हकमा रु २०० लाग्नेछ । अभिलेखिकरणको लागि आवेदन दस्तुर रु ५० लाग्नेछ ।

सम्भावना

यस गाँउपालिकामा विस्तारै आरसीसी संरचनाका घरहरु निर्माण हुन थालेको देखिन्छ । गाँउपालिकामा नक्शापास अनिवार्य नगरिएको भएतापनि विस्तारै नक्सापास गर्ने प्रवृत्ति बढ्न थालेको छ । हाल गाँउपालिकामा नयाँ बन्ने पक्कीघहरु प्रायः जसो न्युनतम १२०० वर्ग फिट जति क्षेत्रफल भएका घरहरु निर्माण भईरहेका छन् । आगामी आर्थिक बर्षमा यस गाँउपालिकामा करिब ५० वटा जति नयाँ घरहरु निर्माण हुने र निर्माण भैसकेका पुराना ५८ वटा नक्सा पासको दायरामा आउन सक्ने अनुमान गर्न सकिन्छ ।

यस गाँउपालिकामा घर जग्गा नक्सापास तथा अभिलेखिकरणबाट करिब रु ८६८६०० संकलन हुने देखिन्छ ।

सुधारका पक्षहरु

- घर अभिलेखिकरण तथा नक्सापास प्रक्रियाले भवन निर्माण प्रक्रियालाई नियमन समेत गर्ने भएकोले यसलाई प्रभावकारी बनाउने तर्फ पहल गर्न जरुरी देखिन्छ ।
- घर अभिलेखिकरणका लागि सार्वजनिक सूचना जारी गरी वैक तथा वित्तिय संस्थाहरूसँग समन्वय गर्ने ।

- मापदण्ड तथा कार्यविधिहरू अनुसार नक्सापास प्रावधान पूर्ण रूपमा लागु गर्ने ।
- घरको तल्ला, बनोट तथा किसिमका आधारमा दस्तुरको दर समयानुकुल परिमार्जन गर्ने ।
- गाँउपालिका गठन पूर्व वनेका घरहरूको अभिलेखीकरणको लागि दस्तुर आर्थिक ऐनमा समावेश गर्ने।
- नक्सापासको लागि मापदण्ड तथा कार्यविधिहरू अनुसार भवन निर्माण भए नभएको निरन्तर अनुगमन गर्ने ।

ग) वहाल विटौरी शुल्क

हालको अवस्था

गाँउपालिकाले आफुले रेखदेख वा संचालन गरेको हाटबजार र सरकारी जग्गामा वनेका संरचनाको उपयोग गरेवापत बहाल विटौरी शुल्क लगाउन पाउने कानुनी व्यवस्था छ । गाँउपालिकाको आर्थिक ऐन २०७८ को दफा १० मा गाँउपालिका क्षेत्रभित्र आफुले निर्माण, रेखदेख वा संचालन गरेका हाट बजार वा पसलमा अनुसूची ९ मा उल्लेख भएको व्यवस्था अनुसार बहाल विटौरी शुल्क लिने व्यवस्था गरिएको छ । यस्तो शुल्क प्रति वर्ग फिट मासिक रु. ०.२ तोकिएको भएपनि हालसम्म संकलन भएको देखिदैन ।

संभावना

मुख्य बजार, सडक आसपास र सरकारी जग्गामा रहेका हाटबजार तथा सडक अधिकार क्षेत्रमा निर्माण गरिएका होटेल, रेष्टुरेन्टहरूसँग वहाल विटौरी दस्तुर असुल गर्न सकिन्छ । गाँउपालिकामा सडक क्षेत्रमा निर्माण भएका टहरा र पसलहरू करिब १८० को संख्यामा रहेका र तिनीहरूसँग प्रति पसल वार्षिक रु. १,००० को दरले असुल गर्दा करिब रु. ७७,७६० आय प्राप्त हुने देखिन्छ भने गाँउपालिका भित्र रहेका हाटबजारका घुम्ती पसलबाट थप वार्षिक रु. २५,००० जति आम्दानी गर्ने सक्ने देखिन्छ । यसरी वहाल वरौटी शुल्कबाट वार्षिक करिब रु. १०२,७६० आम्दानी हुने अनुमान गरिएको छ ।

सुधारका पक्षहरू

गाँउपालिकाको वहाल विटौरी शुल्कमा सुधारको लागि निम्नानुसार प्रस्ताव गरिएको छः

- गाँउपालिकाभित्र भएका सार्वजनिक वा सडक अधिकार क्षेत्र भित्रका जमिनको विवरण संकलन गर्ने।
- वहाल विटौरी शुल्कको दायराभित्र सार्वजनिक जग्गाको उपयोग र सरकारी जग्गामा बनेका संरचनाको उपयोग गरेवापत लाग्ने शुल्कलाई आर्थिक ऐनमा उल्लेख गर्ने ।
- संकलित विवरणका आधारमा वर्गीकरण गरी हाटबजार विटौरी शुल्कको दर निर्धारण गर्ने र सोही आधारमा संकलन गर्ने ।

घ) सिफारिश तथा प्रमाणित दस्तुर

हालको अवस्था

गाँउपालिकाले विभिन्न किसिमका सिफारिश तथा प्रमाणित दस्तुरको दर आर्थिक ऐन मार्फत निर्धारण गरी कार्यपालिकाको कार्यालय तथा वडा कार्यालयबाट संकलन गरिआएको छ । आर्थिक ऐनको अनुसूची १२ मा विभिन्न ६३ किसिमका सिफारिस तथा प्रमाणित दस्तुरको दर निर्धारण गरेको छ । यस सिफारिसको दर अधिकतम रु.३००० (उद्योग ठाउसारी) देखि न्यूनतम रु २०० सम्म तोकिएको छ । गाँउपालिकाले सिफारिस, प्रमाणित र अन्य दस्तुर गरी आर्थिक बर्ष २०७७/७८ मा रु. ६,७८८७५ रकम संकलन भएको देखिन्छ ।

सम्भावना

यहाँ वार्षिक कुल १५३६९ वटा विभिन्न किसिमका सिफारिश तथा प्रमाणित कागजात जारी हुने अनुमान गरिएको छ । विद्यमान दर अनुसार प्रति सिफारिश न्यूनतम रु. २०० दरले सिफारिश तथा प्रमाणित दस्तुरबाट वार्षिक कुल रु. ३,७२,००० साथै अधिकतम थप रु ३,००,००० संकलन हुन सक्ने अनुमान गरिएको छ ।

सुधारका पक्षहरू

- विभिन्न किसिमका सिफारिश तथा दस्तुरहरूको वर्गीकरण गरी दस्तुरका दर निर्धारण गर्ने ।
- सिफारिश वा प्रमाणित गर्नु पूर्व दस्तुर तिरे नतिरेको प्रमाण समावेश गर्ने प्रणाली स्थापित गर्ने ।
- दस्तुर नबुझाएसम्म सम्बन्धित अधिकारीले सिफारिश वा प्रमाणित नगर्ने ।

ड) सरकारी सम्पतिको बहाल र विक्रीबाट प्राप्त आय

हालको अवस्था

आर्थिक बर्ष २०७६/७७ मा गाँउपालिकाले सरकारी सम्पतिको बहाल र विक्री शिर्षकबाट कुनै आम्दानी गरेको देखिदैन

सम्भावना

गाँउपालिकाको स्वामित्वमा भएका सम्पतिहरू जस्तै जेसिभि, प्रोजेक्टर, राजपत्र, पुस्तक, नक्शा, बोलपत्र आदिको बहाल विक्रीका सम्बन्धमा आवश्यक तथ्यांक र दररेटहरू नभएकोले आगामी आर्थिक बर्षमा देहाय अनुसार आम्दानी गर्न सक्ने अनुमान गरिएको छ ।

तालिका १९: सरकारी स्वामित्वको बहाल र बिक्रीबाट हुने संभाव्य आयको विवरण

क्र.स.	स्वामित्वको रहेको सम्पति	अनुमानित आय (रु)
१	जेसीभि (व्याक हो लोडर) भाडा	५०००००
२	वैठक हल भाडा	२५०००
३	प्रोजेक्टर भाडा	१५०००
४	राजपत्र, पुस्तक, नक्शा विक्री	१००००
५	बोलपत्र फाराम बिक्री	१५००००
	जम्मा	७,००,०००

सुधारका पक्षहरू

- गाँउपालिकाको स्वामित्वमा भएका र बहालमा लगाउन सकिने सम्पतिहरूको विवरण यकिन गरी सबै सम्पतिको बहाल रकमको दर आर्थिक ऐनमा समावेश गर्ने ।
- गाँउपालिकाको सम्पति बहालमा लगाउने सम्बन्धमा कार्यविधि तर्जुमा गरी कार्यान्वयनमा ल्याउने ।
- कार्यविधिमा उल्लिखित शर्तहरू पालना भए नभएको आवधिक रुपमा अनुगमन गर्ने ।

च) जग्गा रेखाङ्कन दस्तुर

हालको अवस्था

गाँउपालिकाको आर्थिक ऐन २०७८ मा गाँउपालिका क्षेत्रभित्र रहेका व्यक्तिगत तथा संस्थाको स्वामित्वमा रहेका जग्गा रेखांकन गर्न अमिन खटाउदा लाग्ने दस्तुर सम्बन्धी व्यवस्था छैन ।

तर अनसूची (१२) मा नक्शा जाचपाश सेवा शुल्क तोकिएको छ जस अनुसार जग्गा रेखाङ्कन दस्तुर १० कित्तासम्म रु. १००० र सो भन्दा माथी रु. १५०० तोकिएको छ । तर जग्गा रेखाङ्कन दस्तुर वापत हालसम्म गाँउपालिकाले राजश्व संकलन गर्ने सकेको छैन ।

संभावना

गाँउपालिकामा बजार क्षेत्रमा जग्गा रेखाङ्कन दस्तुर रु १५०० र ग्रामिण क्षेत्रमा १००० का दरले असुल गर्दा न्यूनतम रु १६५००० संकलन हुने देखिन्छ ।

सुधारका पक्षहरू

- जग्गा रेखाङ्कन दस्तुर पुनर्विचार गर्ने ।
- वडाको स्थान विशेष अनुसार दस्तुर लागू गर्ने ।

छ) ढुंगा, गिटी, वालुवा, दहतर बहतर शुल्क

हालको अवस्था

गाँउपालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्र वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन तथा प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षणबाट तोकिएको परिमाणमा स्लेट, ढुंगा, गिट्टी, बालुवा एवम् माटोजन्य वस्तु बिक्री गर्न सक्ने प्रावधान छ । हिलिहाड गाँउपालिकाको आर्थिक ऐन २०७८ मा ढुंगा, गिट्टि, वालुवा दहतर बहतर शुल्क सम्बन्धी कुनै व्यवस्था गरिएको छैन र अनुसूचीमा समेत यस्ता प्राकृतिक स्रोतमा लाग्ने शुल्क उल्लेख गरिएको छैन ।

संभावना

गाँउपालिका भित्र रहेका खोला तथा नदिमा ढुंगा, वालुवा बिक्रीबाट आम्दानी गर्ने सकिने सम्भाना देखिन्छ । हाललाई यो शिर्षक अन्तर्गत आम्दानी गडना गरिएको छैन ।

सुधारका पक्षहरू

- आर्थिक ऐनमा ढुंगा, गिटी, वालुवा, दहतर बहतर शुल्क सम्बन्धी दफा थप गरी अनुसूचीमा शुल्कहरू तोकने
- थप क्षेत्रको प्रारम्भिक वातावरणीय अध्ययन परीक्षण गरी अध्ययन प्रतिवेदन तयार गर्ने ।

- वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदनले सिफारिश गरेका मापदण्ड भित्र रहेर उत्खनन् तथा बिक्री कार्यका लागि गराउन ठेक्का आव्हान गर्ने ।
- संकलन कार्यको नियमित रूपमा अनुगमन गरी अध्ययन प्रतिवेदनले सिफारिश गरेको मापदण्ड भित्र मात्र रहेर उत्खनन् हुने कार्य सुनिश्चि गर्ने ।
- ऐन नियम विपरित गर्ने ठेकदारलाई कारबाही गर्ने र दण्ड जरिवानाको प्रावधान समावेश गर्ने ।

ज) पर्यटन शुल्क

हालको अवस्था

गाँउपालिकाको आर्थिक ऐन २०७८ को दफा १३ मा गाँउपालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्र प्रवेश गर्ने पर्यटकहरूका लागि अनुसूची १३ वमोजिम शुल्क लिने व्यवस्था गरेको छ । अनुसूचीमा आन्तरिक पर्यटकको लागि रु. २५ र विदेशी पर्यटकहरूको लागि रु. २०० पर्यटक शुल्क तोकिएको छ । नेपाली विद्यार्थीहरूबाट शुल्क लिईने छैन भने विदेशी विद्यार्थीहरूलाई ५०% छुटको व्यवस्था छ । तर गाँउपालिकाले हालसम्म पर्यटनबाट आय आर्जन गर्न सकेको छैन ।

संभावना

गाँउपालिकाको आर्थिक बर्षको २०७९/८० को बार्षिक नीति तथा कार्यक्रममा पर्यटन गुरुयोजना तर्जुमा गरी पर्यटन पूर्वाधार विकास मार्फत आय आर्जन गरिने नीति उल्लेख छ । त्यसैगरी गाँउपालिका भित्र रहेका पर्यटकिय क्षेत्रहरू (हिलिहाड दरबार तथा संग्रालय) बाट समेत पर्यटन शुल्क असुल हुने संभावना रहेको छ । त्यसैले आगामी बर्षहरूमा गाँउपालिका आउने आन्तरिक र विदेशी पर्यटकहरूबाट रु. १,५०,००० आम्दानी हुनसक्ने अनुमान गरिएको छ ।

सुधारका पक्षहरू

- पर्यटकिय स्थल र गतिविधिहरू अनुसार आर्थिक ऐनमा पर्यटकिय शुल्क तोक्ने
- स्थानीय पर्यटकिय क्षेत्रहरूको प्रचार प्रसार गर्ने

परिच्छेद - चार: आय संकलनको संस्थागत क्षमता तथा संकलन अवस्था

यस परिच्छेदका उपखण्डहरूमा हिलिहाड गाँउपालिकाले राजस्व परिचालनमा गरेका प्रयासहरू तथा आय संकलनको अवस्थालाई छोटकरीमा व्याख्या गरिएको छ । यसले गाँउपालिकाको आय संकलनको लागि संस्थागत क्षमतामा सुधार गर्न गर्नुपर्ने कार्यहरू पहिचान गर्न सहयोग पुग्ने छ ।

४.१ राजस्व परिचालन सम्बन्धी नीति

गाँउपालिकाको प्रभावकारी राजस्व परिचालनका लागि कार्यपालिका बैठकले नेपालको संविधान र प्रचलित कानूनको अधिनमा रही आफ्नो कार्यक्षेत्रभित्र परिचालन गर्न सकिने राजस्वका स्रोत, दायरा र दर समेतको विश्लेषण गरि आगामी आर्थिक वर्षमा प्राप्त हुन सक्ने राजस्वको अनुमान गर्ने प्रयोजनाको लागि गाँउपालिका उपाध्यक्षको संयोजकत्वमा देहाय बमोजिमको ५ सदस्यीय राजस्व परामर्श समिति गठन गरेको छ ।

तालिका २० : राजस्व परामर्श समितिको विवरण

क्र.स.	समितिका व्यक्तिहरू	जिम्मेवारी
१	गाँउपालिका उपाध्यक्ष: सुमित्रा उप्रेति सेढाई	संयोजक
२	प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत: बिक्रम लिम्बु	सदस्य
३	सदस्य कार्यपालिकाका सदस्य: दुर्गा माया परियार	सदस्य
४	सदस्य उद्घोग वाणिज्य प्रतिनिधि: प्रल्हाद खरेल	सदस्य
५	सदस्य सचिव लेखा प्रमुख: सुवास भट्टराई	सदस्य सचिव

गाँउपालिकाको बढ्दो खर्च धान्नका लागि र स्थानीय तहको सामर्थ्य वृद्धि गर्नका लागि गाँउपालिकाको राजस्व वृद्धि गर्नुपर्ने आवश्यकता रहेको छ । वर्तमान समयमा नेपालको संविधान तथा स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ र गाँउपालिकाको आर्थिक ऐनद्वारा गाँउपालिकालाई उपलब्ध वित्तीय अधिकार तथा प्रचलित कानून अनुकूल आन्तरीक आय र राजस्व परिचालनमा सुधार ल्याउनको लागि तत्काल थप तथा योजनावद्ध प्रयास थाल्नुपर्ने देखिन्छ । गाँउपालिकाले प्राप्त स्वायत्त अधिकारको प्रयोग र स्थानीय स्रोत साधनको परिचालन गर्न गाँउपालिकाको राजस्व प्रशासन क्षमता सुधार गर्नुपर्ने देखिएको छ । गाँउपालिकाले उपयुक्त

मानव स्रोतको व्यवस्था, क्षमता विकास तालिम, कम्प्युटरकृत राजस्व अभिलेख तथा सूचना प्रणाली सहित राजस्व परिचालनका लागि सुदृढ राजस्व शाखाको व्यवस्था गर्नुपर्ने देखिन्छ । यसका साथै करको दर तथा दायरा पहिचान एवम् विश्लेषण गरि उपयुक्त नीतिगत व्यवस्था समेत गर्नुपर्ने आवश्यकता देखिन्छ । नीतिगत सुधार, राजस्व शाखाको स्तरोन्नति, अनुगमन तथा नियन्त्रण प्रणालीको स्थापना, उत्प्रेरणात्मक विधिहरूको अवलम्बन, नागरिक केन्द्रित राजस्व प्रशासन करदाता शिक्षा जस्ता पक्षहरूलाई सम्बोधन गर्ने गरि राजस्व क्षेत्रमा सुधार गर्नुपर्ने देखिन्छ ।

गाउँपालिकाको प्रभावकारी राजस्व परिचालनका लागि कार्यपालिका बैठकले नेपालको संविधान र प्रचलित कानूनको अधिनमा रही आफ्नो कार्यक्षेत्रभित्र परिचालन गर्न सकिने राजस्वका स्रोत, दायरा र दर समेतको विश्लेषण गरि आगामी आर्थिक वर्षमा प्राप्त हुन सक्ने राजस्वको अनुमान गर्ने प्रयोजनाको लागि गाउँपालिका उपाध्यक्षको संयोजकत्वमा राजस्व परामर्श समितिले विभिन्न छलफल तथा बैठकहरू सम्पन्न गरि राजस्वका दरहरू तथा राजस्व सम्बन्धी नीतिगत निर्णयहरू गाउँ सभा समक्ष पेश गरि पुनसंरचित गाउँपालिकाको संवैधानिक व्यवस्थाको आधारमा गाउँपालिकाले चालु वर्ष २०७८/७९ को लागि आर्थिक ऐन पारित गरेको छ । राजस्व परामर्श समितिको बैठक बसी आन्तरीक आयको दर प्रस्ताव गरि गाउँसभाले आयका शिर्षकगत दायरा तथा उक्त दायराका दरहरू राखी गाउँसभा मार्फत आर्थिक ऐन सर्व सहमतिले पारित गरिएको छ ।

गाउँ सभाले निम्न नीति तथा कार्यक्रमहरू अवलम्बन गर्न आवश्यक देखिन्छ ।

- आन्तरीक आय वृद्धि गर्ने सम्भावनाका सम्भाव्य सबै क्षेत्रहरूको अध्ययन, पहिचान गरि व्यवस्थित ढङ्गले करको दायरामा ल्याउने । यसका लागि आवश्यक संयन्त्र निर्माण गरि परिचालन गर्ने ।
- गाउँपालिकाको आन्तरिक आय अभिवृद्धि गर्न करको दायरालाई बढाउँदै सहभागितामूलक कर नीति अवलम्बन गर्ने ।
- स्थानीय सरकार सञ्चालनको मूल आधार आन्तरिक आय भएकाले गाउँबासी, उद्योग वाणिज्य सङ्घ, टोलसुधार समितिहरू, स्थानीय शैक्षिक संस्थाहरूसँग सहकार्य गरि कर सचेतना तथा अभिवृद्धि कार्यक्रम मार्फत कर अभियानलाई अघि बढाउने ।
- कर र राजस्व प्रशासनलाई चुस्त र दुरुस्त बनाउन सबै वडा कार्यलयको कम्प्युटरहरूमा सफ्टवेयर जडान र इ-कनेक्सनको माध्यमद्वारा गाउँपालिकामा जोड्ने ।

- सूचना र प्रविधिको माध्यमबाट गाउँपालिकामा सेवाग्राहीको गुनासो सम्बोधन गरिने परिपाटी विकास गर्ने ।
- विगत देखिका अभिलेखहरूलाई कम्प्युरकृत गरि सुरक्षित राख्ने प्रयत्न गर्ने ।
- लक्षित वर्गलाई व्यवसाय प्रति आकर्षित गर्न महिला र अपाङ्गता भएका ब्यक्तिहरूको नाममा दर्ता भएका व्यवसायहरूलाई तोकिएको व्यवसाय करमा १० प्रतिशत छुट दिने ।
- घरवहाल कर निर्धारण प्रयोजनार्थ निश्चित मापदण्ड बनाई घर वहाल दर निर्धारण गर्ने । असोज मसान्त सम्म एकमुष्ट वार्षिक वहाल कर वुझाउन आउने घरधनी/व्यवसायीलाई वार्षिक वहाल करको १० प्रतिशत छुट दिने ।
- करदाता शिक्षा प्रभावकारी बनाउने ।
- करका दर र दायरा वैज्ञानिक आधारमा विश्लेषण गरि विस्तार गर्ने ।
- राजस्व प्रशासन सूचना प्रविधिमा आधारित बनाई सुदृढिकरण गर्ने ।
- कर्मचारी तथा जनप्रतिनिधिहरूको क्षमता विकासका लागि आवश्यक तालिम तथा भ्रमणको ब्यवस्था गर्ने ।
- व्यवसाय कर, घरभाडा कर र जग्गा भाडा कर लगायतका सम्पूर्ण आन्तरीक आयका स्रोतहरू सङ्कलनका लागि तयार पारिएको कर नीतिलाई प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गर्ने ।
- आन्तरिक आयको दिगो अभिवृद्धिका लागि गाउँपालिकाको स्वामित्वमा रहेका सम्पति बहालमा दिने नीतिलाई प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गर्ने ।
- बढी कर तिर्ने व्यक्ति/संस्थालाई कार्यविधि बनाई पुरस्कृत गर्ने ।
- शिर्षकगत राजस्व सङ्कलनलाई व्यवस्थित गर्ने ।
- सबै प्रकारका व्यवसायलाई करको दायरामा ल्याउने ।
- प्राकृतिक तथा नदीजन्य श्रोतको उपयोगलाई करको क्षेत्रभित्र ल्याउने ।
- भवन तथा नक्शा पासलाई अनिवार्य गर्ने ।
- अनुगमन तथा मुल्याङ्कन समयावद्ध तथा वैज्ञानिक बनाउने ।
- गाउँपालिका क्षेत्रमा नयाँ घर निर्माण गर्दा भवन निर्माण संहिता २०७२ लाई पूर्ण रूपमा पालना गर्न अभिप्रेरित गर्ने तथा गाउँपालिका घोषणा हुनुअघि बनेका घरहरूलाई समेत निर्धारित मापदण्डमा नक्सापास र नियमित गर्ने अभियानलाई निश्चित समयसीमा तोकै कार्यान्वयन गर्ने ।
- गाउँपालिकाभित्र रहेका वित्तिय संस्थाहरूको अनुगमन तथा नियमन गरि विषयगत कार्यप्रति उत्तरदायी बनाउने ।

गाँउपालिकाको राजश्व प्रशासन

गाँउपालिकाको राजश्व प्रशासनलाई अझ प्रभावकारी बनाउने नीति चालु बजेटमार्फत पनि गाँउपालिकाले लिएको छ । यसको प्रभावकारिताका लागि गर्नुपर्ने कार्यहरूमा जनशक्ति व्यवस्थापन, राजश्व शाखाको संस्थागत विकास, राजश्व सम्बन्धी कार्ययोजना तर्जुमा, मालपोत कार्यालयबाट स्थानीय जग्गाको लगत अद्यावधिक, करदाताहरूको पहिचान र लगत अभिलेखीकरण, कर तथा गैर करका स्रोतहरूको पहिचान गर्नुपर्ने रहेको छ । यसैगरी राजश्व प्राप्त हुने पूँजीगत निर्माण, पर्यटकीय क्षेत्रहरूको प्रवर्द्धन, ऐतिहासिक स्थलहरूको प्रचार प्रसारका साथै होमस्टे विकास र प्रवर्द्धन गर्नुपर्ने छ । वडास्तरमा काम गर्ने कर्मचारीलाई प्रभावकारी सेवा प्रवाह र राजश्व संकलन कार्यमा परिचालन गर्नुपर्ने हुन्छ । साथै गाँउपालिका तथा वडा कार्यालयका राजश्व प्रशासनसँग सम्बन्धित कर्मचारीहरूलाई राजश्व र आयका शीर्षकका विषयमा अभिमुखीकरण र अभिलेख व्यवस्थापन सम्बन्धी क्षमता विकास तालिमले गाँउपालिकाको राजश्व अभिवृद्धिमा महत्वपूर्ण योगदान दिने सक्ने देखिन्छ ।

४.२ आय संकलनको संस्थागत क्षमता

संगठन संरचनामा गाँउपालिकाले प्रशासन, योजना तथा अनुगमन शाखा अन्तर्गत रहने गरि राजस्व उपशाखा गठन गर्ने प्रावधान वमोजिम राजश्व उपशाखाबाट काम भैरहेको देखिन्छ । राजश्व उपशाखा अन्तर्गत नै वडा कार्यालयहरूबाट वडा सचिव तथा राजश्व उपशाखाका कर्मचारीहरू मार्फत राजश्वको संकलन तथा अभिलेखीकरण गरिंदै आएको छ । अनलाई मिटिङ, टेलिफोन अन्तरवार्ता तथा विभिन्न सूचनाका आधारमा हेर्दा हाल गाँउपालिकाको राजस्व संकलनको अवस्था देहायअनुसार रहेको छः

- राजस्व उपशाखा अन्तरगत प्रशासन सहायक र कार्यालय सहयोगी गरी जम्मा २ जना कर्मचारीहरू कार्यरत रहेको देखिन्छ ।
- गाँउपालिका कार्यालय तथा वडा कार्यालयहरूमा कम्प्युटर विलिङ्ग प्रणाली मार्फत राजस्व संकलन भएको ।
- सफ्टवेयरमा राजस्वका शीर्षकहरू हाल नेपाल सरकारले व्यवस्था गरेको राजस्व कोड तथा शीर्षक अनुसार नभएकाले संकलन गरिएको राजस्वका शीर्षकहरू नमिलेको ।
- यो बर्ष कोरोनाको कारणले कर शिक्षा कार्यक्रम संचालन हुन नसकेको ।

- कार्यालय भवनमा पर्याप्त स्थान र कोठाहरु भएतापनि राजश्व शाखा व्यवस्थित नभएको ।
- सेवा शुल्क तथा बिक्रीको बैग्ले महल तथा शीर्षक नखोलिएकाले यस किसिमको आयहरु विविध र अन्य आय शीर्षकमा संकलन हुने गरेको ।
- वडा सचिव मार्फत वडामानै राजस्व संकलन गर्ने कार्यले सेवाग्राहीलाई सुविधा प्रदान गरेको ।
- “घ” वर्गको इजाजत पत्र लगायत अन्य शुल्कहरु, टेण्डर बिक्री तथा परिक्षा शुल्क जस्ता राजश्व गाँउपालिका कार्यालयबाट संकलन हुने गरेको ।
- हालसम्म राजस्व संकलन तथा त्यसको प्रभावकारीताका लागि अनुगमन तथा मूल्यांकन नभएको।

४.३ विगतको आय परिचालनको अवस्था

यस गाँउपालिकाको कुल आयमा आन्तरिक आयको हिस्सा क्रमागत रुपमा केही बढ्दो छ । आन्तरिक आयतर्फ सम्पत्ति कर, मालपोत (भूमि कर), खानी रोयल्टी, व्यवसाय रजिष्ट्रेशन/कर दस्तुर, घर बहाल कर, बहाल विटौरी कर, घर जग्गा रजिष्ट्रेशन, सिफारिश दस्तुर, तथा अन्य प्रशासनिक सेवा सुल्क यहाँका मुख्य स्रोतका रुपमा रहेको छ । हालै मात्र हिलिहाड नदी तथा सहायक खोलाहरुका किनाराबाट १९ स्थानबाट घरेलु औजार जस्तै कुटो, कोदालो, सावेल, आदिको प्रयोगबाट ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा, माटो उत्खनन, सङ्कलन तथा निकासी कार्य गर्न प्रारम्भिक वातावरण प्रतिवेदन तयार गरिएको हुनाले टेण्डर गरि नदीजन्य पदार्थ निकासी तथा विक्री शुल्कबाट राजस्व सङ्कलन हुन सक्ने देखिन्छ । तसर्थ गाँउपालिकाको लागि आगामी दिनमा समेत आन्तरिक आयतर्फ सम्पत्ति कर, भूमि कर, व्यवसाय कर, घर बहाल कर, खानी रोयल्टी, ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा विक्री कर, सिफारिस र दस्तुर नै मुख्य तथा दिगो क्षेत्र हुन् । गाँउपालिकाकाबाट प्राप्त तथ्याङ्क अनुसार गाँउपालिकाले विगत आ.व. २०७६/७७ र २०७७/७८ मा सङ्कलन गरेको यथार्थ आय तथा चालु आ.व.का लागि गरिएको अनुमान सम्बन्धी आय विवरण देहाय तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ:

तालिका २१: गाँउपालिकाको आयको अवस्था

(रु हजारमा)

राजस्व संकेत	आय शिर्षक	२०७७/७८ यथार्थ	२०७८/७९ अनुमानित	प्रक्षेपण		
				७९/८०	८०/८१	८१/८२

	राजस्व तथा अनुदान					
क	आन्तरिक आय	२६५९७	२६०६४	२९२०१	३२१०९	३५३०७
ख	राजस्व बाँडफाँड					
	संघीय सरकार	६०९१२	७२३१२	७५९२८	७९७२४	८३७१०
	प्रदेश सरकार	३९६७	४१५८	४३६६	४५७९	४८०३
ग	अन्तरसरकारी वित्तीय हस्तान्तरण					
	संघीय सरकार	३२४७९८	३६८७०६	३८७१४१	४०६४९८	४२६८२३
	प्रदेश सरकार	१८३८१	१७५०५	१८३८०	१९२९९	२०२६४
	अन्य आन्तरिक अनुदान	०	२०००	२२००	२४२०	२६६२
	अन्य संस्थागत आन्तरिक अनुदान		१०००	११००	१२१०	१३३१
	अन्य व्यक्तिगत आन्तरिक अनुदान (जनसहभागिता)		१०००	११००	१२१०	१३३१
	वित्तीय सम्पत्ति तथा दायित्व	५०८७६	३१०६५	३४१७२	३७५८९	४१३४८
	जम्मा राजश्व, अनुदान, सम्पत्ति तथा दायित्व	४६०५७९	५१७६५२	५४७०२२	५७७६३९	६१०११४

गाउँपालिकाको आय संरचना हेर्दा कुल आयमा आन्तरिक आयको हिस्सा आ.व. २०७७/७८ मा ५.५ % र त्यसपछीको आर्थिक बर्षमा ५ % र ५.३ मा पुग्ने देखिन्छ । यद्यपि गाउँपालिकाको समग्र आयको प्रमुख स्रोतको रूपमा संघीय सरकारबाट प्राप्त हुने राजश्व बाँडफाँड र अनुदान बापतको रकम नै रहेको देखिन्छ । उल्लेखित तालिका अनुसार गाउँपालिकाको समग्र आयको सारांश देहायअनुसार रहेको छः

तालिका २२: कुल आयमा गाउँपालिकाको आन्तरिक आयको योगदान (रु हजारमा)

आय शिर्षक	२०७६/७७ यथार्थ		२०७७/७८ यथार्थ		२०७८/७९ अनुमानित	
	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत
क) आन्तरिक आय	२६५९७	५.५	२६०६४	५०	२९२०१	५.३
ख) राजश्व बाडफाड	७७४३५	१३.४	६४८७८	१४.६	८०२९४	१४.५

ग) अनुदान	२८९२९९	८१.२	३४३१६०	८०.४	४४४०९३	८०.२
कुल जम्मा	४८५५३१	१००	५२३८१०	१००	५५३५८८	१००

४.४ राजश्व परिचालनमा रहेका सवालहरू

हिलिहाड गाँउपालिकाको आन्तरिक आय परिचालनमा नयाँ ब्यवस्था अनुसारको प्रशासनिक क्षमता विकास गर्न आवश्यक देखिन्छ । आन्तरिक आय परिचालनमा देखिएका सवालहरूलाई निम्नानुसार प्रस्तुत गरिएको छः

क) राजश्व प्रशासन

राजस्व परिचालन क्षमता सुधार तथा राजस्वको स्रोत र आधारहरू वृद्धि गर्न गाँउपालिकामा राजस्व शाखा वा एकाईमा आवश्यक दरबन्दी स्वीकृति तथा कर्मचारी पदस्थापना गर्नु आवश्यक देखिन्छ । यसका साथै गाँउपालिकाको राजस्व अधिकारको आधारमा भौतिक सुविधा थप गर्ने, कर्मचारीहरूलाई क्षमता विकास तालिम, प्रविधिमा आधारित राजश्व अभिलेख तथा सूचना प्रणाली, सक्षम राजश्व शाखाको व्यवस्था हुन आवश्यक छ । साथै वडामा राजश्व संकलनको व्यवस्थित विद्युतीय प्रणालीको लागि वडा कार्यालयहरूको समेत क्षमता अभिवृद्धि गरिनु पर्दछ ।

ख) आन्तरिक नियन्त्रण

राजस्व असुलीका लागि जारी गरिने रसीदको नियन्त्रण जरुरी हुन्छ । कति प्रति रसीद छपाई भएको हो प्रमुख प्रशासनिक अधिकृतबाट सबै प्रति प्रमाणित गराई त्यसको जानकारी राजस्व शाखा र लेखा शाखामा सुरक्षित रहनु पर्दछ । राजस्व शाखाले जिन्सीफाँटबाट रसिद एकमुष्ट निकासाले लिई सम्बन्धित वडामा सचिवलाई वा अन्य कर्मचारीलाई सि.न. समेत प्रष्ट हुनेगरी निकासाले गरिनु पर्दछ र रसीद नियन्त्रण खातामा अभिलेख राखिनु पर्दछ । त्यसको विवरण लेखा शाखामा समेत पठाइनु पर्दछ । लेखा शाखाले सम्बन्धित कर्मचारी वा वडा सचिवबाट रकम दाखिला गरिदा जारी भएको रसीदको एक प्रति अधकट्टी सहित भिडाई रकम बुझ्ने गर्नु पर्दछ । सम्बन्धित कर्मचारीले रकम दाखिला गर्दा गाँउपालिकाबाट जारी भएको राजस्व शीर्षकगत छुट्टिने फारममा राजस्व विवरण भरी दाखिला गरिनु पर्दछ । आ.ले.प. शाखाले समेत रसीद नियन्त्रण प्रक्रियालाई सुक्ष्म रूपमा हेर्ने गर्नु पर्दछ । यसरी प्राप्त रकमलाई गाँउपालिकाको गोश्वारा खातामा शीर्षक अनुसार चढाई मासिक रूपमा प्रमाणित गरि राजस्वको शीर्षकगत प्रतिवेदन पठाउने व्यवस्था गरिनु पर्दछ । प्रतिवेदन पठाउदा राजस्वको लेखा सूत्रमा (SUTRA)

आधारित भएर शीर्षकगत रुपमा प्रष्ट गरी अनलाईन प्रतिवेदन पठाउने प्रणाली अवलम्बन गरिनु पर्दछ ।

ग) आन्तरिक आय परिचालन नीति तथा कार्यविधि

गाँउपालिकाले आय परिचालन सम्बन्धी नीति तथा मुख्य आय शीर्षकहरूबाट आय संकलन गर्ने गाँउपालिकाको स्थानीय आन्तरीक आय परिचालनमा नयाँ व्यवस्था अनुसारको क्षमता विकास गर्न आवश्यक देखिन्छ । आन्तरीक आय परिचालनमा देखिएका सवालहरूलाई सम्बोधन गर्न निम्न कार्यहरू गर्न आवश्यक देखिन्छ ।

४.४.१ राजस्व प्रशासनका लागि उपयुक्त संगठन निर्माण

राजस्व परिचालन क्षमता सुधार तथा राजस्वको स्रोत र आधारहरू वृद्धि गर्न गाँउपालिकामा राजस्व तथा आर्थिक प्रशासन इकाईका कर्मचारीको क्षमता अभिवृद्धि गर्नु पहिलो कार्यको रुपमा देखिन्छ । गाँउपालिकाको नयाँ क्षेत्र तथा परिवर्तित राजस्व अधिकारको आधारमा गाँउपालिकाले भौतिक सुविधा, उपयुक्त मानव संसाधन व्यवस्था, क्षमता विकास तालिम, कार्यविधि, सूचना तथा अभिलेख प्रणालीको आवश्यकता देखिन्छ । त्यसका अतिरिक्त वडाहरूबाट समेत तोकिएका शीर्षकहरूमा आय सङ्कलन गर्न क्षमता विकास गरि आवश्यक स्रोत तथा साधन उपलब्ध गराउन आवश्यक रहेको देखिन्छ ।

४.४.२ आर्थिक ऐनमा सुधार

गाँउपालिकाले आर्थिक ऐन तर्जुमा गरि स्वीकृत गरेको छ तर सो ऐनलाई अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन २०७४ वमोजिम सुधार गरि व्यावहारिक तथा वस्तुपरक बनाउनुपर्ने देखिन्छ । गाँउपालिकाको आर्थिक ऐन, २०७८ मा निर्धारण गरिएको कर तथा गैर करहरूको दर वैज्ञानिक तवरले निर्धारण गर्नुका साथै खानी रोयल्टी लगायत हाल सङ्कलन भईरहेको राजस्वका शीर्षक छुटेको देखिन्छ । यस्तै, परिवर्तित व्यवस्था अनुसार सबै जग्गा जमीनमा सम्पत्ति कर लगाउन नपाइने भएकाले सम्पत्ति कर लगाउन आर्थिक ऐनलाई सोही अनुसार परिमार्जन गर्नुपर्नेछ । गाँउपालिकाको धेरै क्षेत्रहरू ग्रामिण भेगमा पर्दछन् । त्यसैले गाँउ, बजार तथा रणनीतिक सडक आसपासको क्षेत्रमा जमीनको मूल्य र उपयोगितामा व्यापक अन्तर हुने भएकोले जमीनको उत्पादन, उपयोगिता र सडक पहुँचको आधारमा कर लिने प्रणालीको विकास हुन सकेमा कर पनि बढी सङ्कलन हुने र बढी वैज्ञानिक समेत हुने देखिन्छ । ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा, आदिको उत्खनन, सङ्कलन तथा विक्रीको लागि प्रारम्भिक प्रतिवेदन तयार भईसकेको हुनाले सो को कर र साथै नयाँ सम्भावना भएका करका किसिमहरूको पहिचान तथा उपयुक्त करको निर्धारण गरि आर्थिक ऐनमा समावेश गरिनुपर्ने देखिन्छ ।

४.४.३ आन्तरिक आय परिचालन नीति तथा कार्यविधि

गाउँपालिकाले आय परिचालन सम्बन्धी नीति तथा मुख्य आय शीर्षकहरूबाट आय सङ्कलन गर्न स्पष्ट कार्यविधि तयार गरि वडा समितिहरूलाई समेत उपलब्ध गराउनु पर्दछ । यसमा आय सङ्कलन गर्ने तरिका, प्रतिवेदन बुझाउने ढाँचा, नगद दाखिला सम्बन्धी व्यवस्था, अनुगमन जस्ता विषयवस्तु पर्दछन् ।

४.४.४ राजस्वका दर निर्धारण तथा प्रचार प्रसार

गाउँपालिकाले हालको कानुनी व्यवस्था अनुसार राजस्व सङ्कलनका लागि दर निर्धारण गरिएको भएतापनि त्यसको प्रचार प्रसारको कमी रहेको देखिन्छ । त्यसैगरी करदातालाई आफूले तिर्नुपर्ने कर रकम र शीर्षक सम्बन्धी जानकारी उपलब्ध गराउन कर शिक्षा कार्यक्रम तथा जनचेतनामुलक कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्नुपर्ने हुन्छ । साथै करदाताहरूले समयमा राजस्व नतिरेमा दण्ड जरिवाना लाग्ने विषयमा पनि प्रचार प्रसार गर्नु पर्दछ ।

४.४.५ तथ्याङ्कमा आधारित अभिलेख

गाउँपालिकालमा आन्तरिक आयको अधिकतम परिचालनका लागि यसका आधारहरूको अभिलेख अद्यावधिक हुनु जरुरी छ । गाउँपालिकालाई प्राप्त राजस्वका अधिकारसँग सम्बन्धित व्यक्तिगत सम्पत्तिहरू, व्यापार व्यवसायहरू, सेवा सुविधाहरू आदिको अभिलेख तयारी तथा अद्यावधिक गर्न आवश्यक रहेको छ । अद्यावधिक अभिलेख बिना राजस्व सम्बन्धी नीति निर्धारण, प्रक्षेपण, असुली व्यवस्थाको अनुगमन प्रभावकारी हुन सक्दैन ।

४.४.६ समन्वय संयन्त्र

राजस्व परिचालन नीति निर्माण, शुल्क तथा दस्तुरको दर निर्धारण, राजस्व सङ्कलन विधि निर्धारण जस्ता कार्यमा आन्तरिक तथा वाह्य निकायहरूसँग समन्वय अपरिहार्य हुन्छ । यसका लागि राजस्वका आधार निर्धारण तथा दरहरूमा परिमार्जनका लागि राजस्व परामर्श समितिको भूमिकालाई सक्रिय तथा प्रभावकारी बनाउनु पर्दछ । आय सङ्कलनमा वडा समितिको भूमिकालाई स्पष्ट व्याख्या गरि वडा र राजस्व शाखाबीच निरन्तर समन्वय हुन जरुरी देखिन्छ । त्यसैगरी राजस्व बाँडफाँट सम्बन्धमा केन्द्र, प्रदेश तथा अन्य स्थानीय तहहरूसँग समन्वय गर्न आवश्यक पहल गर्नुपर्ने देखिन्छ । राजस्व प्रशासनलाई प्रभावकारी बनाउन जनप्रतिनिधीहरूले नियमित अनुगमन र छलफल गर्नुपर्दछ । साथै स्थानीय करदाता केन्द्रित समुदायहरूसँग छलफल गरि नयाँ करका शीर्षकहरू कार्यान्वयनमा ल्याउनु पर्दछ ।

४.४.७ चुहावत नियन्त्रण, पारदर्शिता र जवाफदेहिता

आयको सङ्कलन अवस्थाको अनुगमन गरि राजस्व चुहावट भएको पाइएमा त्यसलाई नियन्त्रण गर्न तत्काल आवश्यक कार्य गर्नु पर्दछ । गाउँपालिकाले आय व्ययको विवरण आवधिक रूपमा प्रकाशमा ल्याउनु, करदातासँग निन्तर सम्वाद गर्नु, सूचना प्रविधि तथा सामाजिक मिडियामार्फत् राजस्व र करबाट प्राप्त आयलाई के के शिर्षकमा खर्च गरियो भन्ने विवरणबारे जनता तथा सरोकारवालालाई जानकारी गराउनु यस दिशातर्फको केही सकारात्मक प्रसासहरू हुन सक्दछन् ।

परिच्छेद - पाँच: राजश्व सुधार कार्ययोजना

यस परिच्छेदमा प्राथमिक तथा द्वितीय स्रोतबाट सङ्कलित सूचना विश्लेषण तथा अन्तर्क्रियाबाट तयार गरिएको हिलिहाड गाँउपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजना प्रस्तुत गरिएको छ ।

५.१ राजश्व सुधार कार्ययोजना

गाँउपालिकाले राजश्व सुधारका लागि लिने रणनीति, कार्यनीति र कार्ययोजनाहरु निम्न वमोजिम रहेका छन्:

५.१.१ रणनीति तथा कार्यनीति

हिलिहाड गाँउपालिकामा राजश्व संकलनमा खासगरी ट्र्याकमा गैसकेको र ट्र्याकमा लानुपर्ने गरी दुई किसिमका अवस्थाहरु छन् । परम्परादेखि चल्दै आएका राजश्वहरु ट्र्याकमा छन् भने नयाँ राजश्वका स्रोतहरुमा जनतालाई वानी पार्न थप पहल गर्न आवश्यक रहेको छ । साविकका ४ वटा गाविसहरु मिलाएर गठन गरिएको यस गाँउपालिकामा विद्यमान कानून प्रदत्त केही राजश्व अधिकारहरु हालसम्म प्रयोगमा ल्याउन सकिएको छैन । गाँउपालिकाका कानूनहरु पनि समय अनुकूल परिमार्जन एवं संशोधन गर्नुपर्दछ । यी तथ्यहरुलाई समेत मध्यनजर राखी आन्तरिक राजश्व परिचालन सम्बन्धमा देहाय अनुसारका रणनीति तथा कार्यनीतिहरु अवलम्बन गर्न सुझाव गरिएको छ ।

- क) राजश्व सम्बन्धी कानूनी व्यवस्थामा सुधार गरी आन्तरिक आयको दायरा फराकिलो बनाउने ।
- ख) राजश्व प्रशासनको संस्थागत सुदृढीकरण गरी व्यवस्थित बनाउने ।
- ग) राजश्व प्रणालीलाई सरल, सहज र करदाता मैत्री बनाउने ।
- घ) समन्वय र सहकार्यको अभिवृद्धि गरिने ।

तालिका २३: राजश्व सुधार सम्बन्धी रणनीति र कार्यनीति

रणनीति	कार्यनीति
१) राजश्व सम्बन्धी कानूनी व्यवस्थामा	१) गाँउपालिकामा राजश्वसँग सम्बन्धित आवश्यक ऐन तथा नियमहरु तर्जुमाका साथै तर्जुमा भइसकेका ऐन नियमलाई सुधार गरी अझ बढी व्यवहारिक बनाउदै लगिनेछ ।

रणनीति	कार्यनीति
सुधार गरी आन्तरिक आयको दायरा फराकिलो बनाउने ।	<p>२) कर तथा सेवा शुल्कलाई सम्बन्धित करदाता एवं विषय क्षेत्रसँग आबद्ध गराउदै गाँउपालिका तथा निजीक्षेत्रबाट थप लगानी गर्न प्रोत्साहित गरिनेछ।</p> <p>३) कर, शुल्क, सेवा शुल्क आदिको दर तथा दायरा निर्धारण गर्दा निजी क्षेत्र तथा सरोकारवालाहरूसँग परामर्श गर्ने पद्धतिको संस्थागत विकास गरिनेछ ।</p> <p>४) जनताको कर तिर्ने तथा करको भार बहन क्षमता विश्लेषणका आधारमा कर नीतिलाई विवेकसम्मत र प्रगतिशील बनाइने छ ।</p> <p>५) थप राजश्वका स्रोतको सम्भाव्यता अध्ययन गरी सम्भाव्य थप स्रोत पहिचानका साथै बर्तमान राजश्व स्रोतको दायरा बृद्धि गर्न यसको यकिन तथ्याङ्क संकलन गरी सम्भाव्यताका आधारमा समय सापेक्ष रूपमा करदाताहरूको संख्या बढाउदै लगिनेछ ।</p> <p>६) राजश्वको स्रोत बृद्धि गर्ने पूँजी लगानीको सम्भाव्यता अध्ययन गरिनेछ ।</p> <p>७) सम्पत्ति मूल्यांकन सम्बन्धी सिफारिसलाई निश्चित आधार र मापदण्डमा आवद्ध गरी एकरूपता कायम गरिने छ ।</p> <p>८) आन्तरिक राजश्वका विभिन्न स्रोतहरूबारे सम्भावना अध्ययन, पहिचान, स्रोतहरूको यकिन तथ्याङ्क, सूचना संकलन गर्न कार्यदलहरू बनाई वडागत रूपमा परिचालन गरिनेछ ।</p> <p>९) करका स्रोत अनुसारका तथ्याङ्क हरेक वर्ष अद्यावधिक गरिनेछ ।</p> <p>१०) गाँउपालिकामा पर्यटन प्रवर्द्धन गर्न पूर्वाधारहरूको विकास गरिनेछ साथै पर्यटन विकासमा यस गाँउपालिकामा रहेका धार्मिक/साँस्कृति धरोहर तथा प्राकृतिक संपदाको संरक्षण तथा विकास गर्न निजी क्षेत्रसँग साझेदारीको समेत पहल गरिनेछ ।</p> <p>११) पूर्वाधार उपयोग दस्तुर, घर बहाल कर, व्यवसाय कर जस्ता स्रोत परिचालन गर्न दर निर्धारण गर्दा छिमेकी स्थानीय तहहरू, निजी क्षेत्र र करदातासँग समेत छलफल तथा सहकार्य गरिनेछ ।</p> <p>१२) नियमित एवं बढी कर तिर्ने करदातालाई सम्मान र पुरस्कृत गरिनेछ ।</p> <p>१३) समयमा कर तिर्ने करदातालाई प्रोत्साहन तथा बक्यौता राख्ने करदातालाई जरिवाना लगाइने छ ।</p>

रणनीति	कार्यनीति
२) राजश्व प्रशासनको संस्थागत सुदृढीकरण गरी व्यवस्थित बनाउने ।	<p>१) गाँउपालिकाको समग्र राजश्व परिचालन सम्बन्धी नीतिहरूलाई कार्यान्वयन गर्न राजश्व शाखाको सुदृढीकरण गरी क्षमताबृद्धि गरिनेछ ।</p> <p>२) गाँउपालिकाको राजश्व शाखामा स्वीकृत संगठन संरचना अनुसारको दरबन्दी पूर्ति गरिनेछ ।</p> <p>३) स्थानीय राजश्व परामर्श समिति तथा राजश्व शाखा र वडा कार्यालयका कर्मचारीहरूको क्षमता अभिवृद्धि गरिनेछ ।</p> <p>४) राजश्व शाखाका लागि आवश्यक उपकरण, सफ्टवेयर आदिको प्रबन्ध मिलाई क्रमसः वडा कार्यालयहरूसँग सूचना संजालमा जोड्दै लगिने छ ।</p> <p>५) स्थानीय करबारे सर्वसाधारणलाई जानकारी गराउने करदाता शिक्षा तथा सचेतना कार्यक्रम समुदाय/टोल एवं वडास्तरमा संचालन गरिनेछ ।</p> <p>६) प्रादेशिक तथा जिल्लाका अन्य स्थानीय तहसँग राजश्व परिचालन बारे ज्ञान-सीप, अनुभव आदान-प्रदान र अन्तरक्रिया गरिनेछ ।</p> <p>७) राजश्व लेखापालनलाई कम्प्युटरकृत गरिनेछ र विद्युतीय माध्यमबाट नै राजश्वको प्रतिवेदन र फाँटबारी बनाइने छ ।</p> <p>८) राजश्व सम्बन्धी आन्तरिक नियन्त्रणको व्यवस्थाको लागि राजस्व रसिद नियन्त्रण खाता राखिने छ र प्रत्येक वडाबाट मासिक रूपमा स्रोत खुल्नेगरी राजस्वको प्रतिवेदन लिने प्रणाली अवलम्बन गरिने छ ।</p>
३) राजश्व कर प्रणालीलाई सरल, सहज करदाता मैत्री, पारदर्शी र समावेशी बनाउने	<p>१) कर संकलनमा यथासम्भव निजी क्षेत्र, उपभोक्ता समिति एवं सहकारी संस्थाहरूसँग सहकार्य गरिनेछ ।</p> <p>२) कर प्रशासनलाई पारदर्शी गराउन कर सम्बन्धी सूचनाहरूमा नागरिकहरूको पहुँच पुऱ्याइनेछ ।</p> <p>३) कर/राजश्व सूचना सम्बन्धी प्रतिवेदनहरू अर्धवार्षिक एवं वार्षिक रूपमा गाँउपालिकाको वेभसाईटमा राखिने छ । साथै यस्तो सूचनाहरू गाँउपालिका तथा वडा कार्यालयको सूचना पाटीमा टाँस गर्ने व्यवस्था मिलाइने छ ।</p> <p>४) करदाता शिक्षा र कर सम्बन्धी जनचेतनामूलक कार्यक्रमहरू संचालन गरिने छ ।</p>

रणनीति	कार्यनीति
	<p>५) महिला, अपांगता भएका व्यक्ति तथा गरिब तथा कमजोर आर्थिक अवस्थाका स्थानीय व्यवसायी तथा घरमूलीहरूलाई करमा विशेष छुटको व्यवस्था मिलाइने छ ।</p> <p>६) कर संकलन प्रक्रियालाई सहज बनाउन बैंक तथा विद्युतीय माध्यमबाट कर भुक्तानी गर्ने प्रणालीको विकास गरिनेछ ।</p>
४) समन्वय र सहकार्यलाई प्रोत्साहन गर्ने	<p>१) पर्यटन शुल्क तथा ढुंगा, गिट्टी, बालुवा, माटो जस्ता प्राकृतिक स्रोतको उत्खनन, विक्री तथा बजार व्यवस्थाका सम्बन्धमा छिमेकका अन्य पालिकाहरूसँग समेत समन्वय तथा सहकार्य गरिनेछ ।</p> <p>२) बाझिएका नीतिगत व्यवस्था संशोधनका लागि आवश्यक समन्वय गरिनेछ ।</p> <p>३) कर संकलनमा यथासम्भव निजी क्षेत्र, उपभोक्ता समिति एवं सहकारी संस्थासँग सहकार्य गरिनेछ ।</p> <p>४) राजश्वसँग सम्बन्धित विषयमा प्रदेश सरकार तथा जिल्ला समन्वय समितिसँग नियमित अन्तरक्रिया गरिनेछ । यसैगरी अन्य छिमेकी स्थानीय तहहरूसँग समन्वय बैठक आयोजना गरी राजश्व संकलनका सवालहरूबारे छलफल तथा समन्वय गरिनेछ ।</p> <p>५) राजश्व प्रशासनलाई प्रभावकारी बनाउन प्रदेश सरकार तथा जिल्ला समन्वय समितिसँगको सहकार्य तथा समन्वयमा जोड दिइनेछ ।</p>

५.१.२ राजश्व सुधार कार्ययोजना

गाउँपालिकाको सूचना तथा तथ्याङ्क अध्ययन र गाउँस्तरीय अन्तरक्रियाका आधारमा तयार गरिएको हिलिहाड गाउँपालिकाको राजस्व सुधार योजना देहाय बमोजिम रहेको छ ।

तालिका २४: राजश्व प्रशासन सुधार योजना

क्र.स.	सुधारको लागि गर्नुपर्ने कार्यहरू	समयावधि	जिम्मेवारी
१	कानूनी तथा नीतिगत व्यवस्था		
१.१	राजश्व परामर्श समितिको मासिक बैठक गरी भूमिकालाई प्रभावकारी बनाउने	२०७९ श्रावण देखी	राजश्व परामर्श समिति
१.२	आर्थिक ऐन परिमार्जन गरि लागू गर्ने	२०७९ असार मसान्त सम्म	राजश्व परामर्श समिति, गाँउ सभा

क्र.स.	सुधारको लागि गर्नुपर्ने कार्यहरू	समयावधि	जिम्मेवारी
	<ul style="list-style-type: none"> ▪ हालको राजश्व अधिकारका संभाव्य शिर्षकहरू अनुसार शिर्षक हेरफेर गर्ने ▪ बिषेश गरी करको दर र दायरा समयाअनुकुल बनाउने ▪ सबै करहरूमा छुट तथा जरीवानाको व्यवस्था गर्ने ▪ राजश्व संकलन प्रकृया प्रष्ट गर्ने ▪ व्यवहारमा नदेखिएका, लागू हुन नसक्ने तथा संघीय कानूनसंग बाँझिने प्रावधानहरू हटाउने ▪ राजश्व असुलीको व्यवस्थासंगै दण्ड, जरिवाना तथा पुरस्कारको व्यवस्था गर्ने 		
१.३	राजश्व सम्बन्धी स्पष्ट कार्यविधि तर्जुमा गरी लागू गर्ने	२०७९ असार मसान्त सम्म	गाँउ कार्यपालिका
२	संकलन प्रकृत्यामा सुधार		
२.१	करका बिषयमा जानकारी गराउनका लागि वडाहरूमा करदाता शिक्षा कार्यक्रम संचालन गर्ने	चौमासिक रुपमा	राजश्व शाखा तथा प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत
२.२	सबै करहरूको तथ्याङ्क संकलन गरी कम्प्युटर प्रणालीमा अद्यावधिक गर्ने	२०७९ असार मसान्त सम्म	राजश्व शाखा तथा वडा कार्यालयहरू, प्रप्रअ
२.३	धेरै कर तिर्ने करदाताहरूलाई सम्मान र पुरस्कृत गर्ने	बार्षिक रुपमा	गाँउसभा
२.४	मुख्य करहरू एकैपटक असुल गर्नेगरी एकद्वार कर संकलन प्रणालिको शुरुवात गर्ने	आगामी आर्थिक बर्ष २०७८/७९ देखि	राजश्व शाखा, प्रप्रअ तथा गाँउ कार्यपालिका
२.५	वित्तिय संस्थासंग समन्वय गरी बैंकिङ प्रणालीबाटै कर संकलन गर्ने व्यवस्था गर्ने	आगामी आर्थिक बर्ष २०७८/७९ देखि	राजश्व शाखा, प्रप्रअ तथा गाँउ कार्यपालिका
३	संस्थागत व्यवस्था तथा अन्य		

क्र.स.	सुधारको लागि गर्नुपर्ने कार्यहरू	समयावधि	जिम्मेवारी
३.१	राजश्व शाखामा गाँउ सभाबाट स्विकृत दरबन्दीमा कर्मचारी नियुक्त गर्ने	२०७९ माघ मसान्त सम्म	गाँउ कार्यपालिका तथा प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत
३.२	वडा कार्यालयहरूमा समेत राजश्व प्रशासनका लागि कर्मचारीहरूलाई जिम्मेवारी किटान गरी नियमित अनुगमन गर्ने	२०७९ माघ मसान्त सम्म	गाँउ कार्यपालिका तथा प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत
३.३	जनप्रतिनिधि तथा कर्मचारीहरूका लागि राजश्व सम्बन्धी तालिम तथा अभिमुखीकरण कार्यक्रम संचालन गर्ने	बर्षमा १ पटक	प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत तथा राजश्व शाखा
३.४	राजश्व संकलन अवस्थाको आवधिक अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्ने तथा आम्दानी खर्चको विवरण सार्वजनिक गर्ने	चौमासिक रुपमा	राजश्व परामर्श समिति तथा प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत
३.५	गाँउपालिकाको स्वामित्त तथा हक भोगमा रहेका जग्गा तथा भवनहरूको विवरण संकलन गरी प्रमाण सहित व्यवस्थित रुपमा अभिलेख राख्ने तथा सिमाना छुट्याउने	२०७९ असार मसान्त सम्म	प्राविधिक शाखा, प्रप्रअ
३.६	आन्तरिक र अन्तिम लेखा परीक्षण, सामाजिक लेखापरीक्षण प्रतिवेदनहरू, बार्षिक आय व्ययमा विवरणहरू गाँउपालिकाको वेभसाईट मार्फत सार्वजनिक गर्ने	२०७९ श्रावण	प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत, राजश्व शाखा, आर्थिक प्रशासन शाखा
३.७	आर्थिक प्रशासन शाखा अन्तर्गत राजश्व उपशाखालाई स्रोत साधन सम्पन्न बनाउने	२०७९ असार सम्म	गाँउ कार्यपालिका

ख) कर राजश्व सुधार योजना

तालिका २५: कर राजश्व सुधार योजना

क्र.स.	सुधारको लागि गर्नुपर्ने कार्यहरू	समयावधि	जिम्मेवारी
१	सम्पति कर		
१.१	सम्पति कर व्यवस्था कार्यविधि तर्जुमा गरी पारित गर्ने	२०७९ फागुन सम्म	राजश्व परामर्श समिति र प्रप्रअ
१.२	सम्पति करलाई थप स्पष्ट गर्न संघीय कानूनको भावना अनुसार आर्थिक ऐन परिमार्जन गर्ने	२०७९ असार मसान्त सम्म	राजश्व परामर्श समिति र गाँउसभा
१.३	सम्पती करबारे सबै वडामा जनचेतना कार्यक्रम संचालन गर्ने	२०७९ कार्तिक देखि निरन्तर	आर्थिक प्रशासन शाखा तथा वडा कार्यालय, राजस्व परामर्श समिति
१.४	सम्पती कर लगायत अन्य करहरूको लागि एकिकृत सफ्टवेयर खरीद तथा सो सम्बन्धी तालिमको व्यवस्था गर्ने	२०७९ कार्तिक	गाँउ कार्यपालिका, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत
१.५	सम्पति कर प्रशासनका लागि थप भौतिक सामग्रीहरूको व्यवस्था गर्ने र संकलन गर्न अध्ययन गर्ने (वडा कार्यालयमा)	२०७९ माघ	गाँउ कार्यपालिका, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत
१.६	सम्पति कर प्रशासनमा GIS Mapping Tools लाई समेतमा प्रयोगमा ल्याउने	२०७९ असार मसान्त सम्म	प्राविधिक शाखा र प्रप्रअ
२	भूमिकर/मालपोत		
१.१	जग्गाको वर्गिकरण अनुसार राजमार्गसँग र मुख्य सडकमा जोडिएका कित्ताको विवरण संकलन गर्ने	२०७९ असोज मसान्त सम्म	आर्थिक प्रशासन शाखा र वडा कार्यालय
१.२	मालपोत कार्यालयहरूबाट जग्गाको नयाँ लगत र मूल्यांकन दर प्राप्त गर्ने	२०७९ असार मसान्त सम्म	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत र अध्यक्ष
१.३	जग्गाको उपयोग अनुसार पूनःवर्गिकरण गर्न वडा र टोल समूहहरूसँग परामर्श गर्ने	२०७९ फागुन सम्म	राजश्व परामर्श समिति
३	घरजग्गा वहाल कर		
३.१	वहालमा भएका घरजग्गाको लगत संकलन गरी अद्यावधिक गर्ने र सम्पति करसँग आवद्ध गर्ने ।	२०७९ असार सम्म	राजश्व शाखा, वडा कार्यालय, प्रप्रअ

क्र.स.	सुधारको लागि गर्नुपर्ने कार्यहरू	समयावधि	जिम्मेवारी
३.२	घर तथा जग्गा धनि र वहालवालाहरू बिचको वहाल सम्झौता अनिवार्य गर्ने ।	२०७९ मंसिर सम्म	राजश्व शाखा, गाँउ कार्यपालिका, प्रप्रअ
३.३	घरजग्गा वहाल रकम मूल्यांकन गर्न संरचनाको प्रकार र स्थानको आधारमा प्रति वर्गफिटका दरले वहाल मूल्य निर्धारण गर्ने र सो वमोजिम वहाल रकम निर्धारण गरी कर संकलन गर्ने ।	२०७९ असार सम्म	राजश्व शाखा र गाँउ कार्यपालिका
३.४	घरजग्गा वहाल कर संकलन कार्यविधि तर्जुमा गर्ने ।	२०७९ असार सम्म	गाँउ कार्यपालिका र प्रप्रअ
४	व्यवसाय कर		
४.१	व्यवसाय दर्ता तथा नवीकरण सम्बन्धि प्रणालीलाई व्यवस्थित गर्न व्यवसाय कर व्यवस्थापन कार्यविधि तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गर्ने	२०७९ असार मसान्त सम्म	राजश्व परामर्श समिति र प्रप्रअ
४.२	व्यवसायीका प्रतिनिधिहरूसंग समन्वय गरि व्यवसायमा भएको लगानी तथा कारोवारको आधारमा व्यवसायको वर्गीकरण गर्ने ।	२०७९ जेष्ठ मसान्त सम्म	राजश्व परामर्श समिति, गाँउकार्यपालिका र प्रप्रअ
४.३	व्यवसाय करको दरलाई वर्गिकरणको आधारमा पुनरावलोकन गरि आर्थिक ऐनमा समावेश गर्ने ।	२०७९ असार मसान्त सम्म	राजश्व परामर्श समिति र गाँउसभा
४.४	व्यवसाय संचालनको लागि गाँउपालिकाको इजाजत लिनुपर्ने ब्यवस्था अनिवार्य गरि व्यापक प्रचार प्रसार गर्ने ।	२०७९ श्रावण देखि	राजस्व शाखा र वडा कार्यालय
४.५	उद्योग वाणिज्य संघ, आन्तरिक राजस्व कार्यालय, घरेलु कार्यालय तथा अन्य मुख्य सरोकारवालासँग गाँउपालिकाले समन्वय र नियमित अन्तरक्रिया गर्ने ।	२०७९ मंसिर देखि निरन्तर	गाँउ कार्यपालिका
४.६	राजस्व शाखामा असुली अभिलेख अद्यावधिक गर्ने ।	२०७९ श्रावण १ देखि	राजश्व शाखा
४.७	व्यवसायको तथ्यांक/लगत, व्यवसाय करको दर तथा संकलनको अवस्था सम्बन्धी अनुगमन तथा मुल्यांकन गर्ने ।	चौमासिक रुपमा	राजस्व परामर्श समिति र गाँउ कार्यपालिका

क्र.स.	सुधारको लागि गर्नुपर्ने कार्यहरू	समयावधि	जिम्मेवारी
४.८	व्यवसाय दर्ता तथा कर संकलनका लागि आवधिक रूपमा घुम्ति शिविर संचालन गर्ने	२०७९ श्रावण देखि त्रैमासिक रूपमा	आर्थिक प्रशासन शाखा र वडा कार्यालयहरू
४.९	व्यवसाय कर सम्बन्धमा आर्थिक ऐनमा दण्ड र पुरस्कारको व्यवस्था गर्ने ।	२०७९ असोज देखि	गाँउसभा
५	विज्ञापन कर		
५.१	बिभिन्न स्थानमा भएका होडिङ्ग बोर्डको बारेमा सुचना संकलन गरी सम्बन्धित विज्ञापन दातासंग कर असुल गर्ने।	२०७९ श्रावण देखि	आर्थिक प्रशासन शाखा र प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत
५.२	बिभिन्न समयमा लगाईने मेलापर्वको विज्ञापनको कर असुल गर्ने।	२०७९ श्रावण देखि	आर्थिक प्रशासन शाखा र प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत

ग) गैर कर राजश्व सुधार योजना

तालिका २६: गैर कर राजश्व सुधार योजना

क्र.स.	सुधारको लागि गर्नुपर्ने कार्यहरू	समयावधि	जिम्मेवारी
१	घर नक्शा पास एवं रजिष्ट्रेशन दस्तुर		
१.१	घर अभिलेखीकरण तथा नक्सापास प्रक्रियाले भवन निर्माण प्रक्रियालाई नियमन समेत गर्ने भएकोले यसलाई प्रभावकारी बनाउने	२०७९ श्रावण देखि	प्राविधिक शाखा र प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत
१.२	गाँउपालिका भित्र भएका पक्की तथा कच्ची घरहरूको अभिलेखिकरण गर्ने	२०७९ श्रावण देखि निरन्तर	कार्यपालिका र प्राविधिक शाखा
१.३	मापदण्ड तथा कार्यविधिहरू अनुसार नक्सापास प्रावधान पूर्ण रूपमा लागु गर्ने ।	२०७९ असोज देखि	प्राविधिक शाखा र भवन तथा नक्शापास उपशाखा
१.४	घरको तल्ला, बनोट तथा किसिमका आधारमा दस्तुरको दर समयानुकुल परिमार्जन गर्ने ।	२०७९ मंसिर देखि	राजश्व परामर्श समिति, भवन तथा नक्शा पास उपशाखा, गाँउ सभा

क्र.स.	सुधारको लागि गर्नुपर्ने कार्यहरू	समयावधि	जिम्मेवारी
१.५	गाँउपालिका गठन पूर्व वनेका घरहरूको अभिलेखीकरणको लागि दस्तुर आर्थिक ऐनमा समावेश गर्ने।	२०७९ श्रावण देखि	भवन तथा नक्शा पास उपशाखा र गाँउ कार्यापालिका
१.६	नक्सापासको लागि मापदण्ड तथा कार्यविधिहरू अनुसार भवन निर्माण भए नभएको निरन्तर अनुगमन गर्ने ।	२०७९ मंसिर देखि	भवन तथा नक्शा पास उपशाखा र गाँउ कार्यापालिका
२	वहाल विटौरी शुल्क		
२.१	गाँउपालिका क्षेत्रभित्र भएका सार्वजनिक जमिन तथा त्यहाँ रहेका संरचनाबारे तथ्यांक संकलन गर्ने	२०७९ असार मसान्त सम्म	प्राविधिक शाखा, प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत
२.२	सार्वजनिक जमिनमा रहेका संरचना र विद्यमान उपयोगको अवस्था हेरी शुल्क निर्धारण गर्ने	२०७९ श्रावण देखि	राजश्व परामर्श समिति र गाँउसभा
२.३	हाटबजार र बजारमा रहने अस्थायी पसलहरूको पटके शुल्क निर्धारण गरी आर्थिक ऐनमा उल्लेख गर्ने	२०७९ असार मसान्त सम्म	राजश्व परामर्श समिति र गाँउसभा
२.४	विटौरी शुल्क तिर्नुपर्ने करदाताहरूलाई सूचित गर्ने	२०७९ मंसिर मसान्त सम्म	आर्थिक प्रशासन शाखा
२.५	वहाल विटौरी शुल्कको दायराभित्र सार्वजनिक जग्गाको उपयोग र सरकारी जग्गामा बनेका संरचनाको उपयोग गरेवापत लाग्ने शुल्कलाई आर्थिक ऐनमा उल्लेख गर्ने ।	२०७९ असार मसान्त सम्म	गाँउ कार्यपालिका र प्रप्रअ
३	दर्ता, नविकरण तथा अनुमती दस्तुर		
३.१	विद्यालय स्थापना, घ वर्गको ठेक्का इजाजत, एफ.एम. रेडियो संचालन, वित्तिय संस्था, स्वास्थ्य संस्था, मर्मत संभार, स्थानीय व्यापारीक फर्म आदिको दर्ता गर्ने कार्यविधि तर्जुमा गर्ने	२०७९ फागुन मसान्त सम्म	गाँउ कार्यपालिका, प्रप्रअ

क्र.स.	सुधारको लागि गर्नुपर्ने कार्यहरू	समयावधि	जिम्मेवारी
३.२	दर्ता तथा नवीकरण दस्तुरको दर आर्थिक ऐनमा सेवा शुल्क दस्तुरबाट टुक्र्याउने	२०७९ असार मसान्त	राजश्व परामर्श समिति, गाँउ सभा
४	ढुंगा, गिट्टी, बालुवा, स्लेट आदिको बिक्री		
४.१	बिगतमा उत्खनन र विक्री भईरहेका लाई निरन्तरता दिने र यसवाहेक थप खोला र नीजि खानिहरूको पहिचान गर्ने। हाल बालुवा निकाल्ने क्षेत्र वा खोलाको IEE अनुसारको परिमाणको लागत तयार गर्ने	२०७९ असार मसान्त	गाँउपालिका अध्यक्ष र प्रप्रअ
४.२	माथी उल्लेखित स्रोतहरूमा प्रारम्भिक वातावरणिय अध्ययन गराउने	२०७९ फाल्गुन मसान्त	कार्यपालिका र प्राविधिक शाखा
४.३	थप भएका खानी र खोलाहरूको छुट्टै प्याकेजमा ठेक्का आह्वान गर्ने	२०७९ मंसिर मसान्त	कार्यपालिका
४.४	दहत्तर बहत्तर शुल्क सम्बन्धि दफा आर्थिक ऐनमा थप गरी दर निर्धारण गर्ने	२०७९ असार मसान्त	राजश्व परामर्श समिति र गाँउसभा
४.५	काम र बिक्रीको नियमित अनुगमन सुनिश्चित गर्ने	२०७९ भाद्र	कार्यपालिका, राजश्व परामर्श समिति
५	सरकारी सम्पतिको बहाल र विक्री		
५.१	गाउँपालिकाको स्वामित्वमा भएका र बहालमा लगाउन सकिने सम्पतिहरूको विवरण यकिन गरी सबै सम्पतिको बहाल रकमको दर आर्थिक ऐनमा समावेश गर्ने ।	२०७९ असार मसान्त	कार्यपालिका, राजश्व परामर्श समिति
५.२	गाउँपालिकाको सम्पति बहालमा लगाउने सम्बन्धमा कार्यविधि तर्जुमा गरी कार्यान्वयनमा ल्याउने ।	२०७९ असार मसान्त	कार्यपालिका, राजश्व परामर्श समिति

क्र.स.	सुधारको लागि गर्नुपर्ने कार्यहरू	समयावधि	जिम्मेवारी
५.३	कार्यविधिमा उल्लिखित शर्तहरू पालाना भए नभएको आवधिक रूपमा अनुगमन गर्ने ।	२०७९ असार मसान्त	कार्यपालिका, राजश्व परामर्श समिति
६	सेवा शुल्क		
६.१	शुल्क असुलीलाई कडाईका साथ लागू गर्ने	निरन्तर	कार्य पालिका
७	दिर्घकालिन आयस्रोतको पहिचान तथा संभाव्यता		
७.१	गाँउपालिकाको दिर्घकालिन आय हुनसक्ने संभाव्य क्षेत्रहरूको पहिचान गर्ने <ul style="list-style-type: none"> ▪ मुख्य बजार र राजमार्ग आसपास भवन वा सटर ▪ बजार क्षेत्रमा खानेपानी आयोजना संचालन ▪ अस्पताल निर्माण तथा संचालन ▪ सामुदायिक भवन तथा सभाहल ▪ हाटबजार पूर्वाधार ▪ पर्यटकिय क्षेत्रको पूर्वाधार ▪ राजमार्ग आसपास बजारको विकास 	२०७९ असार मसान्त	गाँउ कार्यपालिका, गाँउ सभा
७.२	पहिचान भएका क्षेत्रहरूको संभाव्यता अध्ययनका लागि रकम विनियोजन गर्ने	२०७९ श्रावण मसान्त	गाँउ कार्यपालिका

परिच्छेद - छ: आगामी तीन बर्षको आय प्रक्षेपण

यस परिच्छेदमा आगामी ३ आर्थिक वर्षहरूका लागि गाउँपालिकाको राजस्व प्रक्षेपण गरिएको छ । महालेखा परीक्षकले स्वीकृत गरेको एकीकृत आर्थिक सङ्केत तथा वर्गीकरण र व्याख्या, २०७४ को आधारमा आय प्रक्षेपण गरिएको छ । गाउँपालिकाको राजस्व अधिकार, हालको आय सङ्कलन अवस्था तथा राजस्व सुधार कार्ययोजना कार्यान्वयन पश्चात आय सङ्कलनमा पार्ने प्रभाव समेतलाई मध्यनजर गर्दै आगामी ३ वर्षको आय प्रक्षेपण गरिएको छ । यस प्रक्षेपणले गाउँपालिकाको आय बजेट तर्जुमा गर्न सहयोग पुग्नेछ ।

६.१ राजस्व सुधार कार्ययोजनाका आधारमा राजस्व प्रक्षेपण

राजस्व सुधार कार्ययोजनाको कार्यान्वयन पश्चात आगामी तीन वर्ष (आ.व. २०७९/८० देखि २०८१/८२) को लागि आय प्रक्षेपण गरिएको छ । यो आय अनुमान राजस्व सुधार योजनामा प्रस्ताव गरिएका क्रियाकलापहरूको आधारमा गरिएको छ । धेरैजसो शिर्षकहरूको आय प्रक्षेपण प्राप्त तथ्याङ्कमा आधारित छ भने भविष्यमा आयका आधारको दायरा बढ्न गई सोबाट हुने योगदानलाई समेत मध्यनजर गरिएको छ । त्यसै गरि केही शिर्षकहरूको आय प्रक्षेपण गर्दा विगतको आय संकलनको वृद्धिदरलाई आधार मानिएको छ।

तालिका २७: आगामी तीन आर्थिक बर्षको राजस्व प्रक्षेपणको आधार

(रु हजारमा)

क्र.स.	राजस्व शिर्षक	कुल सम्भाव्य आय	प्रक्षेपणको आधार	प्रक्षेपित रकम
क	आन्तरिक आय तर्फ			
१	सम्पति कर	६५१६	कुल संभावनाको ७५% र त्यसपछिका आवहरूमा १५% बढदै जाने	७१६८
२	मालपोत भूमि कर	१८००	कुल संभावनाको ७०% र त्यसपछी क्रमश आवहरूमा १०% ले बढदै जाने	२०७०
३	वहाल कर	१०४५	कुल संभावनाको ५०% र त्यसपछीका आव बर्षहरूमा २०% ले बढदै जाने	१५६८
४	व्यवसाय कर	२२५	कुल संभावनाको ६०% र त्यसपछीका आव बर्षहरूमा १५% ले बढदै जाने	२४८
५	व्यवसाय रजिष्ट्रेशन दस्तुर (दर्ता तथा अनुमति)	४५०	कुल संभावनाको ९०% र त्यसपछीका आव बर्षहरूमा १५% ले बढदै जाने	४९५
६	घर नक्शा पास दस्तुर	८६८६	कुल संभावनाको ८०% र त्यसपछीका आव बर्षहरूमा १०% ले बढदै जाने	९५५५

हिलिहाड गाँउपालिकाको राजश्व सुधार कार्ययोजना, २०७८

क्र.स.	राजश्व शिर्षक	कुल सम्भाव्य आय	प्रक्षेपणको आधार	प्रक्षेपित रकम
७	वहाल विटौरी शुल्क	१०२	कुल संभावनाको ७०% र त्यसपछीका आव बर्षहरुमा २०% ले बढदै जाने	११२
८	सिफारिश तथा प्रमाणित दस्तुर (सम्पूर्ण)	६७२	कुल संभावनाको ९०% र त्यसपछीका आव बर्षहरुमा १०% ले बढदै जाने	७७३
९	सरकारी सम्पतिको वहालबाट र विक्रीबाट (राजपत्र, पुस्तक, नक्शा र बोलपत्र विक्री समेत)	७००	कुल संभावनाको ७०% र त्यसपछीका आव बर्षहरुमा १०% ले बढदै जाने	७७०
१०	अखेटोपहारमा लाग्ने कर	१०	कुल संभावनाको ६०% र त्यसपछीका आव बर्षहरुमा १०% ले बढदै जाने	११
११	अन्य विक्रीबाट	१६५०	कुल संभावनाको ९०% र त्यसपछीका आव बर्षहरुमा १०% ले बढदै जाने	१८१५
१२	अन्य प्रशासनिक सेवा शुल्क	१९१३	कुल संभावनाको ८०% र त्यसपछीका आव बर्षहरुमा १५% ले बढदै जाने	२१९२
१३	ढुंगा गिट्टी वालुवा दहतर बहतर शुल्क	०	कुल संभावनाको ९०% र त्यसपछीका आव बर्षहरुमा १०% ले बढदै जाने	०
१४	अन्य मनोरञ्जन कर	१००	कुल संभावनाको ८०% र त्यसपछीका आव बर्षहरुमा १०% ले बढदै जाने	११०
१५	अन्य कर	२५	कुल संभावनाको ६०% र त्यसपछीका आव बर्षहरुमा १०% ले बढदै जाने	२८
१६	विज्ञापन कर	१००	आर्थिक बर्ष २०७८/७९ मा गाँउपालिकाको हिस्सा ६०% र त्यसपछी क्रमश १५% का दरले बृद्धि हुदै जाने	११०
ख	राजश्व तथा रोयल्टी बाँडफाँड			
ख. १	संघीय सरकार			
१.१	बाँडफाँड भई प्राप्त हुने मु.अ.कर	३६१५६	आर्थिक बर्ष २०७८/७९ मा प्राप्त रकम र त्यसपछी बार्षिक ५% को दरले बृद्धि हुँदै जाने अनुमान	१८०८
१.२	बाँडफाँड भई प्राप्त हुने अन्त शुल्क	३६१५६	आर्थिक बर्ष २०७८/७९ मा प्राप्त रकम र त्यसपछी क्रमश ५% का दरले बृद्धि हुँदै जाने अनुमान	१८०८
ख. २	प्रदेश सरकार			
२.१	घरजग्गा रजिष्ट्रेशन दस्तुर	१००	आर्थिक बर्ष ७७/७८ मा प्राप्त सिलिलड र त्यसपछी बार्षिक १०% ले बृद्धि हुँदै जाने अनुमान	१०

क्र.स.	राजस्व शीर्षक	कुल सम्भाव्य आय	प्रक्षेपणको आधार	प्रक्षेपित रकम
२.२	बाँडफाँडबाट प्राप्त हुने सवारी साधन कर	३९५८	आर्थिक बर्ष २०७८/७९ मा प्राप्त रकम र त्यसपछी क्रमश ५% का दरले बृद्धि हुदै जाने अनुमान	१९८
२.३	बाँडफाँडबाट प्राप्त हुने मनोरञ्जन कर		बार्षिक एकमुष्ठ रु १ लाख अनुमान	१००
ग	अनुदान तथा वित्तिय हस्तान्तरण			
ग. १	संघीय सरकार			
१.१	समानिकरण अनुदान	१०४४००		५२२०
१.२	शसर्त अनुदान चालु	२०८७५०	आर्थिक बर्ष २०७८/७९ को यथार्थ रकम र त्यसपछी क्रमश ५% का दरले बृद्धि हुदै जाने अनुमान	१०४३८
१.३	शसर्त अनुदान पुँजीगत	३०४००		१५२०
१.४	बिषेश अनुदान			
१.५	समपुरक अनुदान	१७२००		८६०
१.६	अन्य अनुदान (निर्वाचन क्षेत्र विकास र अन्य)		चालु आर्थिक बर्षको विनियोजन यथावत रहि बार्षिक १०% का दरले थपिदै जाने अनुमान	
ग. २	प्रदेश सरकार			
२.१	समानिकरण अनुदान	५८९५	आर्थिक बर्ष २०७८/७९ को यथार्थ रकम र त्यसपछी क्रमश ५% का दरले बृद्धि हुदै जाने अनुमान	२९५
२.२	शसर्त अनुदान चालु	१६१०		८१
	शसर्त अनुदान पुँजीगत	३०४००		१५२०
२.३	बिषेश अनुदान			
२.४	समपुरक अनुदान	१००००		५००
ग. ३	अन्य आन्तरिक अनुदान			
३.१	अन्य संस्थागत आन्तरिक अनुदान		आर्थिक बर्ष २०७९/८० मा रु १० लाख प्राप्त हुने र त्यसपछी त्यसपछी क्रमश बार्षिक १०% का दरले बृद्धि हुदै जाने अनुमान	१०
३.२	अन्य व्यक्तिगत आन्तरिक अनुदान		जनताको लागत सहभागिताबाट आर्थिक बर्ष २०७९/८० मा रु १० लाख प्राप्त हुने र त्यसपछी त्यसपछी क्रमश बार्षिक १०% का दरले बृद्धि हुदै जाने अनुमान	१०

६.२ आगामी तीन आर्थिक बर्षको राजस्व प्रक्षेपण

आय शीर्षकको संभाव्य आधार तथा राजस्व सुधार कार्ययोजनाको कार्यान्वयनलाई आधार मानी गाउँपालिकाको आगामी तीन वर्षको प्रक्षेपित आयको विवरण तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ । प्रक्षेपणको लागि राजस्व संकेत वर्तमानमा सिफारिश गरिएको लेखा कोडको आधारमा

गरिएको छ । माथिका अध्यायहरूमा प्रस्ताव गरिएअनुसार ऐनले दिए बमोजिम करका दायरा विस्तार गर्न सकेको खण्डमा निम्न तालिकामा दिए अनुसार गाउँपालिकाको आय वृद्धि हुने देखिन्छ ।

तालिका २८: आगामी तीन आर्थिक बर्षको आय प्रक्षेपण

(रु हजारमा)

राजस्व संकेत	राजस्व शिर्षक	२०७७/७८ यथार्थ	२०७८/७९ अनुमानित	प्रक्षेपण		
				७९/८०	८०/८१	८१/८२
१००००	राजस्व तथा अनुदान					
क	आन्तरिक आय	५६१२	२६०६४	२९२०१	३२१०९	३५३०७
११३१३	सम्पत्ति कर	०	६५१६	७१६८	७८८४	८६७३
११३१४	भूमी कर/मालपोत	११५५	१८००	२०७०	२२७७	२५०५
११३२१	घरबहाल कर	०	१०४५	१५६८	१७२४	१८९७
१४६११	व्यवसाय कर		२२५	२४८	२७२	२९९
१४४२१	विज्ञापन कर		१००	११०	१२१	१३३
१४२५३	व्यवसाय रजिष्ट्रेशन दस्तुर	०	४५०	४९५	५४५	५९९
१४२४२	घर नक्शापास दस्तुर	०	८६८६	९५५५	१०५१०	११५६१
११३२२	वहाल विटोरी	०	१०२	११२	१२३	१३६
१४२४३	सिफारिस तथा प्रमाणित दस्तुर	६७९	६७२	७७३	८५०	९३५
१४१५१	सरकारी सम्पत्तीको बहाल र विक्रिबाट प्राप्त आय (राजपत्र,	१६८	७००	७७०	८४७	९३२

हिलिहाड गाँउपालिकाको राजश्व सुधार कार्ययोजना, २०७८

	पुस्तक, नक्शा, बोलपत्र विक्री समेत)					
	जग्गा रेखाङ्कन दस्तुर		१६५	१८२	२००	२२०
१४२१९	ढुंगा, गिटि वालुवा (बहतर दहतर) शुल्क		०	०	०	०
	पर्यटन शुल्क		१५	१७	१९	२१
१४३११	न्यायिक दण्ड, जरिवाना र जफत	०	६५	७२	७९	८७
१४५२९	अन्य राजश्व		१०	११	१२	१३
११६९१	अन्य कर	३८	२५	२८	३०	३३
१४२४४	व्यक्तिगत घटना दस्तुर		१२५	१३१	१३८	१४५
१४२४५	नाता प्रमाणित दस्तुर		११०	११६	१२१	१२७
११६९१	विविध राजश्व	२१७०	१५००	१६५०	१८१५	१९९७
१४२१३	अन्य विक्री		१६५०	१८१५	१९९७	२१९६
११४७१	अन्य मनोरञ्जन कर		१००	११०	१२१	१३३
	अखेटोपहारमा लाग्ने कर		१०	११	१२	१३
१४२२९	अन्य प्रशासनिक सेवा शुल्क	१४०२	१९९३	२१९२	२४१२	२६५३
ख	राजस्व बाँडफाँड					
	संघीय सरकार	६०९१२	७२३१२	७५९२८	७९७२४	८३७१०

हिलिहाड गाँउपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजना, २०७८

११४५६	बाँडफाँड भई प्राप्त हुने मु.अ.कर	६०९१२	३६१५६	३७९६४	३९८६२	४१८५५
११३१५	बाँडफाँड भई प्राप्त हुने अन्तःशुल्क		३६१५६	३७९६४	३९८६२	४१८५५
	प्रदेश सरकार	३९६७	४१५८	४३६६	४५७९	४८०३
११४७२	सवारी साधन कर	३९६७	३९५८	४१५६	४३६४	४५८२
११३१५	घरजग्गा रजिष्ट्रेशन दस्तुर (प्रदेशसंग राजस्व बाँडफाँड)	०	१००	११०	११६	१२१
१४४११	मनोरञ्जन कर		१००	१००	१००	१००
ग	अन्तरसरकारी वित्तीय हस्तान्तरण					
	संघीय सरकार	३२४७९८	३६८७०६	३८७१४१	४०६४९८	४२६८२३
१३३११	समानिकरण अनुदान	९८६००	१०४४००	१०९६२०	११५१०१	१२०८५६
१३३१२	शसर्त अनुदान चालु	२१८६२१	२०८७५०	२१९१८८	२३०१४७	२४१६५४
१३३१३	शसर्त अनुदान पूँजीगत		३०४००	३१९२०	३३५१६	३५१९२
१३३१४	विशेष अनुदान चालु			०	०	०
१३३१५	विशेष अनुदान पूँजीगत			०	०	०
१३३१६	समपुरक अनुदान चालु	७५७७	७९५६	८३५४	८७७१	९२१०

१३३१७	समपुरक अनुदान पूँजीगत		१७२००	१८०६०	१८९६३	१९९११
	प्रदेश सरकार	१८३८१	१७५०५	१८३८०	१९२९९	२०२६४
१३३११	समानिकरण अनुदान	६९९५	५८९५	६१९०	६४९९	६८२४
१३३१२	शसर्त अनुदान चालु	१३८६	१६१०	१६९१	१७७५	१८६४
१३३१३	शसर्त अनुदान पूँजीगत			०	०	०
१३३१४	विषेश अनुदान चालु			०	०	०
१३३१५	विषेश अनुदान पूँजीगत			०	०	०
१३३१६	समपुरक अनुदान चालु	१००००	१००००	१०५००	११०२५	११५७६
१३३१७	समपुरक अनुदान पूँजीगत			०	०	०
१३३१८	अन्य चालु			०	०	०
	अन्य आन्तरिक अनुदान	०	२०००	२२००	२४२०	२६६२
१३४११	अन्य संस्थागत आन्तरिक अनुदान		१०००	११००	१२१०	१३३१
१३४१२	अन्य व्यक्तिगत आन्तरिक अनुदान (जनसहभागिता)		१०००	११००	१२१०	१३३१

हिलिहाड गाँउपालिकाको राजश्व सुधार कार्ययोजना, २०७८

३००००	वित्तीय सम्पति तथा दायित्व	५०८७६	३१०६५	३४१७२	३७५८९	४१३४८
३२१२२	बैंक मौज्दात	५०८७६	३१०६५	३४१७२	३७५८९	४१३४८
	जम्मा राजश्व, अनुदान, सम्पति तथा दायित्व	४६०५७९	५१७६५२	५४७०२२	५७७६३९	६१०११४

* आर्थिक बर्ष २०७८/७९ को अनुमान रकम

परिच्छेद - सात: अपेक्षित नतिजा

यस परिच्छेदमा हिलिहाड गाउँपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजनाको अपेक्षित नतिजा प्रस्तुत गरिएको छ ।

७.१ अपेक्षित नतिजा

यस अध्ययन अनुसार हिलिहाड गाउँपालिकाको आगामी आ.व. २०७९/८० को कुल आय ५५ करोड ७९ लाख ३१ हजार हुने देखिएको छ । तालिका १८ मा प्रस्तुत विवरणले गाउँपालिकाको आन्तरिक आय सो आर्थिक बर्षमा २ करोड ४० लाख २४ हजार हुने अनुमान गरिएको छ। सो आय कुल आयको करिब १६.९९% हुन आँउछ जुन आर्थिक बर्ष २०७७/७८ को तुलनामा ३% ले बढी हो । गाउँपालिकाले बिगत आर्थिक बर्षहरूमा करतर्फ मालपोत र व्यवसाय कर न्यून संकलन गर्ने गरेको तथा गैरकर तर्फ समेत व्यवसाय रजिष्ट्रेशन र नक्शापास दस्तुर संकलन गर्न नसकेको देखिन्छ । त्यसैगरी सिफारिस र प्रमाणित दस्तुर पनि न्यून संकलन भएको देखिन्छ भने सरकारी सम्पतिको वहाल र पर्यटन शुल्क समेत संकलन गर्न सकेको देखिदैन। आगामी बर्षहरूमा आन्तरिक आय बढाउन सम्पति, कर ढुंगा गिट्टी वालुवा दहतर बहतर शुल्क, व्यवसाय रजिष्ट्रेशन दस्तुर (दर्ता तथा अनुमति) आदीमा कर लगाउन सके बढ्ने देखिन्छ। तर यस अध्ययनमा उक्त क्षेत्रहरूमा आगामी बर्षको प्रक्षेपणमा गाउँपालिकाको आन्तरिक आयको हिस्सा बढन गएको छ। सारांशमा राजस्व सुधार कार्ययोजनाको कार्यान्वयन पश्चात् आगामी तीन आर्थिक वर्षहरूमा हुने आय संरचना देहाय अनुसार हुने प्रक्षेपण गरिएको छ:

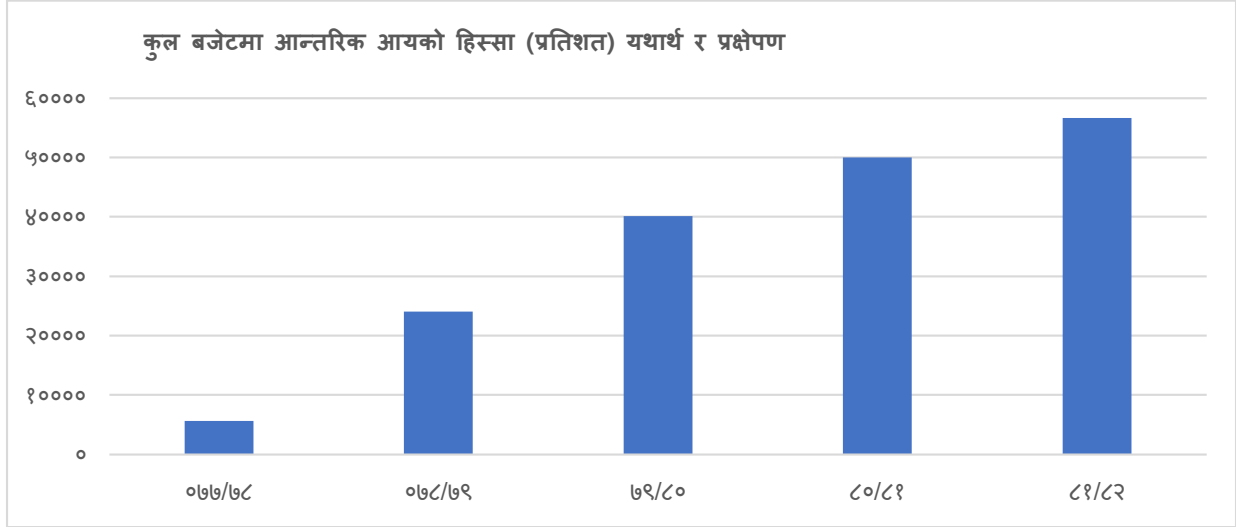
तालिका २९: अपेक्षित आय संरचना

रु (हजारमा)

क्र.स	राजस्व शिर्षक	आ.ब. २०७७/७८ (यथार्थ)	आ.ब.२०७८/७९ (यथार्थ)	प्रक्षेपण		
				७९/८०	८०/८१	८१/८२
१	आन्तरिक आय	२६५९७	२६०६४	२९२०१	३२१०९	५३३०७
२	राजश्व बाँडफाँड (संघीय तथा प्रदेश सरकार)	६४८७९	७६४७०	८०२९४	८४३०३	८८५१३
३	अनुदान तथा वित्तिय हस्तान्तरण					
	संघीय सरकार	३२४७९८	३६८७०६	३८७१४१	४०६४९८	४२६८२३
	प्रदेश सरकार	१८३८१	१७५०५	१८३८०	१९२९९	२०२६४
	अन्य आन्तरिक अनुदान	०	२०००	२२००	२४२०	२६६२
	वित्तिय सम्पति तथा दायित्व	५०८७६	३१०६५	३४१७२	३७५८९	४१३४८
	जम्मा	४८५५३१	५२१८१०	५५१३८८	५५८२२१८	६१४९१७

कुल आयमा आन्तरिक आयको योगदान (%)	५.५	५.०	५.३	५.५	८.७
----------------------------------	-----	-----	-----	-----	-----

चित्र ५ हिलिहाड गाउँपालिकाको कुल बजेटमा आन्तरिक आयको हिस्सा

उल्लेख गरिएअनुसार प्रक्षेपित आय हासिल गर्नका लागि गाउँपालिकाले वर्तमान संरचना तथा व्यवस्थापन प्रणालीमा परिवर्तन गर्न आवश्यक देखिन्छ । यस सन्दर्भमा सुधारका लागि सुझाइएका कदमहरू निम्नानुसार छन्:

- राजश्व असुलीको अनुगमन कार्यमा राजस्व परामर्श समितिलाई थप क्रियाशील बनाउने।
- आर्थिक ऐन संसोधन गरी संघीय कानून अनुकूलन र थप वस्तुपरक बनाउने ।
- आय अनुमान र आय प्रतिवेदनका लागि तोकिएको ढाँचा व्यवहारमा ल्याउने ।
- सम्पत्ति कर र मालपोत वा भूमिकर असुली व्यवस्था ब्यवस्थित गरी कम्प्यूटरकृत अभिलेख तयार गर्ने ।

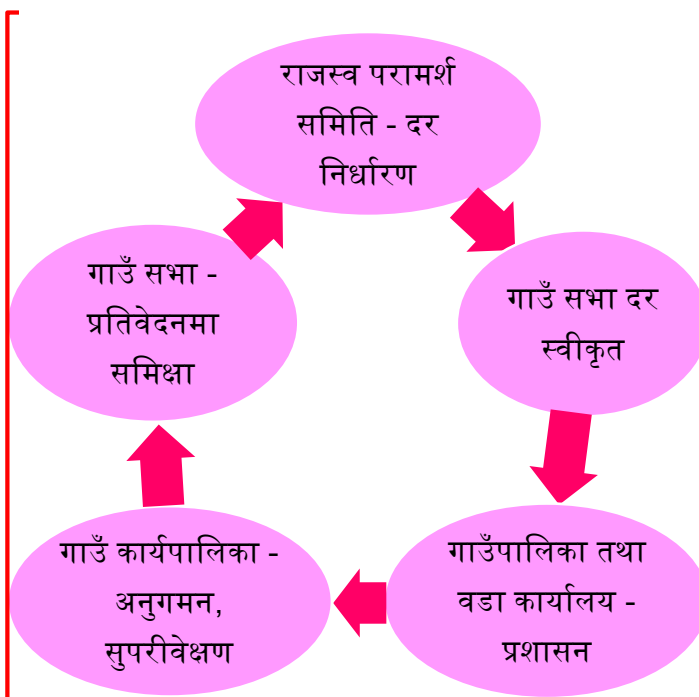
परिच्छेद - आठ: अनुगमन तथा मूल्याङ्कन

यस परिच्छेदमा हिलिहाड गाउँपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजनाको अनुगमन तथा मूल्याङ्कनबारे चर्चा गरिएको छ ।

८.१ अनुगमन तथा मूल्याङ्कन

कुनै पनि योजनाको प्रभावकारी कार्यान्वयन पश्चात मात्रै योजनाले सार्थकता पाउने गर्दछ । कार्यान्वयनमा प्रभावकारिताका लागि अन्य कुराको अतिरिक्त यसको अनुगमनको लागि भरपर्दो विधि र संयन्त्र निर्माण हुन आवश्यक भए जस्तै राजस्व सुधार कार्ययोजनामा समावेश भएका कृयाकलापहरूको कार्यान्वयन सुनिश्चितताका लागि पनि यसको नियमित र भरपर्दो अनुगमनको व्यवस्था गरिनु जरुरी हुन्छ । राजस्व सुधार कार्ययोजनाको अनुगमनमा मुख्य

चित्र 6 राजस्व सुधार कार्ययोजनाको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन

रूपमा राजस्व शाखा/महाशाखा, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, राजस्व परामर्श समिति तथा कार्यपालिकाको भूमिका महत्वपूर्ण हुन्छ ।

अनुगमनबाट गाउँपालिकाको राजस्व सम्बन्धी नीति र योजनाको उचित रूपमा कार्यान्वयन भए नभएको, राजस्व असुलीको प्रवृत्ति लक्ष्य अनुरूप भए नभएको, राजस्व प्रशासनमा कुनै समस्या भए नभएको, सुधारका लागि गरिएका निर्णय कार्यान्वयन भए नभएको, अभिलेख दुरुस्त राखे नराखेको, निर्धारित अवधिमा राजस्व कोषमा दाखिला गरे नगरेको आदि कुराहरू नियमित रूपमा अनुगमन गरि अद्यावधिक सूचना प्राप्त गर्ने र आवश्यकता अनुसार निर्णय, निर्देशन तथा गाउँपालिकामा सिफारिस लगायतको कार्यबाट मात्र स्वीकृत आर्थिक ऐनको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्न सहयोग पुग्दछ । प्रस्तुत राजस्व सुधार कार्ययोजना र सो बमोजिम सङ्कलित राजस्वको अनुगमन तथा मूल्याङ्कनका लागि निम्न बमोजिम अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्न उपयुक्त हुने देखिन्छ ।

तालिका ३० अनुगमन योजना

अनुगमन गर्ने क्षेत्र	अनुगमन गर्ने निकाय	अनुगमन गर्ने समय	अनुगमन गर्ने तरिका
राजस्व असुली	राजस्व शाखा प्रमुख	दैनिक, मासिक, चौमासिक र वार्षिक	<ul style="list-style-type: none"> स्थलगत अनुगमन गर्ने । नतिजामूलक अनुगमन खाका अनुसार लक्ष्य तथा प्रगति अनुगमन गर्ने ।
राजस्व प्रशासन	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत	मासिक, चौमासिक र वार्षिक	<ul style="list-style-type: none"> स्थलगत अनुगमन गर्ने । नतिजामूलक अनुगमन खाका अनुसार लक्ष्य तथा प्रगतिको तुलना गर्ने ।
राजस्व सुधार योजना	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, राजस्व परामर्श समिति, कार्यपालिका	मासिक, चौमासिक र वार्षिक	<ul style="list-style-type: none"> स्थलगत अनुगमन गर्ने । नतिजामूलक अनुगमन खाका अनुसार लक्ष्य र प्रगतिको तुलना गर्ने ।
समन्वय तथा सहकार्य	राजस्व शाखा, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, राजस्व परामर्श समिति, कार्यपालिका	मासिक, चौमासिक र वार्षिक	<ul style="list-style-type: none"> स्थलगत अनुगमन गर्ने । समन्वय र सहजिकरण गर्ने । मार्गदर्शन तथा निर्देशन दिने ।
राजस्व नीति	राजस्व शाखा, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, राजस्व परामर्श समिति, कार्यपालिका, गाउँ सभा	चौमासिक र वार्षिक	<ul style="list-style-type: none"> चौमासिक तथा वार्षिक कार्ययोजनाको लक्ष्य र प्रगति सम्बन्धी तुलनात्मक विश्लेषण गरि आवश्यक रणनीति सिफारिस, सुझाव तथा निर्देशन र पृष्ठपोषण प्रदान गर्ने ।
राजस्व प्रतिवेदन	राजस्व शाखा, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, राजस्व परामर्श समिति, कार्यपालिका, गाउँ सभा, लेखापरीक्षक	मासिक, चौमासिक र वार्षिक	<ul style="list-style-type: none"> मासिक, चौमासिक तथा वार्षिक कार्ययोजनाको लक्ष्य र प्रगति सम्बन्धी तुलनात्मक विश्लेषण गरि आवश्यक रणनीति सिफारिस, सुझाव तथा निर्देशन र पृष्ठपोषण प्रदान गर्ने ।
समीक्षा	उपाध्यक्ष	चौमासिक र वार्षिक	<ul style="list-style-type: none"> लक्ष्य र उपलब्धी सहित सिकाइको प्रस्तुति र सुधारको

			पृष्ठपोषण प्राप्त गरि आगामी मार्गचित्र तयार गर्ने ।
--	--	--	---

राजस्वका स्रोत अनुसार अनुगमन गर्दा हेर्नुपर्ने कराहरूको सूची तयार गरि अनुगमन गर्दा प्रभावकारी हुन्छ । साथै अनुगमनको प्रतिवेदन तयार गर्ने कार्यलाई अनिवार्य गरिनु पर्दछ । गाउँपालिकाले संस्थागत स्वमूल्याङ्कन गर्दा यस कार्ययोजनाका सम्बन्धित विषयमा आधार लिन सकिन्छ ।

अनुसूची

अनुसूची १: तथ्याङ्क सङ्कलन सूची

१. गाउँपालिकाको संक्षिप्त परिचय तथा हालको अवस्था

संक्षिप्त परिचय

- नामाकरण
- घरधुरी तथा जनसङ्ख्या
- क्षेत्रफल तथा वडा विभाजन
- प्रसिद्ध स्थलहरू

मुख्य पूर्वाधारको अवस्था

- सडक, बाटो, पुल
- बिजुली
- खानेपानी तथा सिंचाई
- सार्वजनिक भवन तथा पूर्वाधारहरू
- फोहरमैला व्यवस्थापन (फोहरको परिमाण र व्यवस्थापनको अवस्था)

आर्थिक अवस्था

- उद्योग, व्यवसाय तथा कलकारखाना
- मुख्य व्यापारिक केन्द्रहरू
- प्राकृतिक तथा पर्यटकीय सम्पदा

२. गाउँपालिकाको संगठन तथा राजस्व प्रशासन

हालको संगठन संरचना

- कर्मचारीहरूको विवरण

क्र.सं.	पद	स्वीकृत दरबन्दी	पदपुर्ति	
			स्थायी	करार
१				
२				
३				
४				
५				
६				
७				
८				

भौतिक सुविधाहरु

- कार्यालयका भवनहरु
- सवारी साधन
- फर्निचर, कम्प्युटर, प्रिन्टर

राजस्व शाखा तथा राजस्व प्रशासन

- राजस्व शाखामा कार्यरत कर्मचारीहरुको विवरण

क्र.सं.	नाम	पद	जिम्मेवारी
१			
२			
३			
४			
५			

- कार्यकक्ष तथा कार्य स्थलको पर्याप्तता
- फर्निचर, कम्प्युटर, प्रिन्टर तथा अन्य भौतिक सुविधाहरु
- राजस्व सम्बन्धी डाटा बेस, राजस्व प्रशासनमा सफ्टवेयर र त्यसको प्रयोग
- कम्प्युटर विलिङ्ग प्रणालीको प्रयोग

३. गाउँपालिका/नगरपालिकाको आय (आन्तरिक तथा वाह्य) सम्बन्धी विवरण

- विगत तीन आर्थिक वर्षहरु (२०७५/७६, २०७६/७७ र २०७७/७८) को यथार्थ आय विवरण

- चालु आर्थिक वर्षको (२०७८/७९) को अनुमानित/बजेट विवरण र गत महिनाको मसान्तसम्मको यथार्थ विवरण
- चालु आर्थिक वर्षका लागि नगर सभाले पारित गरेको कर, शुल्क तथा दस्तुरका दरहरू

अन्य दस्तावेज तथा सूचनाहरू

- निर्वाचित पदाधिकारीहरूको विवरण
- गाउँ सभाले पारित गरेको आर्थिक ऐन
- राजस्वसँग सम्बन्धित अन्य नीति तथा कार्यक्रमहरू
- गाउँपालिकाको बस्तुस्थिति विवरण (Profile)
- राजस्व परिचालनका लागि भएका प्रभावकारी प्रयासहरू

तथ्याङ्क सङ्कलन फाराम

१. गाउँपालिकाका आय स्रोतहरू तथा हालको अवस्था

क्र. सं.	आयका प्रकार	सम्भावनाको विवरण	सङ्कलन भएको/नभएको	दर निर्धारणको अवस्था
क	कर तर्फ			
१	भूमि कर (मालपोत)			
२	सम्पत्ति कर			
३	सवारी कर (टाँगा, रिक्सा, अटोरिक्सा, ईरिक्सा)			
४	घर जग्गा बहाल कर			
५	व्यवसाय कर			
६	जडीवुटी, कवाडी र जीवजन्तु कर			
७	विज्ञापन कर			
८	मनोरञ्जन कर			
ख	अन्य राजस्व			
१	स्लेट, ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा एवम् माटोजन्य वस्तुको विक्री			

२	काठ, दाउरा, जराजुरी, दहतर, बहतर विक्री			
३	वन पैदावर (सामुदायिक वनको) विक्रीबाट प्राप्त आय			
४	नक्सापास दस्तुर			
५	व्यक्तिगत घटना दर्ता विलम्ब शुल्क			
६	वहाल विटौरी शुल्क			
७	पार्किङ्ग शुल्क			
८	अस्पताल सञ्चालन शुल्क			
९	फोहरमैला व्यवस्थापन शुल्क			
१०	स्थानीय खानेपानी शुल्क			
११	स्थानीय विद्युत महशुल			
१२	केवलकार, ट्रेकिंग, कायाकिङ्ग, बन्जीजम्प, जीपफ्लायर, पाराग्लाइडिङ्ग, आदि मनोरञ्जन तथा साहसी खेलकुद सम्बन्धी सेवा तथा व्यवसायमा सेवाशुल्क			
१३	निर्माण, सञ्चालन र व्यवस्थापन गरेका स्थानीय पूर्वाधार तथा सेवामा सेवाशुल्क (खानेपानी, विजुली, धारा, अतिथि गृह, धर्मशाला, पुस्तकालय, सभागृह, ढल निकास, सडक बत्ति, शौचालय, पार्क, पौडी पोखरी, व्यायामशाला, पर्यटकिय स्थल, हाटबजार, पशु वधशाला, शवदाह गृह, धोविघाट, सडक, बसपार्क, पुल, आदि)			
१४	मूल्याङ्कन सेवा शुल्क			
१५	दर्ता, अनुमति तथा नवीकरण दस्तुर (एफ.एम. रेडियो सञ्चालन, 'घ' वर्गको निर्माण इजाजतपत्र, विद्यालय स्थापना, स्थानीय स्तरका व्यापारिक फर्म, आदि)			
१६	ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा, नुन, माटो, खरीढुङ्गा, स्लेट जस्ता वस्तुको सर्वेक्षण, उत्खनन तथा उपयोग शुल्क			
१७	वडा कार्यालय मार्फत गरिने सिफारिस तथा प्रमाणित दस्तुर			
१८	दण्ड जरिवाना			

२. गाउँपालिकाको स्वामित्व वा भोगचलनमा रहेका जग्गा र भवन

क्र.सं.	जग्गा रहेको स्थान	कि.नं.	क्षेत्रफल	हालको उपयोग	भाडा वा बहाल रकम (यदि भएमा)
क	स्वामित्व रहेको जग्गा				
१					
२					
३					
ख	भोगचलनमा रहेको जग्गा				
१					
२					
३					

३. गाउँपालिकाको स्वामित्वमा रहेका भवन तथा औजारहरु

क्र.सं.	भवन रहेको स्थान	भवनको विवरण	हालको उपयोग	भाडा वा बहाल रकम (यदि भएमा)
१	भवन			
२	मेसिन औजार			

४. करमा आधारित सूचनाहरु

क) सम्पत्ति कर सम्बन्धी विवरण

गाउँपालिकामा दर्ता भएका जम्मा करदाता सङ्ख्या

गत आ.व.मा कर तिर्ने करदाता सङ्ख्या

सङ्कलित रकम

ख) भवन सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	घरको वर्गीकरण	अनुमानित सङ्ख्या	बहालमा भएको सङ्ख्या	औषत बहाल दर
१	व्यापारिक प्रयोजनका लागि निर्मित भवन/घरहरू (नोट: व्यापारिक कम्प्लेक्स, पार्टी प्यालेस, अस्पताल, कोल्ड स्टोर, नीजि विद्यालय तथा क्याम्पस, आदि)			
२	औद्योगिक प्रयोजनका भवन/घरहरू			
३	आवासिय भवन/घरहरू			
३.१	कच्ची घरहरू (कच्ची जोडाई तथा छाना)			
३.२	अर्ध कच्ची घरहरू (माटोको जोडाई र कंक्रीट वा स्तिलको छाना भएको)			
३.३	पिलर सिस्टम नभएको पक्की घर (Without RCC Frame Structure)			
३.४	पिलर सिस्टम भएको पक्की घर (With RCC Frame Structure)			
जम्मा				

ग) मालपोत (भूमी कर) सम्बन्धी विवरण

गाउँपालिकामा दर्ता भएका जम्मा करदाता सङ्ख्या

गत आ.व.मा कर तिर्ने करदाता सङ्ख्या

सङ्कलित रकम

जग्गा सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	जग्गाको किसिम	अनुमानित क्षेत्रफल	औषत मुल्याङ्कन दर (मालपोत कार्यालयको आधारमा)	कैफियत
१	शहरी क्षेत्र			
२	आवासीय क्षेत्र			
३	कृषि क्षेत्र			
४	वन तथा अन्य क्षेत्र			
जम्मा				

घ) मालपोत (भूमी कर) सम्बन्धी विवरण

गाउँपालिकामा दर्ता भएका जम्मा करदाता सङ्ख्या

गत आ.व.मा कर तिर्ने करदाता सङ्ख्या

सङ्कलित रकम

क्र.सं.	सवारी साधन	अनुमानित सङ्ख्या	कैफियत
१	अटो रिक्सा, ईरिक्सा		
२	ठेलागाडा, टाँगा, रिक्सा		
जम्मा			

ड) व्यापार व्यवसाय सम्बन्धी विवरण

गाउँपालिकामा दर्ता भएका जम्मा करदाता सङ्ख्या

गत आ.व.मा कर तिर्ने करदाता सङ्ख्या

सङ्कलित रकम

क्र.सं.	व्यापार व्यवसायको विवरण	साना लगानी	मझौला लगानी	ठूला लगानी	कैफियत
१	उद्योग				
२	वित्तीय संस्था (बैंक, विकास बैंक, सहकारी विमा, आदि)				
३	व्यापारिक भवन, मल, निजी अस्पताल, संस्थागत कलेज विद्यालय				
४	डिलर तथा थोक विक्रेता				
५	अन्य व्यवसाय				

च) प्राकृतिक स्रोतजन्य बस्तु विक्री

क्र.सं.	उत्पादन/उत्खनन स्थल	सम्पतिको किसिम	कुल उत्खनन योग्य परिमाण	विक्री मूल्य	सम्भाव्य निकासी परिमाण
१		ढुङ्गा गिट्टी स्लेट वालुवा दहतर बहतर			

२	अन्य			
	ढुङ्गा			
	गिट्टी			
	स्लेट			
	वालुवा			
	दहतर बहतर			
	अन्य			
	जम्मा			

छ) जडिबुटी, कवाडी र जीवजन्तु कर

क्र.सं.	वस्तुहरु	ईकाई	कुल सङ्कलन परिणाम	अनुमानित मुल्य
क	जडिबुटी जन्य वस्तुहरु			
ख	कवाडी जन्य वस्तुहरु			
ग	जीवजन्तुको हाड, सिङ्ग, खुर, प्वाँख			

ज) बहाल विटौरी सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	सम्पत्तिहरु	ईकाई	परिमाण	दर
क	भवन तथा कोठाहरु			
ख	मेसिनहरु			
ग	सार्वजनिक सम्पत्ति			

झ) गाउँपालिकाले निर्माण, सञ्चालन तथा व्यवस्थापन गरेका सेवा

क्र.सं.	सेवाहरु	उपलब्ध गराईएको स्थान वा क्षेत्र	ईकाई र परिमाण	सेवा शुल्कको सम्भावना के छ ?	हालको अवस्था (आय)
१	फोहरमैला व्यवस्थापन				
२	स्थानीय खानेपानी				
३	विजुली				
४	धारा				
५	अतिथि गृह				
६	धर्मशाला				
७	पुस्तकालय				
८	सभागृह				
९	ढल निकास				
१०	सडक वृत्ति				
११	सार्वजनिक शौचालय				
१२	पार्क				
१३	पौडी पोखरी				
१४	व्यायमशाला				
१५	पर्यटकीय स्थल				
१६	हाट बजार				
१७	पशु बधशाला				
१८	शवदाह गृह				
१९	बसपार्क				
२०	अन्य पार्किङ्ग क्षेत्र				
२१	सिफारिश तथा प्रमाणित				
२२	दर्ता, अनुमति, नविकरण दस्तुर				
२३	मूल्याङ्कन सेवा शुल्क				
२४	नक्सापास				
जम्मा					

अनुसूची २: विषयगत विश्लेषणको नमूना फाराम

१. राजस्व परिचालन संस्थागत तथा नीति विश्लेषण

नीति निर्धारणका क्षेत्रहरू	हालको अवस्था	नीतिगत सुधारको लागि सुझावहरू
क) संगठनात्मक व्यवस्था		
राजस्व शाखाको व्यवस्था संगठन संरचना छ छैन?		
राजस्व शाखामा कुन तहका कति दरबन्दी छन् ? र हालको पदपूर्तिको अवस्था कस्तो छ ?		
राजस्व शाखाले गर्ने कामका लागि कार्यविवरण छ कि छैन ?		
कर्मचारीहरूलाई उनीहरूको जिम्मेवारी स्पष्ट र लिखित रूपमा दिईएको छ छैन?		
कर्मचारीहरूलाई आवश्यक पर्ने स्थान, फर्निचर, यातायात साधन, कम्प्युटर, मसलन्द आदिको व्यवस्था कस्तो छ?		
सूचना प्रविधिको प्रयोगको अवस्था कस्तो छ? (सफ्टवेयर, एस.एम.एस., ईमेल, टेलिफोन, आदि)		
कर्मचारीको राजस्व परिचालन सम्बन्धी क्षमता विकासको लागि के गरिएको छ ?		
राजस्व परिचालनका लागि वडालाई दिईएको जिम्मेवारी के छ ?		
ख) राजस्व प्रशासन सञ्चालनको अवस्था		
करदाताहरूको नाम तथा कर लाग्ने आधारको अभिलेख व्यवस्था कस्तो छ? कर अभिलेख आवश्यक पर्ने स्रोतहरू - सम्पत्ति, व्यवसाय, सवारी साधन, विज्ञापन, बहाल, आदि		
गाउँपालिकाको स्वामित्वमा रहेका स्थायी सम्पत्तिहरूको विवरण तथा सो को परिचालन कस्तो छ?		

कर निर्धारणको लागि सम्पत्ति वा आय वा खर्च वा कारोवारको मूल्याङ्कन कतिको सहि रुपमा भएको छ ? मूल्याङ्कन अनुसार कर निर्धारण भएको छ छैन?		
चुहावट हुन सक्ने सम्भावनाहरु के के छन् र तिनको नियन्त्रणको लागि कस्तो नीति लिईएको छ?		
व्यवस्थाको वर्खिलाप गरेमा दण्डको व्यवस्था कस्तो छ?		
समयमा तिर्नलाई छुट र ढिलो बुझाएमा जरिवाना लाग्ने व्यवस्था सबै आय स्रोतहरुमा कसरि लागु गरिएको छ?		
करदाताहरुलाई उनीहरुले तिर्नुपर्ने कर रकम बारे अग्रिम जानकारी गराउने व्यवस्था के छ र कतिको प्रभावकारी छ?		
गाउँपालिकाले निर्धारण गरेको कर तथा शुल्कमा चित नबुझेमा गुनासो वा उजुरी गर्नसक्ने व्यवस्था के कस्तो छ ?		
राजस्व शाखाको कार्य प्रकृया, चुहावट नियन्त्रणको प्रयास, लक्ष्य तथा असुली अवस्थाको अनुगमनको व्यवस्था के छ?		
सार्वजनिक निजी साझेदारी अवधारणाको कार्यान्वयनको अवस्था कस्तो छ?		
ग) सूचना तथा समन्वयको अवस्था		
करदाताहरुलाई कर तथा शुल्क सम्बन्धी जानकारी दिन के कस्तो कार्य गरिएको छ? (शिक्षामूलक कार्यक्रम, प्रचार प्रसार, होर्डिङ बोर्ड, वेभ साईट, आदि)		
करको दर निर्धारण तथा समिक्षामा सरोकार पक्षहरुको सहभागिता कस्तो छ?		
राजस्व परामर्श समिति तथा अन्य समितिहरुको प्रभावकारिता कस्तो छ ? (बैठक सङ्ख्या, निर्णयहरु आदि)		

राजस्व असुलीमा सरोकार पक्षहरूको सकारात्मक सहभागिताको अवस्था कस्तो छ?		
राजस्व शाखालाई अन्य शाखा तथा निकायबाट प्राप्त सहयोग कस्तो छ?		
आयका स्रोतहरूको अभिलेख व्यवस्था कस्तो छ?		
गाउँपालिकाको आयको आय विवरण सार्वजनिक हुने गरेको छ छैन?		
आयको आलेप तथा मलेप हुने गरेको छ छैन? छ भने आएका बेरुजुहरू कसरी सम्बोधन भएका छन्?		

निश्कर्ष: गाउँपालिकाको राजस्व परिचालनको अवस्थामा सुधार ल्याउनको लागि लिन सक्ने नीतिगत व्यवस्था

क.

ख.

ग.

२. स्थानीय तहलाई प्राप्त आन्तरिक राजस्व अधिकार र परिचालनको अवस्था

क्र. सं.	आयका प्रकार	सम्भावनाको विवरण	सङ्कलन भएको/ नभएको	दर निर्धारणको अवस्था
क	कर तर्फ			
१	भूमि कर (मालपोत)			
२	सम्पत्ति कर			
३	सवारी कर (टाँगा, रिक्सा, अटोरिक्सा, ईरिक्सा)			
४	घर जग्गा बहाल कर			
५	व्यवसाय कर			
६	जडीवुटी, कवाडी र जीवजन्तु कर			
७	विज्ञापन कर			
८	मनोरञ्जन कर			
ख	अन्य राजस्व			

१	स्लेट, ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा एवम् माटोजन्य वस्तुको विक्री			
२	काठ, दाउरा, जराजुरी, दहतर, बहतर विक्री			
३	वन पैदावर (सामुदायिक वनको) विक्रीबाट प्राप्त आय			
४	नक्सापास दस्तुर			
५	व्यक्तिगत घटना दर्ता विलम्ब शुल्क			
६	वहाल विटौरी शुल्क			
७	पार्किङ्ग शुल्क			
८	अस्पताल सञ्चालन शुल्क			
९	फोहरमैला व्यवस्थापन शुल्क			
१०	स्थानीय खानेपानी शुल्क			
११	स्थानीय विद्युत महशुल			
१२	केवलकार, ट्रेकिंग, कायाकिङ्ग, बन्जीजम्प, जीपफ्लायर, पाराग्लाइडिङ्ग, आदि मनोरञ्जन तथा साहसी खेलकुद सम्बन्धी सेवा तथा व्यवसायमा सेवाशुल्क			
१३	निर्माण, सञ्चालन र व्यवस्थापन गरेका स्थानीय पूर्वाधार तथा सेवामा सेवाशुल्क (खानेपानी, विजुली, धारा, अतिथि गृह, धर्मशाला, पुस्तकालय, सभागृह, ढल निकास, सडक बत्ति, शौचालय, पार्क, पौडी पोखरी, व्यायामशाला, पर्यटकिय स्थल, हाटबजार, पशु वधशाला, शवदाह गृह, धोविघाट, सडक, बसपार्क, पुल, आदि)			
१४	मूल्याङ्कन सेवा शुल्क			
१५	दर्ता, अनुमति तथा नवीकरण दस्तुर (एफएम रेडियो सञ्चालन, घ वर्गको निर्माण इजाजतपत्र, विद्यालय स्थापना, स्थानीय स्तरका व्यापारिक फर्म, आदि)			
१६	ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा, नुन, माटो, खरीढुङ्गा, स्लेट जस्ता वस्तुको सर्वेक्षण, उत्खनन तथा उपयोग शुल्क			

१७	वडा कार्यालय मार्फत गरिने सिफारिस तथा प्रमाणित दस्तुर			
१८	दण्ड जरिवाना			

माथि उल्लेखित बाहेक कुनै थप आन्तरिक राजस्व उठाएको भएमा सो को विवरण:

क.

ख.

ग.

आन्तरिक आय उठाउन सक्ने तर हालसम्म नउठाएका आय शिर्षकहरू तथा सो को परिचालन गर्ने उपाय:

सम्भाव्य भए पनि हालसम्म नउठाएका आय शिर्षकहरू	लागु नहुनुको कारण	परिचालन गर्ने उपाय

कर तथा शुल्कको दरमा देखिएका कमी कमजोरी तथा सुधारको उपाय

दर रेट निर्धारणमा कमी कमजोरी देखिएका शिर्षकहरू	कारण	सुधार गर्ने उपाय

अनुसूची ३: वस्तुगत विश्लेषणको नमूना फाराम

आय शिर्षकहरू	आवश्यक सूचना	सूचनाको सम्भाव्य स्रोतहरू
भूमि कर (मालपोत)	जग्गाको क्षेत्रफल तथा उपयोग	मालपोत कार्यालय
सम्पत्ति कर	सम्पत्ति धनी तथा निजको नाममा रहेका जग्गा तथा संरचना	स्थानीय तह, मालपोत कार्यालय, सर्भेक्षणहरू
व्यवसाय कर	उद्योग व्यवसायका सङ्ख्या प्रकृति सहित	स्थानीय तह, घरेलु तथा साना उद्योग कार्यालय, व्यवसायिक सङ्घ संगठनहरू
सवारी कर	गाउँ क्षेत्रमा रहेका सवारी साधनहरू	यातायात व्यवस्था कार्यालय
बहाल विटौरी शुल्क	भाडामा दिएको जग्गाको क्षेत्रफल र भाडा दर	स्थानीय तह
घर जग्गा बहाल कर	भाडामा दिईएका घरहरू तथा प्रचलित दर	कर कार्यालय, जनगणना तथा सर्वेक्षणहरू
विज्ञापन कर	गाउँ क्षेत्रमा रहेका विज्ञापन पाटीहरू	स्थानीय तह
मनोरञ्जन कर	गाउँ क्षेत्रमा रहेका सिनेमा हलहरू	स्थानीय तह
सवारी पार्किङ शुल्क	पार्किङ क्षेत्रको क्षेत्रफल तथा सवारी प्रवेश सङ्ख्या	स्थानीय तह तथा स्थलगत सर्वेक्षण
खानेपानी महशुल	धारा सङ्ख्या तथा पानीको उपयोग	वितरण परिमाण, मिटर रिडिङ
विद्युत महशुल	मिटर सङ्ख्या तथा विजुलीको उपभोग	वितरण परिमाण, मिटर रिडिङ
फोहरमैला व्यवस्थापन शुल्क	सेवा लिनेको सङ्ख्या	गाउँपालिका, सेवा प्रदायक
ढल निकास सेवा शुल्क	सेवा लिनेको सङ्ख्या	गाउँपालिका, सेवा प्रदायक
हाटबजार सेवा शुल्क	हाटबजार क्षेत्रको क्षेत्रफल	स्थलगत सर्भेक्षण
पशु वधशाला सेवा शुल्क	औषत पशु वध सङ्ख्या	स्थलगत सर्भेक्षण
सार्वजनिक संरचना मर्मत सम्भार शुल्क	प्रत्यक्ष सेवा लिनेको सङ्ख्या	स्थानीय तह
भाडा तथा बहाल	भाडा बहालमा दिएको पसल, घर तथा प्रचलित भाडा	स्थानीय तह

मेसिन तथा औजार भाडा	भाडामा दिएको मेसिन तथा औजार र प्रचलित भाडा	स्थानीय तह
ताल, पोखरी तथा जग्गा भाडा	ताल, पोखरी तथा जग्गाहरूको सङ्ख्या तथा क्षेत्रफल तथा प्रचलित भाडा	स्थानीय तह
प्राकृतिक स्रोत	निस्काशन परिणाम	EIA प्रतिवेदन, स्थलगत सर्भेक्षण

कुल आय सम्भाव्यता पहिचान (शिर्षकगत रूपमा विश्लेषण गर्ने)

विवरण	सङ्ख्या	औषत कर वा शुल्कको दर	सम्भाव्य रकम
ठूला			
मझौला			
साना			
कुल आय सम्भाव्यता			

खुद आय सम्भाव्यता पहिचान

विवरण	रकम
कुल आय सम्भाव्यता	
खुद आय सम्भाव्यता: करको दायरामा ल्याउन सकिने (कुल सम्भाव्यताको ... प्रतिशतले हुने रकम)	

खुद आय सम्भाव्यता पहिचान (आय ठेक्का)

विवरण	रकम
कुल आय सम्भाव्यता	
करको दायरामा ल्याउन सकिने (कुल सम्भाव्यताको ... प्रतिशतले हुने रकम)	
घटाउने, ठेकेदारको ओभरहेड खर्च (आयको १५ प्रतिशतले हुने रकम)	
घटाउने, ठेकेदारको नाफा (आयको १० प्रतिशत)	
खुद आय सम्भाव्यता (प्रारम्भिक ठेक्का अङ्क)	

निष्कर्ष:

सम्भाव्यता पहिचान पछि आय सङ्कलनमा ठूलो खाडल (GAP) देखिएका आय शिर्षकहरू	खाडल ठूलो हुनुको कारण	समाधानका उपायहरू

अनुसूची ४: आय प्रक्षेपणको ढाँचा

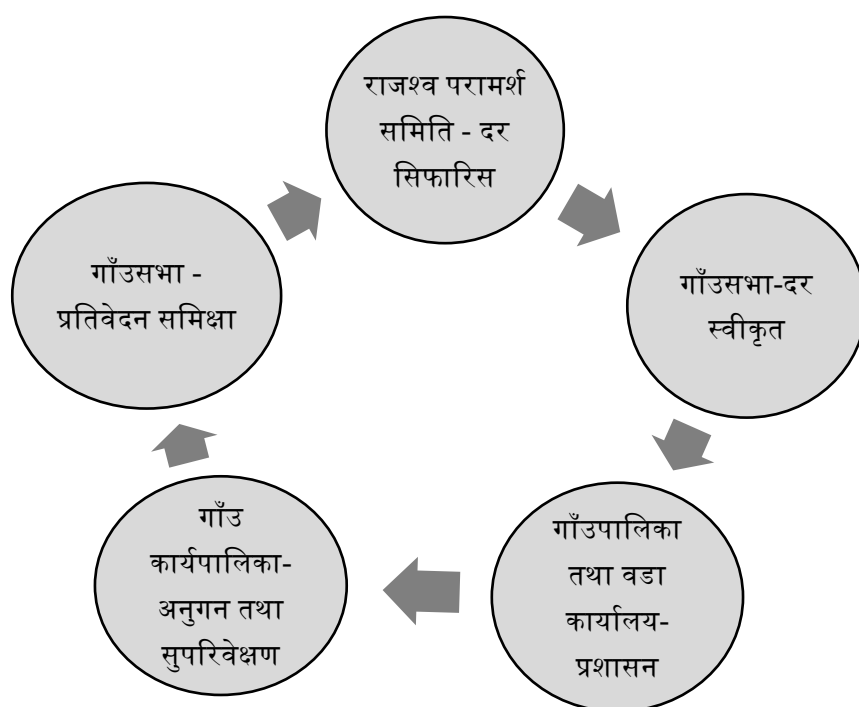
राजस्व सङ्केत	राजस्व शिर्षक	यथार्थ	अनुमान	प्रक्षेपण		
		२०७७/७८	२०७८/७९	२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
१००००	राजस्व तथा अनुदान					
११०००	स्थानीय कर					
११३००	सम्पत्ति कर					
११३१४	भूमि कर (मालपोत)					
११३२१	घर बहाल कर					
११३२२	बहाल विटौरी कर					
११३५१	व्यवसाय कर					
११४५१	सवारी साधन कर					
११४७०	मनोरञ्जन कर					
११४७२	विज्ञापन कर					
११६१३	व्यवसाय रजिष्ट्रेशन दस्तुर					
११६१४	रेडियो, एफ.एम. सञ्चालन दस्तुर					
११६२१	चालक अनुपति पत्र, सवारी दर्ता किताव सम्बन्धी दस्तुर					
११६३१	कृषि तथा पशुजन्य वस्तुको व्यवसायिक कारोबारमा लाग्ने कर					
११६९१	जडीवुटी, कवाडी जीवजन्तु कर					

१४१५१	सरकारी सम्पतिको बहालबाट प्राप्त आय					
१४२१२	सरकारी सम्पति विक्रीबाट प्राप्त रकम					
१४२१३	अन्य विक्रीबाट प्राप्त रकम					
१४२१७	खानेपानी, नहर तथा कुलो उपयोग वापतको शुल्क					
१४२१८	विद्युत सेवा शुल्क					
१४२१९	अन्य सेवा शुल्क					
१४२२१	न्यायिक दस्तुर					
१४२२४	परीक्षा शुल्क					
१४२२९	अन्य प्रशासनिक सेवा शुल्क					
१४२४१	पार्किङ्ग शुल्क					
१४२४२	नक्शा पास दस्तुर					
१४२४३	सिफारिस दस्तुर					
१४२४४	व्यक्तिगत घटना दस्तुर					
१४२४५	नाता प्रमाणित दस्तुर					
१४२४६	मुल्याङ्कन दस्तुर					
१४२४९	अन्य दस्तुर					
१४३११	न्यायिक दण्ड, जरिवाना र जफत					
१४३१२	प्रशासनिक दण्ड, जरिवाना र जफत					
१४५३१	सरकारी सम्पति विक्रीबाट प्राप्त आय					
१४४००	वस्तु तथा सेवामा आधारित कर					
१४४११	वाँडफाँट भई प्राप्त हुने मु.अ.क.					
१४४२१	वाँडफाँट भई प्राप्त हुने अन्तः शुल्क					
१४४५६	वाँडफाँट भई प्राप्त हुने सवारी कर					
१४१७०	राजस्व वाँडफाँडबाट प्राप्त आय					
१४१७१	वन रोयल्टी					
१४१७२	खानी रोयल्टी					
१४१७३	जलस्रोत रोयल्टी					
१४१७४	पर्वतारोहण रोयल्टी					
१४१७५	पदमार्ग रोयल्टी					

१३३१०	अन्तरसरकारी अनुदान					
१३३११	समानीकरण अनुदान					
१३३१२	शसर्त अनुदान					
१३३१३	विशेष अनुदान					
१३३१४	समपुरक अनुदान					
१३३१५	अन्य अनुदान					
१३३२०	अन्तरसरकारी पुँजिगत अनुदान					
१३३२१	शसर्त पुँजिगत अनुदान					
१३३२२	विशेष पुँजिगत अनुदान					
१३१००	द्विपक्षीय वैदेशिक अनुदान					
१३१११	द्विपक्षीय वैदेशिक चालू अनुदान					
१३१२१	द्विपक्षीय वैदेशिक पुँजिगत अनुदान					
१३२००	वहुपक्षीय वैदेशिक अनुदान					
१३२१०	वहुपक्षीय वैदेशिक चालु अनुदान					
११२११	अन्तरसरकारी अन्तराष्ट्रिय संस्थाबाट प्राप्त चालु अनुदान					
११२११	गैरसरकारी अन्तराष्ट्रिय संस्थाबाट प्राप्त चालु अनुदान					
१३२२०	वहुपक्षीय वैदेशिक पुँजिगत अनुदान					
११२२१	अन्तरसरकारी अन्तराष्ट्रिय संस्थाबाट प्राप्त पुँजिगत अनुदान					
११२२१	गैरसरकारी अन्तराष्ट्रिय संस्थाबाट प्राप्त पुँजिगत अनुदान					
३३१००	आन्तरीक दायित्व					
३३१९०	खुद आन्तरिक ऋण					
३३१९१	अन्य आन्तरिक सरकारबाट प्राप्त ऋण					
३३१९३	अन्य सङ्घ संस्थाबाट प्राप्त ऋण					
३३२००	वाह्य वित्तिय दायित्व					
३३२४१	वैदेशिक ऋणको प्राप्ति					
	जम्मा राजस्व, अनुदान तथा दायित्व					

गाँउपालिका/नगरपालिकाको आय संरचनाको सारांश

क्र.सं.	राजस्व शिर्षक	यथार्थ आय	प्रस्तावित आय	प्रक्षेपित आय (आगामी ३ आ.व.को)		
		२०७७/७८	२०७८/७९	२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
१	आन्तरिक आय					
२	सङ्घीय राजस्व वाँडफाँटबाट प्राप्त आय					
३	प्रदेश राजस्व वाँडफाँटबाट प्राप्त आय					
४	अनुदान					
५	दायित्व					
६	जनसहभागिता					
	कुल आय					
कुल आयमा आन्तरिक आयको हिस्सा (प्रतिशतमा)						

अनुसूची १ – मिटिङको फोटोहरु

अनसूची २ - तथ्याङ्क संकलनको क्रममा लिएका बिभिन्न स्थानको फोटोहरु

सिर्जोणासिन हिलिहाड दरवार

हिलिहाड दरवार मुख्यालय

हिलिहाड राजाको मालिक

भालु चोक बजार क्षेत्र:

सिंगापुर बजार क्षेत्र:

गोपेटार बजार क्षेत्र:

अनुसूची ३ - मस्यौदा प्रतिवेदन प्रस्तुतीकरणको फोटोहरु

अनुसूची ७ - आर्थिक ऐन

खण्ड ४) पाँचथर, प्रदेश नं. १, नेपाल, १ श्रावण २०७८ साल (संख्या १)

हिलिहाड गाउँपालिका

स्थानीय राजपत्र

खण्ड ४) पाँचथर, प्रदेश नं. १, नेपाल, १ श्रावण २०७८ साल (संख्या १)

भाग - १

हिलिहाड गाउँपालिका

नेपालको संविधानको धारा २१२ बमोजिमको गाउँसभाले बनाएको तल लेखिए
बमोजिमको ऐन सर्वसाधारणको जानकारीको लागि प्रकाशन गरिएको छ।

संवत् २०७८ सालको ऐन नं. १

हिलिहाड गाउँपालिकाको अर्थ सम्बन्धी प्रस्तावलाई कार्यान्वयन गर्न बनेको ऐन

खण्ड ४) पाँचथर, प्रदेश नं. १, नेपाल, १ श्रावण २०७८ साल (संख्या १)

प्रस्तावना: हिलिहाड गाउँपालिकाको आर्थिक वर्ष २०७८/०७९ को अर्थ सम्बन्धी प्रस्तावलाई कार्यान्वयन गर्नको निमित्त स्थानीय कर तथा शुल्क संकलन गर्ने, छुट दिने तथा आय संकलनको प्रशासनिक व्यवस्था गर्न वाञ्छनीय भएकोले,

नेपालको संविधानको धारा २२८ को उपधारा (२) बमोजिम हिलिहाड गाउँ सभाले यो ऐन बनाएको छ।

१. संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ: (१) यस ऐनको नाम “हिलिहाड गाउँपालिकाको आर्थिक ऐन, २०७८” रहेको छ।
(२) यो ऐन २०७८ साल श्रावण १ गतेदेखि हिलिहाड गाउँपालिका क्षेत्रमा लागू हुनेछ।
२. सम्पत्ति कर: गाउँपालिकाका क्षेत्रभित्र अनुसूचि (१) बमोजिम सम्पत्ति कर/घरजग्गा कर लगाइने र असूल उपर गरिनेछ।
३. भूमिकर (मालपोत): गाउँपालिका क्षेत्रभित्र अनुसूचि (२) बमोजिम भूमि कर (मालपोत) लगाइने र असूल उपर गरिनेछ।
४. घर वहाल कर: गाउँपालिका क्षेत्रभित्र कुनै व्यक्ति वा संस्थाले भवन, घर, पसल, ग्यारेज, गोदाम, टहरा, छप्पर, जग्गा वा पोखरी पूरै आंशिक तवरले वहालमा दिएकोमा अनुसूचि (३) बमोजिम घर जग्गा वहाल कर लगाइने र असूल गरिनेछ।
५. व्यवसाय कर: गाउँपालिका क्षेत्रभित्र व्यापार, व्यवसाय वा सेवामा पूँजीगत लगानी र आर्थिक कारोवारका आधारमा अनुसूचि (४) बमोजिम व्यवसाय कर लगाइने र असूल उपर गरिनेछ।
६. जडिबुटी, कवाडी र जीवजन्तु कर: गाउँपालिका क्षेत्रभित्र कुनै व्यक्ति वा संस्थाले ऊन, खोटो, जडिबुटी, वनकस, कवाडी माल र प्रचलित कानूनले निषेध गरिएको जीवजन्तु वाहेकका अन्य मृत वा मारिएका जीवजन्तुको हाड, सिङ, प्वाँख, छाला जस्ता बस्तुको व्यवसायिक कारोवार गरेवापत अनुसूचि (५) बमोजिमको कर लगाइने र असूल उपर गरिनेछ।

खण्ड ४) पाँचथर, प्रदेश नं. १, नेपाल, १ श्रावण २०७८ साल (संख्या १)

७. सवारी साधन कर: गाउँपालिका क्षेत्रभित्र दर्ता भएका सवारी साधनमा अनुसूचि (६) बमोजिम सवारी साधन कर लगाइने र असुल उपर गरिनेछ। तर, प्रदेश कानून स्वीकृत भई सो कानूनमा अन्यथा व्यवस्था भएको अवस्थामा सोहि बमोजिम हुनेछ।
८. विज्ञापन कर: गाउँपालिका क्षेत्रभित्र हुने विज्ञापनमा अनुसूचि (७) बमोजिम विज्ञापन कर लगाइने र असुल उपर गरिनेछ। तर, प्रदेश कानून स्वीकृत भई सो कानूनमा अन्यथा व्यवस्था भएको अवस्थामा सोहि बमोजिम हुनेछ।
९. मनोरन्जन कर: गाउँपालिका क्षेत्रभित्र हुने मनोरन्जन व्यवसाय सेवामा अनुसूचि (८) बमोजिम व्यवसाय कर लगाइने र असुल उपर गरिनेछ। तर, प्रदेश कानून स्वीकृत भई सो कानूनमा अन्यथा व्यवस्था भएको अवस्थामा सोहि बमोजिम हुनेछ।
१०. बहाल बिटौरी शुल्क: गाउँपालिका क्षेत्रभित्र आफुले निर्माण, रेखदेख वा संचालन गरेका अनुसूचि (९) मा उल्लेख भए अनुसार हाट बजार वा पसलमा सोही अनुसूचिमा भएको व्यवस्था अनुसार बहाल बिटौरी शुल्क लगाइने र असुल उपर गरिनेछ।
११. पार्किङ शुल्क: गाउँपालिका क्षेत्रभित्र कुनै सवारी साधनलाई पार्किङ सुविधा उपलब्ध गराए वापत अनुसूचि (१०) बमोजिम पार्किङ शुल्क लगाइने र असुल उपर गरिनेछ।
१२. ट्रेकिङ्ग, कायोकिड, क्यानोइङ्ग, बज्जी जम्पिङ्ग, जिपफ्लायर र रयाफ्टीङ्ग शुल्क: गाउँपालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्र ट्रेकिङ्ग, कायोकिड, क्यानोइङ्ग, बज्जी जम्पिङ्ग, जिपफ्लायर र रयाफ्टीङ्गसेवा वा व्यवसाय संचालन गरेवापत अनुसूचि (११) बमोजिमको शुल्क लगाइने र असुल उपर गरिनेछ।
१३. सेवा शुल्क, दस्तुर: गाउँपालिकाले निर्माण, संचालन वा व्यवस्थापन गरेका अनुसूचि १२ मा उल्लिखित स्थानीय पूर्वाधार र उपलब्ध गराइएको सेवामा सेवाग्राहीबाट सोही अनुसूचिमा व्यवस्था भए अनुसार शुल्क लगाइने र असुल उपर गरिनेछ।
१४. पर्यटनशुल्क: गाउँपालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्र प्रवेश गर्ने पर्यटकहरूबाट अनुसूची १३ मा उल्लिखित दरमा पर्यटन शुल्क लगाइने र असुल उपर गरिनेछ। तर, प्रदेश कानून स्वीकृत भई सो कानूनमा अन्यथा व्यवस्था भएको अवस्थामा सोहि बमोजिम हुनेछ।

खण्ड ४) पाँचथर, प्रदेश नं. १, नेपाल, १ श्रावण २०७८ साल (संख्या १

१५. कर छुट: यस ऐन बमोजिम कर तिर्ने दायित्व भएका व्यक्ति वा संस्थाहरूलाई कुनै पनि किसिमको कर छुट दिइने छैन।
१६. कर तथा शुल्क संकलन सम्बन्धि कार्यविधि: यो ऐनमा भएको व्यवस्था अनुसार कर तथा शुल्क संकलन सम्बन्धि कार्यविधि गाउँपालिकाले तोके अनुसार हुने छ।

अनुसूची १

(दफा २ सँग सम्बन्धित)

सम्पत्ति कर

क्र.सं.	शिर्षक	आ. व. २०७६/७७	आ. व. २०७७/७८	आ. व. २०७८/७९	जम्मा
१.	सम्पत्ति कर लागू गर्न सम्भाव्यता अध्ययन गरी आधार तय गर्ने				

अनुसूची - २

(दफा ३ सँग सम्बन्धित)

भूमिकर (मालपोत दर)

क्र. स.	रोपनी	खेत			
		अब्बल	दोयम	सिम	चाहार
०१	० देखि १० सम्म	१०.००	९.००	८.००	७.००
०२	१० देखि २० सम्म	१०.००	९.५०	८.५०	७.५०
०३	२० देखि ४० सम्म	११.००	१०.००	८.५०	८.००
०४	४० देखि ६० सम्म	१३.००	१२.००	११.००	१०.००
०५	६० भन्दा माथी	१४.००	१३.००	१२.००	११.००

खण्ड ४) पाँचथर, प्रदेश नं. १, नेपाल, १ श्रावण २०७८ साल (संख्या १)

क्र. स.	रोपनी	बारी			
		अब्बल	दोयम	सिम	चाहार
०१	० देखि १० सम्म	७.००	६.००	५.००	४.००
०२	१० देखि २० सम्म	७.५०	७.००	५.५०	४.५०
०३	२० देखि ४० सम्म	८.००	७.००	६.००	५.००
०४	४० देखि ६० सम्म	९.००	८.००	७.००	६.००
०५	६० भन्दा माथी	१०.००	९.००	८.००	७.००

- बजार क्षेत्रहरू हेवाखोला, सल्लेरी, टारी, डोफ्कीले, चतुरे, जोरपोखरी, गोपेटार, भालुचोक, लामा चोक, नेपाल चोक, सिंहपुर, काबेली, अमरपुर डाडाको मालपोत मालपोत मुल्याङ्कनको ०.१% ले हुन आउने रकम हुनेछ ।
- पाँच वर्ष वा सो भन्दा बढि समय सम्मको मालपोत नबुझाउनेहरूको लागी २०७७ कात्तिक मसान्त भित्र मालपोत बुझाउन आएमा जरीवाना रकमको ५० प्रतिशत छुट गरिने छ ।

अनुसूची ३

(दफा ४ सँग सम्बन्धित)

(घर बहाल कर)

सि. नं.	शीर्षक	आ. व. २०७६/७७	आ. व. २०७७/७८	आ. व. २०७८/७९
०१	घर बहाल कर	१० प्रतिशत	१० प्रतिशत	१० प्रतिशत

खण्ड ४) पाँचथर, प्रदेश नं. १, नेपाल, १ श्रावण २०७८ साल (संख्या १)

अनुसूची ४
(दफा ५ सँग सम्बन्धित)
व्यवसाय कर

क्र. सं.	शीर्षक	प्रति एकाई	स्वीकृत दर			कैफियत
			आ. च. २०७६/ ७७	आ. च. २०७७/ ७८	आ. च. २०७८ /७९	
१	व्यवसायकर					
१.१	चुरोट रक्सी समेतको गृहदा पसलहरू	वार्षिक	१,०००/-	१,०००/-	१,०००/-	
१.२	चुरोट रक्सी समेतको भोक पसलहरू	वार्षिक	२,५००/-	२,५००/-	२,५००/-	
१.३	ज्वेलरी पसल	वार्षिक	१,०००/-	१,०००/-	१,०००/-	
१.४	भिडियो, क्यासेट पसल (रेकर्डर तथा प्लेयर)	वार्षिक	१,५००/-	१,५००/-	१,५००/-	
१.५	निर्माणसामग्री विक्रेता	वार्षिक	५,०००/-	५,०००/-	५,०००/-	
१.६	कम्प्युटर, विद्युत सामान, क्यामेरा, टेलिभिजन मर्मत, कार्पेट पसल	वार्षिक	२,०००/-	२,०००/-	२,०००/-	
१.७	मोबाइलरोडियो मर्मत	वार्षिक	१,०००/-	१,०००/-	१,०००/-	
१.८	मोबाइलरोडियो मर्मत तथा विक्री	वार्षिक	२,०००/-	२,०००/-	२,०००/-	
१.९	पेट्रोलपम्प	वार्षिक	१०,०००/-	१०,०००/-	१०,०००/-	

खण्ड ४) पाँचथर, प्रदेश नं. १, नेपाल, १ श्रावण २०७८ साल (संख्या १)

२.	कम्पडा तथा रेडिमेड समेत (खुदा तथा थोक दुवै)					
२.१	साना	वार्षिक	१,०००/-	१,०००/-	१,०००/-	
२.२	मझौला	वार्षिक	१,५००/-	१,५००/-	१,५००/-	
२.३	ठुलो	वार्षिक	२,०००/-	२,०००/-	२,०००/-	
२.४	किराणा रकमडा	वार्षिक	३,०००/-	३,०००/-	३,०००/-	
३	सवारी साधनविक्रेता					
३.१	मोटरसाईकल	वार्षिक	१०,०००/-	१०,०००/-	१०,०००/-	
३.२	ट्रयाक्टरसवैखाले	वार्षिक	१५,०००/-	१५,०००/-	१५,०००/-	
३.३	जिप, कार, बस र ट्रक	वार्षिक	२०,०००/-	२०,०००/-	२०,०००/-	
४	विशेषज्ञ परामर्श तथा अन्य व्यवसायिक पेशामा					
४.१	स्वीकृतचिकित्सक	वार्षिक	५,०००/-	५,०००/-	५,०००/-	
४.२	कविरान	वार्षिक	३,०००/-	३,०००/-	३,०००/-	
४.३	इन्जिनियर काउन्सिलमा दर्ता भएको इन्जिनियर	वार्षिक	५,०००/-	५,०००/-	५,०००/-	
४.४	कानूनीव्यवसायी	वार्षिक	३,०००/-	३,०००/-	३,०००/-	
४.५	लेखापरिक्षक	वार्षिक	२,०००/-	२,०००/-	२,०००/-	
४.६	दन्तचिकित्सक	वार्षिक	२,५००/-	२,५००/-	२,५००/-	
४.७	अनुसन्धानकर्तार परामर्शदाता	वार्षिक	२,०००/-	२,०००/-	२,०००/-	
४.८	पशुचिकित्सक	वार्षिक	१,५००/-	१,५००/-	१,५००/-	
४.९	शेयर दलाल	वार्षिक	३,०००/-	३,०००/-	३,०००/-	
४.१०	कम्प्युटररेजलिस्ट तथा प्रोग्रामर	वार्षिक	१,५००/-	१,५००/-	१,५००/-	

खण्ड ४) पाँचथर, प्रदेश नं. १, नेपाल, १ श्रावण २०७८ साल (संख्या १)

४.११	विमायेजेन्ट	वार्षिक	१,५००/-	१,५००/-	१,५००/-	
४.१२	सामानदुवानीकर्ता तथा कम्पनी	प्रती गाडि	५,००/-	५,००/-	५,००/-	
४.१३	चग्गाप्लानिङ, प्लटिङ्ग कम्पनी	वार्षिक	३,०००/-	३,०००/-	३,०००/-	
५	निर्माणव्यवसाय (गा. पा. क्षेत्रभित्र ठेगाना भएका)					
५.१	क वर्ग	वार्षिक	२५,०००/-	२५,०००/-	२५,०००/-	
५.२	ख वर्ग	वार्षिक	२०,०००/-	२०,०००/-	२०,०००/-	
५.३	ग वर्ग	वार्षिक	१५,०००/-	१५,०००/-	१५,०००/-	
५.४	घ वर्ग	वार्षिक	१०,०००/-	१०,०००/-	१०,०००/-	
	निर्माणव्यवसाय (गा. पा. क्षेत्र बाहिर ठेगाना भएका)					
५.५	क वर्ग	वार्षिक	३५,०००/-	३५,०००/-	३५,०००/-	
५.६	ख वर्ग	वार्षिक	३०,०००/-	३०,०००/-	३०,०००/-	
५.७	ग वर्ग	वार्षिक	२५,०००/-	२५,०००/-	२५,०००/-	
५.७	घ वर्ग	वार्षिक	२०,०००/-	२०,०००/-	२०,०००/-	
५.८	अन्तराष्ट्रिय	वार्षिक	५०,०००/-	५०,०००/-	५०,०००/-	
६	उर्जामूलक-उद्योग					
६.१	गोबर ग्यास-उद्योग	वार्षिक	२,०००/-	२,०००/-	२,०००/-	
६.२	सोलार	वार्षिक	३,०००/-	३,०००/-	३,०००/-	
६.३	अन्यउर्जामूलक उद्योग	वार्षिक	१,०००/-	१,०००/-	१,०००/-	
७	कृषि तथा अन्य उद्योग					
७.१	कृषिपालन	वार्षिक	१,०००/-	१,०००/-	१,०००/-	
७.२	फर्निचर-उद्योग, बिक्री पसल	वार्षिक	२,०००/-	२,०००/-	२,०००/-	
७.३	कुटानी, पिसानी र पैलानी मिल	वार्षिक	१,५००/-	१,५००/-	१,५००/-	
७.४	पशुपालन	वार्षिक	१,५००/-	१,५००/-	१,५००/-	

खण्ड ४) पाँचथर, प्रदेश नं. १, नेपाल, १ श्रावण २०७८ साल (संख्या १)

७.५	बंगुर पालन	वार्षिक	१,५००/-	१,५००/-	१,५००/-	
७.६	भैसि पालन	वार्षिक	१,५००/-	१,५००/-	१,५००/-	
८	पर्यटन उद्योग					
८.१	साना पर्यटन व्यवसाय रेष्टुरा मदिरा सहित	वार्षिक	१,५००/-	१,५००/-	१,५००/-	
९	सेवा उद्योग					
९.१	छापामखाना, फोटोग्राफी, कलरल्याब, डेरी, दुध संकलन केन्द्र, कवाडी संकलन केन्द्र, बेलिडडवर्कसप	वार्षिक	२,०००/-	२,०००/-	२,०००/-	
१०	निर्माण उद्योग					
१०.१	क्रसर उद्योग	वार्षिक	३०,०००/-	३०,०००/-	३०,०००/-	
१०.२	रोडा, दुडगा, बालुवा युक्त क्रसर सहितको	वार्षिक	२०००००/-	२०००००/-	२०००००/-	
११	सञ्चार सेवा					
११.१	निजिक्षेत्रका हुलाक सेवा	वार्षिक	२,०००/-	२,०००/-	२,०००/-	
११.२	टेलिफोन, फ्याक्स, ईमेल, इन्टरनेट, फोटोकपि	वार्षिक	२,०००/-	२,०००/-	२,०००/-	
१२	वित्तीय सेवा					
	नेपाल सरकारको पूर्ण स्वामित्वमा रहेको बाहेकका आर्थिक कारोबार गर्ने वाणिज्य बैंक					

खण्ड ४) पाँचथर, प्रदेश नं. १, नेपाल, १ श्रावण २०७८ साल (संख्या १

१२.१	वर्ग क	वार्षिक	१५,०००/-	१५,०००/-	१५,०००/-	
१२.२	वर्ग ख	वार्षिक	१०,०००/-	१०,०००/-	१०,०००/-	
१२.३	वर्ग ग	वार्षिक	५,०००/-	५,०००/-	५,०००/-	
१२.४	आर्थिक कारोबार गर्ने वित्तीय कम्पनीको मुख्य कार्यालय	वार्षिक	५,०००/-	५,०००/-	५,०००/-	
१२.५	वित्तीयकम्पनीको शाखा कार्यालय	वार्षिक	५,०००/-	५,०००/-	५,०००/-	
१२.६	विमाकम्पनी	वार्षिक	५,०००/-	५,०००/-	५,०००/-	
१२.७	सहकारीबैंक	वार्षिक	१,०००/-	१,०००/-	१,०००/-	
१२.८	रेमिट्यान्सशाखा	वार्षिक	८,०००/-	८,०००/-	८,०००/-	
१२.९	बहुउत्प्रेषणसहकारी संस्था, बचत तथा ऋण सहकारी संस्था	वार्षिक	२,०००/-	२,०००/-	२,०००/-	
१३	होटलव्यवसाय					
१३.१	लज सहितकोहोटल	वार्षिक	२,०००/-	२,०००/-	२,०००/-	
१३.२	मझौला होटल	वार्षिक	१५००/-	१५००/-	१५००/-	
१३.३	साना चियानास्ता हलका पेयपदार्थ	वार्षिक	१,०००/-	१,०००/-	१,०००/-	
१३.४	साना चियाचमेना घृमि	वार्षिक	५००/-	५००/-	५००/-	
१४	शिक्षासेवा					
	निविशेवका स्कुल, क्याम्पस, विश्वविद्यालय					
१४.१	विश्वविद्यालय	वार्षिक	५,०००/-	५,०००/-	५,०००/-	
१४.२	क्याम्पस	वार्षिक	३,०००/-	३,०००/-	३,०००/-	
१४.३	स्कुल	वार्षिक	२,५००/-	२,५००/-	२,५००/-	

खण्ड ४) पाँचथर, प्रदेश नं. १, नेपाल, १ आषाढ २०७८ माल (संख्या १)

१४.४	तालीम तथा अध्ययन केन्द्र, कम्प्युटर, भाषा, दृश्यशान सेन्टर तालिमकेन्द्र	वार्षिक	२,०००/-	२,०००/-	२,०००/-	
१५	मर्मतसंभार सेवा					
१५.१	हेभिडिक्विपमेन्ट, बस, ट्रक, कार	वार्षिक	५,०००/-	५,०००/-	५,०००/-	
१५.२	मोटरसाईकल, साईकल, टेम्पोमर्मत केन्द्र	वार्षिक	१,५००/-	१,५००/-	१,५००/-	
१६	संघ संस्था					
१६.१	अन्तराष्ट्रियगैसस	वार्षिक	१०,०००/-	१०,०००/-	१०,०००/-	
१६.२	राष्ट्रियस्तरिय	वार्षिक	५,०००/-	५,०००/-	५,०००/-	
१६.३	विल्लास्तरिय	वार्षिक	२,५००/-	२,५००/-	२,५००/-	
१६.४	गाउँपालिकास्तरिय	वार्षिक	१,५००/-	१,५००/-	१,५००/-	
१७	अन्यसेवा					
१७.१	ब्युटिपार्लर, केश शुंगार, डाईक्लिमर्स,बुटिक	वार्षिक	१,५००/-	१,५००/-	१,५००/-	
१७.२	पेन्टिङ्गसेवा	वार्षिक	२,०००/-	२,०००/-	२,०००/-	
१७.३	पशुवधशाला, मासु विक्रेता	वार्षिक	१,०००/-	१,०००/-	१,०००/-	
१७.४	छोटोव्यवसाय	वार्षिक	३,०००/-	३,०००/-	३,०००/-	
१७.५	सिसा, प्लाईवुड विक्रेता	वार्षिक	२,०००/-	२,०००/-	२,०००/-	
१७.६	भाँडाकुँडाविक्रेता	वार्षिक	१,५००/-	१,५००/-	१,५००/-	
१७.७	भेटनेरीपसल	वार्षिक	२,०००/-	२,०००/-	२,०००/-	

खण्ड ४) पाँचथर, प्रदेश नं. १, नेपाल, १ श्रावण २०७८ साल (संख्या १

१७.८	कृषि मल, विउ विजन पसल, क्रिटनाशक औषधि समेत	वार्षिक	२,०००/-	२,०००/-	२,०००/-	
१७.९	खेलौनागिफ्ट सप	वार्षिक	५००/-	५००/-	५००/-	
१७.१०	पुल हाउस	वार्षिक	५००/-	५००/-	५००/-	
१७.११	केवलनेटवर्किङ	वार्षिक	७,०००/-	७,०००/-	७,०००/-	
१८	अस्पायीहाटबजार घुम्टी पसल					
१८.१	घुम्टी कपडा पसल, खाधान, साग सब्बि फलफूल, अन्य	पटके	५०/-	५०/-	५०/-	
१९	तपारी चियाउत्पादक					
१९.१	अर्गानिक	प्रति केजी	१/-	१/-	१/-	
१९.२	अर्गानिक बाहेकका	प्रति केजी	१/-	१/-	१/-	
१९.३	चिज, छुर्चि, धिउ उत्पादक संस्था	प्रति केजी	०.५०/-	०.५०/-	०.५०/-	
१९.४	औषधि पसलक्लिनिक	वार्षिक	२५००/-	२५००/-	२५००/-	
१९.५	मोवाइल टावर/नेटवर्किङ व्यवसाय	वार्षिक			३०००/-	

खण्ड ४) पाँचथर, प्रदेश नं. १, नेपाल, १ श्रावण २०७८ साल (संख्या १)

अनुसूची ५

(दफा ६ सँग सम्बन्धित)

जडीबुटी कवाडी र जीवजन्तु कर

क्र. सं.	शीर्षक	एकाई	स्वीकृत दर			वैधिव्यता
			आ. व. २०७८/७९	आ. व. २०७९/८०	आ. व. २०८०/८१	
१	जडीबुटी, कवाडी र जीवजन्तु कर					
१.१	धिराङ्गती	प्रति केजी			५/-	
१.२	छोटी	प्रति केजी			५/-	
१.२.१	प्रतिबन्धित बाहेक अन्य कठ	प्रति गाडी			१०००/-	
१.२.२	कतगजजन्य कट्या पदार्थ	प्रति केजी			१/-	
१.३	फलामजन्य कवाडी	प्रति केजी			१/-	
१.४	स्टिमजन्य कवाडी	प्रति केजी			१/-	
१.५	अन्य कवाडी	प्रति केजी			१/-	
१.६	अमिसो	प्रतिगाडी			१०००/-	
१.७	सामुदायिक वन पैदावर बिबी रकामको	जन्मा बिबी रकामको			१० प्रतिशत	

खण्ड ४) पाँचथर, प्रदेश नं. १, नेपाल, १ श्रावण २०७८ साल (संख्या १)

अनुसूची ६

(दफा ७ सँग सम्बन्धित)

सवारी साधन कर

१ नं. प्रदेश सरकारको प्रदेश आर्थिक ऐन, २०७८ को दफा ३ अनुसूची २ बमोजिम हुनेछ।

अनुसूची ७

(दफा ८ सँग सम्बन्धित)

विज्ञापन कर

क्र. सं.	शीर्षक	आ. व. २०७६/७७	आ. व. २०७७/७८	आ. व. २०७८/७९	कैफियत
१.	विज्ञापन कर				
	क) होर्डिङ बोर्ड ६×६ फुट सम्मको सार्वजनिक स्थलमा राखिएको				
	१. बजार क्षेत्र(सल्लेरी, चतुरे, जोरपोखरी, गोपेटार, भालुचोक, सिंहपुर, काबेली)	७००/-	१४००/-	१४००/-	वार्षिक
	२. अन्य क्षेत्र	५००/-	१०००/-	१०००/-	वार्षिक
	ख) होर्डिङ बोर्ड ६×६ फुट भन्दा ठुलो सार्वजनिक स्थलमा राखिएको				
	१. बजार क्षेत्र(सल्लेरी, चतुरे, जोरपोखरी, गोपेटार, भालुचोक, सिंहपुर, काबेली)	१,५००/-	३०००/-	३०००/-	वार्षिक
	२. अन्य क्षेत्र	१०००/-	२०००/-	२०००/-	वार्षिक

खण्ड ४) पाँचथर, प्रदेश नं. १, नेपाल, १ आषाढ २०७८ साल (संख्या १)

अनुसूची ८
(दफा १ सँग सम्बन्धित)
मनोरञ्जन कर

१ नं. प्रदेश सरकारको प्रदेश आर्थिक ऐन, २०७७ को दफा ५ बमोजिम हुने । सो ऐनको अनुसूची -३ मा उल्लेखित देहायनुसारका दर बमोजिम मनोरञ्जन कर असुल उपर गरिनेछ ।

सि.न.	शीर्षक	मनोरञ्जन करको दर	कैफियत
१.	चलचित्र घरमा चलचित्र प्रदर्शन गर्दा दर्शकहरूबाट प्रति टिकट (टिकट मूल्यको)	३%	
२.	भिडियो घर, साँस्कृतिक प्रदर्शन हल, कन्सर्ट, थिएटर, नाटक घर (टिकट मूल्यको)	५%	
३.	दोहोरी साँझ, डान्स बार, जुम्बा (बार्षिक)	रु ५०००	
४.	फन पार्क, वाटर गार्डेन, बाल उद्यान (टिकट मूल्यको)	२%	
५.	एक महिना सम्म जादु, मेला सर्कस तथा मनोरञ्जनात्मक कार्यक्रम सञ्चालन गराए बापत (प्रति दिन)	रु २००	
६.	एक महिना भन्दा बढी जादु, मेला सर्कस तथा मनोरञ्जनात्मक कार्यक्रम सञ्चालन गराए बापत (प्रति महिना)	रु ५५००	
७.	नेपाली चलचित्रको प्रदर्शनमा सि न १ मा उल्लेखित दरमा ५०% छुट दिईनेछ ।		

खण्ड ४) पाँचथर, प्रदेश नं. १, नेपाल, १ श्रावण २०७८ साल (संख्या १)

अनुसूची १
(दफा १० सँग सम्बन्धित)
बहाल विटोरी कर

सि.नं.	शीर्षक	प्रति एकाइ	तोकिएको दर आ.ब. २०७६/७७	तोकिएको दर आ.ब. २०७७/७८	तोकिएको दर आ.ब. २०७७/७८
१	बहाल विटोरी शुल्क				
१.१	गा.पा. क्षेत्र भित्रका सार्वजनिक स्थल ऐलानी जग्गा वा वाटोको छेउमा अस्थायी रूपले व्यवसाय गर्न दिएबापत मासिक बहाल विटोरी कर	वर्ग फिट प्रतिशत	रु ०.२ प्रति वर्ग फुट आठानी सम्म	रु ०.२ प्रति वर्ग फुट आठानी सम्म	रु ०.२ प्रति वर्ग फुट आठानी सम्म

खण्ड ४) पाँचथर, प्रदेश नं. १, नेपाल, १ श्रावण २०७८ साल (संख्या १)

अनुसूची १०

(दफा ११ सँग सम्बन्धित)

पार्किङ शुल्क

गाउँपालिकाले पार्किङ पूर्वाधारको निर्माण गरी देहाय बमोजिमको दर अनुसार संकलन गर्ने छ ।

सि न	शीर्षक	प्रति इकाई	तोकिएको दर आ.व. २०७७/०७८	तोकिएको दर आ.व. २०७८/०७९
१	पार्किङ शुल्क			
१.१	बस, टिप्पर, ट्रक	प्रतिघण्टा	२०.००	२०.००
१.२	ट्याक्सी, कार, भ्यान	प्रतिघण्टा	१५.००	१५.००
१.३	मोटरसाइकल, अटो, सिटि सफारी	प्रतिघण्टा	५.००	५.००

खण्ड ४) पाँचथर, प्रदेश नं. १, नेपाल, १ श्रावण २०७८ साल (संख्या १)

अनुसूची ११
(दफा १२ सँग सम्बन्धित)
ट्रेकिङ शुल्क

गाउँपालिकामा ट्रेकिङ रुटको निर्माण नभएकोले आगामी आ.व. मा निर्माण गरी कर को दावसमा ल्याउने।

क्रं.सं.	शीर्षक	आ. व. २०७६/७७	आ. व. २०७७/७८	आ. व. २०७८/७९
१	चाँफटिङ व्यवसाय वार्षिक	०	रु ५००० वार्षिक	रु ५००० वार्षिक

खण्ड ४) पाँचथर, प्रदेश नं. १, नेपाल, १ श्रावण २०७८ साल (संख्या १)

अनुमूची १२
(दफा १३ सँग सम्बन्धित)
सार्वजनिक सेवा शुल्क/दस्तुर

क्र. सं.	शीर्षक	एकक	आ. नं. २०७६/७७	आ. नं. २०७७/७८	आ. नं. २०७८/७९	कैफियत
१	सार्वजनिक सेवा शुल्क					
१.१	विदेशवापतको लागी जग्गाको प्रमाणिकरण दस्तुर	प्रति	५,०००/-	५,०००/-	५,०००/-	
१.२	अन्वसिफारिस	प्रति	५,०००/-	५,०००/-	५,०००/-	
१.२.१	न्यायिक खानेपानी तथा बिद्युत	प्रति	२०००/-	२०००/-	२०००/-	
१.२.२	संस्थागत खानेपानी तथा बिद्युत	प्रति	५,०००/-	५,०००/-	५,०००/-	
१.३	पेट्रोलियम ईजाजत पत्र सिफारिस		६,०००/-	६,०००/-	६,०००/-	
१.४	गैसस टर्नसिफारिस		१,०००/-	१,०००/-	१,०००/-	
१.५	उपभोक्ता समितिको खाता खोल्दाको प्रमाणित सिफारिस दस्तुर		०/-	०/-	०/-	
१.६	संघसंस्था, उपभोक्ता समितिको खाता बन्द सिफारिस दस्तुर		५,०००/-	५,०००/-	५,०००/-	
१.७	गैससमन्विकरण दस्तुर					
१.७.१	आर्थिकवर्षको आन्तरिक पत्रासत सम्पत्तिको लागी		५,०००/-	५,०००/-	५,०००/-	
१.७.२	आर्थिक पत्रिनादेखि सोडि आ. नं को अन्तव सम्पत्तिको शुल्क		३,०००/-	३,०००/-	३,०००/-	
१.७.३	आर्थिक वर्ष समाप्त भएपछि प्रत्येक आ. नं. को पत्र शुल्क		५,०००/-	५,०००/-	५,०००/-	

खण्ड ४) पाँचथर, प्रदेश नं. १, नेपाल, १ श्रावण २०७८ साल (संख्या १)

१.७.४	संस्था दर्ता				२०००/-	
१.७.५	संस्था नविकरण				१०००/-	
१.७.६	संस्था नविकरण विलम्ब शुल्क प्रति महिना				१००/-	
१.७.७	संस्थाकोविधान संशोधन सिफारिस शुल्क	१०००/-	१०००/-		१०००/-	
१.८	परिक्षादस्तुर					
	क) रा. प.अंकित पदको लागि	१०००/-	१०००/-		१०००/-	
	ख) रा. प.अनंकित प्रथम	५००/-	५००/-		५००/-	
	ग) रा. प.अनंकित द्वितीय	४००/-	४००/-		४००/-	
	घ)श्रेणिविहित	३००/-	३००/-		३००/-	
१.९	ईजाजतपत्र दर्ता तथा नविकरणशुल्क					
	क) "ब" बर्ग दर्ताको ईजाजत पत्र दस्तुर			५०००/-	५०००/-	५०००/-
	ख) "ब" बर्ग तथा दर्ताको ईजाजत पत्र स्थानिय विकासदस्तुर			२,५००/-	२,५००/-	२,५००/-
	ग) "ब" बर्ग ईजाजत पत्रको प्रमाणित प्रतिलिपि दस्तुर			१०००/-	१०००/-	१०००/-
	घ)ईजाजतपत्रको चातु आ.प. को आधिन पसाल सम्पत्तिको नविकरण नापत			१,०००/-	१,०००/-	१,०००/-
	ङ) ईजाजतपत्रको कार्तिक पहिनादेखि चैत्र पहिला सम्पत्तिको लागि नविकरणनापत पत्र दस्तुर			१,५००/-	१,५००/-	१,५००/-
	च) नापसापी			३०००/-	३०००/-	३०००/-
	छ) नापसापीबर्तन नापत			१,५००/-	१,५००/-	१,५००/-
	ज)डाउटेसारी नापत			२,०००/-	२,०००/-	२,०००/-

खण्ड ४) पाँचथर, प्रदेश नं. १, नेपाल, १ श्रावण २०७८ साल (संख्या १)

१-१०	गाउँपालिकाकोदफैट प्रतिलिपि उत्तर दस्तुर		५००/-	५००/-	५००/-
१-११	गाउँपालिकायाचकित्त प्रति पुस्तक मान		३००/-	३००/-	३००/-
१-१२	निजितस्थानको जोष प्रमाणित शुल्क		५०/-	५०/-	५०/-
१-१३	कार्यपालिकाको गाउँसभाले पारित गरेको ऐन, कानून, कार्यविधि चिन्तियम प्रति पृष्ठ		५/-	५/-	५/-
१-१४	दर्ता र्नाबिकरण दस्तुर				
	क) न्यक्तिलत बदना दर्ता (भरिलेख न्यबस्पावन सहित)				
	ख) प्रमाणपत्रदस्तुर (३६ दिन देखि १ वर्ष सम्म)	पटक	२००/-	२००/-	२००/-
	१ वर्षनाबेना जारिनाना	पटक	१००/-	१००/-	१००/-
	प्रमाणपत्रकोप्रतिलिपि	पटक	५००/-	५००/-	५००/-
१-१५	सिधारितदस्तुर				
	१) नागरिकता सिधारित (प्रतिलिपि सहित)	गोटा	१५०/-	१५०/-	१५०/-
	२) नाताप्रमाणित	गोटा	५००/-	५००/-	५००/-
	३) नाताप्रमाणित अंग्रेजीमा	गोटा	१०००/-	१०००/-	१०००/-
	४) नाम, परसंशोधन, नातालक सिधारित	गोटा	३००/-	३००/-	३००/-
	५) परज्जमानासारी सिधारित	गोटा	१०००/-	१०००/-	१०००/-
	६) परसायसिधारित	गोटा	१०००/-	१०००/-	१०००/-
	७) जग्गासिध्दसन, परज्जारी प्रमाणित	गोटा	१०००/-	१०००/-	१०००/-
	८) पानदर्ता सिधारित	गोटा	१,०००/-	१,०००/-	१,०००/-
	९) जन्मपिति प्रमाणित				
	क) २०४७साल अगाडीको		५००/-	५००/-	५००/-
	ख) २०४७साल पछाडीको				

खण्ड ४) पाँचथर, प्रदेश नं. १, नेपाल, १ श्रावण २०७८ साल (संख्या १)

	१०) विवाह दर्ताप्रभावित					
	क) २०४७साल अगाडीको		५००/-	५००/-	५००/-	
	ख) २०४७साल पछाडीको					
	११) मृत्युदर्ता प्रभावित		२००/-	२००/-	२००/-	
	१२) सार्वत्रिक प्रभावप्रक्राको सिफारिस		५००/-	५००/-	५००/-	
	१३) सम्पन्ध विच्छेद सिफारिस		५००/-	५००/-	५००/-	
	१४) चार किल्ला प्रभावित					
	क)कालीबरेसडकले सूनै		१५००/-	१५००/-	१५००/-	
	ख) कल्तीसडकले छोएको		१,०००/-	१,०००/-	१,०००/-	
	ग) कुनैपतिसडकले तछोएको		५००/-	५००/-	५००/-	
	१५) परिवारकथम सिफारिस		५००/-	५००/-	५००/-	
	१६) संस्थादर्ता सिफारिस		१,०००/-	१,०००/-	१,०००/-	
	१७) उद्यमन्यनसाथ सन्तानत दर्ता		१,०००/-	१,०००/-	१,०००/-	
	१८) विद्युत टेलिफोन सिफारिस					
	क) घर/न्यासिगत प्रयोजन		२००/-	२००/-	२००/-	
	ख) संघसंस्था, न्यनसायिक प्रयोजन		५००/-	५००/-	५००/-	
	१९)अपुताली सिफारिस		३०००/-	३०००/-	३०००/-	
	२०)स्वदेशी पेन्सन पहाको सिफारिस		१,०००/-	१,०००/-	१,०००/-	
	२१) बिदेशीपेन्सन पहाको सिफारिस		२५००/-	२५००/-	२५००/-	
	२२) पौडिलगत जहा सिफारिस		१,०००/-	१,०००/-	१,०००/-	
	२३)अकेलीया सिफारिस		१,०००/-	१,०००/-	१,०००/-	
	२४) बिबिधसिफारिस					
	२५)सर्वेयर/भूमिन सेना शुल्क					
	क) परतउसा निर्वाच सिचकृति प्रयोजनको लागी	घटक	७००/-	७००/-	७००/-	
	ख) अन्यप्रयोजन	घटक	१,०००/-	१,०००/-	१,०००/-	
	२६) घर जावनसिफारिस नैकिड प्रयोजन		५००/-	५००/-	५००/-	
	२७) आम्दानीप्रभावित	प्रतिशत	०.३	०.३	०.३	
१.१६	निवेदनदर्ता		१००/-	१००/-	१००/-	टिक्कट
१.१७	अशिवायप्रभावित सिफारिस		५००/-	५००/-	५००/-	

खण्ड ४) पाँचथर, प्रदेश नं. १, नेपाल, १ आवण २०७८ साल (संख्या १)

१.१८	घनिसुर्जाभाषाकायन सिफारिस					
	क) ५ लाखसम्म		३०००/-	३०००/-	३०००/-	
	ख) १० लाखसम्म		४०००/-	४०००/-	४०००/-	
	ग) ५० लाखसम्म		१००००/-	१००००/-	१००००/-	
	घ) १ करोडसम्म		२००००/-	२००००/-	२००००/-	
१.१९	सखकाटनेसिफारिस दस्तुर	प्रति	५०/-	५०/-	५०/-	खसकाटने लागि सु.००० ति सख
१.२०	नसाईसराईजाँदा सामान लैजाने सिफारिस	पटक	५०००/-	५०००/-	५०००/-	
१.२१	न्यूनसायनन्दको सिफारिस	पटक	५०००/-	५०००/-	५०००/-	
१.२२	हुल भाडादैनिक	पटक	१००००/-	१००००/-	१००००/-	
१.२३	साउण्डसिस्टम	पटक	५०००/-	५०००/-	५०००/-	
१.२४	ग्रीलेक्टर	पटक	५०००/-	५०००/-	५०००/-	
१.२५	धुनधाराउपयोग दररेट					
	क) लोडर, ड्रोजर,रीत्तर लगायतका ठुला उपकरण	वार्षिक	०/-	५,००००/-	१,००,०००/-	
	ख)ट्रयाक्टर,पिकअप, ट्याक्सी	वार्षिक	५,००००/-	५,००००/-	५,००००/-	
१.२६	सार्वजनिकशौचालय प्रयोग शुल्क					
	क) दिशा	पटक	१०/-	१०/-	१०/-	
	ख)पिसान	पटक	५/-	५/-	५/-	
१.२७	फिल्मसुटिङ ठुलो पर्दा	प्रतिदिन	१,००००/-	१,००००/-	१,००००/-	
१.२८	म्युजिकभिडियो	प्रतिदिन	५०००/-	५०००/-	५०००/-	
१.२९	टेलिसिरीयल	प्रतिदिन	५०००/-	५०००/-	५०००/-	
१.३०	नौसकटानसिफारिस	गोरा	२,०००/-	२,०००/-	२,०००/-	
१.३१	दलित, आदिवासी जनजाति सिफारिस	गोरा	१०००/-	१०००/-	१०००/-	
१.३२	अपाङ्ग, बिचारी सिफारीस	गोरा	निशुल्क	निशुल्क	निशुल्क	
१.३३	खानेबानीपुर्जान दर्ता सिफारिस	गोरा	१००००/-	१००००/-	१००००/-	
१.३४	हुलकोतउपभोक्ता समिति	गोरा	१००००/-	१००००/-	१००००/-	

खण्ड ४) पाँचथर, प्रदेश नं. १, नेपाल, १ श्रावण २०७८ साल (संख्या १

आ.व. २०७८/७९ का लागी घरको नक्सापास गर्ने र अभिलेखिकरण गर्नका लागी तपसिल अनुसारको शुल्क निर्धारण गर्ने निर्णय गरियो ।

क्र. सं	घरको किसिम	दर रु. प्रति बर्ग फिट नक्सापास का लागी	दर रु. प्रति बर्ग फिट अभिलेखिकरण का लागी
१.	बाँसको बाख्खेर गरी माटोको लेपन गरेको/नगरेको र प्लास्टिक घर तथा कर्कटपाता छानो भएको	०.३५	०.२५
२.	ईटा/दुइगा.माटोको जोडाई बाँस काठ/सिमेन्टको बाख्खेर गरी प्लास्टिक/खण्ड/कर्कट पाताको छाना लगाएको	३.०	२.०
३.	काठको घर कर्कटपाताको छाना भएको	५.०	३.०
४.	कर्कटपाताको छाना भएको ईटा, दुइगा सिमेन्टको जोडाई भएको	६.०	३.५०
५.	भार.सि.सि सिमेन्ट प्लास्टर भएको वा डलान भएको	७.०	४.५०
६.	कम्पाउण्ड भाल	५.०	३.०

दृष्टव्यः

- गाउँपालिकाको स्विकृति नलिई घर तथा संरचना निर्माण गर्ने लाई मापदण्ड भित्र रहेछ भने रु ३.०० थप जरिवाना लिई प्रकृचा अगाडि बढाउन सकिनेछ ।
- तोकिएको अवधि भित्र अभिलेखिकरण गर्न नआएमा माथि उल्लेखित अभिलेखिकरण दर मा रु २.०० थप जरिवाना लाग्नेछ ।
- नक्सापास गर्ने प्रयोजनको लागी बुँदा नं १ का लागी आवेदन दस्तुर रु २५.०० र अन्यको हकमा रु २००.०० लाग्नेछ ।
- अभिलेखिकरणको लागी आवेदन दस्तुर रु ५०.०० लाग्नेछ ।

खण्ड ४) पाँचथर, प्रदेश नं. १, नेपाल, १ आषाढ २०७८ साल (संख्या १)

क) सूचना वापत लाग्ने दस्तुर

क्र.सं.	सूचनाको हक	आ.व. २०७६/७७	आ.व. २०७७/७८	आ.व. २०७८/७९	पुर्ण्यार्ड	कैफियत
	सम्बन्धी ऐन, २०६४ बमोजिम गाउँकार्यपालिकाले उपलब्ध गराउने सूचनाको हकमा दफा ८ बमोजिम दस्तुर लागतको आधारमा					
१	क) प्रति पृष्ठ	५.००/-	५.००/-	५.००/-		
२	ख) प्रति सि डि	१००/-	१००/-	१००/-		

ख) गै.स.स. नविकरण दस्तुर

क्र.सं.	किसिम	आ. व. २०७६/७७	आ. व. २०७७/७८	आ. व. २०७८/७९
१.	आर्थिक वर्षको आश्विन मसान्त सम्मको लागी	५००/-	५००/-	५००/-
२.	कार्तिक महिनादेखि सोहि आ. व. को अन्त्य सम्म थप शुल्क	३००/-	३००/-	३००/-
३.	आर्थिक वर्ष समाप्त भएपछि प्रत्येक आ .व को थप शुल्क	५००/-	५००/-	५००/-
४.	संस्थाको विधान संशोधन सिफारिस	१०००/-	१०००/-	१०००/-

प्रमाणिकरण मिति: २०७८/०३/१३

आज्ञाले,
बिक्रम लिम्बु
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत